



Congo
In Goma
kunnen mensen
enkel overleven
BUITENLAND 16-17



Shorttrack
Twaalfde
medaille voor
Arianna
Fontana
SPORT 24-25

Heineken
Nieuwe topman
erft veel
problemen
ECONOMIE 20-21

Seksualiteit
'Wuthering
Heights' kreunt
en steunt
FILM C4-5

STRATEGISCHE AUTONOMIE

Veel zorgen over NS-plan om ict deels uit te besteden aan leverancier uit VS

Deskundigen uiten kritiek op keuze van NS. „Als iedereen zo handelt, bouwen we nooit een eigen digitale infrastructuur.“

Jan Benjamin
AMSTERDAM

NS gaat een belangrijk deel van zijn automatisering uitbesteden aan een computerdienstverlener uit de VS. Daarmee komt het beheer van het spoor, cruciale Nederlandse infrastructuur, deels in Amerikaanse handen.

Terwijl Europese overheden, bedrijven en organisaties juist streven naar digitale autonomie en minder afhankelijk proberen te worden van Amerikaanse techleveranciers, gunt NS het IT-contract aan een Nederlandse dochter van een Amerikaans bedrijf. Tot voor kort deed het Nederlandse KPN het grootste deel van de hosting, het technisch applicatiebeheer en de controle (monitoring).

Deskundigen hekelen dit besluit en noemen NS naïef. In tijden van geopolitieke spanningen wil je geen Amerikaanse handen aan het Nederlandse spoor, vinden zij.

Het gaat om een overeenkomst van minimaal zes en mogelijk

twaalf jaar, ter waarde van maximaal 400 miljoen euro. Uit vertrouwelijke aanbestedingsinformatie in handen van NRC blijkt dat de Amerikaanse leverancier, DXC Technology, de goedkoopste offerte deed, maar niet het hoogst scoorde op kwaliteit.

In de politiek leeft ongemak over de afhankelijkheid van tech-leveranciers uit de VS, vooral bij cruciale digitale infrastructuur. Dat bleek recent nog bij het debat over de Amerikaanse overname van Solvity, het bedrijf dat de cloud beheert waarop DigiD en MijnOverheid.nl draaien. In hun nieuwe regeerakkoord benadrukken D66, CDA en VVD dat digitale autonomie „het uitgangspunt moet zijn“.

In december meldde NS aan inschrijvers op de aanbesteding dat DXC Technology een deel van de IT gaat verzorgen. Het bedrijf, voortgekomen uit onder meer Hewlett-Packard (HP), is een van 's werelds grootste IT-dienstverleners. Dochterbedrijf Enterprise Services Nederland neemt hosting, technisch applicatiebeheer en de continue,

realtime bewaking van computersystemen ('ketenmonitoring') over. Het gaat onder meer om de automatisering voor financiële planning en treinonderhoud.

Dat een Amerikaans bedrijf digitale diensten voor het Nederlandse spoor gaat verzorgen, kan verregaande gevolgen hebben. Niet zo zeer vanwege de kwaliteiten van de

„
Digitale autonomie moet het uitgangspunt zijn

Lokke Moerel
hoogleraar global ICT law

betreffende leverancier, maar vanwege de regelgeving waaraan Amerikaanse bedrijven - en hun overzeese dochterondernemingen - moeten voldoen.

Het belangrijkste risico is de Amerikaanse sanctiewetgeving, stelt Lokke Moerel, hoogleraar global ICT law in Tilburg. De VS kunnen sancties opleggen tegen landen, organisaties of personen in

'het belang van de nationale veiligheid'. „Dat is niet denkbeeldig“, stelt Moerel. Zo legde de regering-Trump sancties op tegen rechters van het Internationaal Strafhof en aan oud-Eurocommissaris Thierry Breton vanwege diens betrokkenheid bij de strenge EU-regels tegen Big Tech uit de VS.

'Genoeg alternatieven'

„We zijn ons ervan bewust dat het hier gaat om een dochterbedrijf van een Amerikaans bedrijf“, zegt een woordvoerder van NS. „Dit is een vraagstuk waar NS, net zoals zoveel andere (semi-)overheidsorganisaties en -diensten, mee worstelt.“

Volgens hem zijn de systemen die DXC gaat beheren „niet missiekritisch“ en verwerken zij geen personeels- of reizigersgegevens. „Kritieke systemen voor het rijden van treinen en informatievoorziening zijn ondergebracht bij een Nederlandse IT-partij.“

Voor hoogleraar Moerel is de gegeven reden niet doorslaggevend. „NS miskent dat voor Nederland deze hostingdiensten zelf kritische

infrastructuur vormen. Digitale autonomie moet het uitgangspunt zijn. Als iedereen zo handelt als NS, bouwen we nooit een eigen digitale infrastructuur.“

Volgens haar kan NS met zijn grote inkoopkracht (een contract van 400 miljoen euro) juist Nederlandse en Europese aanbieders stimuleren. Volgens IT-deskundigen zijn er voldoende Nederlandse bedrijven die de uitbesteedde diensten kunnen leveren.

Positief, zegt Moerel, is dat het regeerakkoord deze problemen volledig onderkent. „De coalitiepartijen kiezen voor het opbouwen van eigen digitale infrastructuur door inzet van inkoopkracht van publieke instellingen, zelfs door het opsplitsen van de diensten, zodat meer Nederlandse en Europese mkb'ers kunnen meedoen.“

Hoewel DXC zoals gezegd op prijs maar niet op kwaliteit het hoogst scoorde in de aanbesteding, ontkent de NS-woordvoerder dat kos-

Lees verder op pagina 10



IN HET LAND
WAGENINGEN

GEMMA VENHUIZEN



Boerenkoollobby

En wéér denkt Pete Hegseth een appeltje te moeten schillen. Vorige week, ongeveer gelijktijdig met de aankondiging dat het Pentagon alle banden met universiteit Harvard verbreekt (want: te woke) haalde de minister uit naar Scouting America. Als de padvinderijorganisatie ‘de eigen kernwaarden niet herziet’ zet de fensie alle financiering stop.

Toevallig had ik zelf luttele dagen eerder mijn scoutingvuurdoop, op bezoek bij vrienden in Wageningen. Hun dochter, bijna 8, zit sinds een jaar bij de welpen en nu waren we allemaal uitgenodigd voor de Barre Boerenkooltocht: een 8 kilometer lange boswandeling met opdrachten onderweg en stampot toe. GPS was niet nodig; zij navigeerde ons moeiteloos over obscure paadjes naar de eindstreep.

Zelf had ik nooit op scouting gedurfd - te verlegen. En dus cultiveerde ik nu alsnog mijn innerlijke padvinder: net iets té fanatiek tijdens het bosbowlen, waarbij ik door een onvoorziene boomwortel een *strike* misliep. Overenthousiast bij het vlaggenspel, waarbij we met twee theedoeken een woord moesten seinen. Onze welpengids keek verschrikt op toen ik triomfantelijk ‘WORST’ brulde.

Als het aan Hegseth had gelegen, had ze daar nooit gestaan. Al in november lekten er documenten uit die spraken van de teloorgang van ‘boy-friendly spaces’ bij de scouting; nu dringt het Pentagon er op aan om de genderinclusieve maatregelen van de afgelopen jaren terug te draaien. En dat terwijl dat achterstallige onderhoud juist hoognodig was. Pas in 2019 werden meisjes toegelaten tot alle Amerikaanse padvinderijactiviteiten; pas een jaar geleden veranderde de naam Boy Scouts of America officieel in Scouting America. Weg met die wijzigingen, aldus Hegseth, anders draaien we de geldkraan dicht.

Misschien is zijn vloek een zegen. Luitenant-generaal Robert Baden-Powell begon de scouting in 1907 dan wel als vroege voorbe-

reiding op het leger (zijn initialen groeiden uit tot het oermotto *Be Prepared*), inmiddels staan de moderne *Scout Laws* (wees vriendelijk, wees trouw, wees betrouwbaar) haaks op die van het Pentagon. Een breuk kan nauwelijks welkomer zijn.

Onze welpengids keek verschrikt op toen ik triomfantelijk ‘WORST’ brulde

Ook in Nederland zijn de banden tussen scouting en defensie door de jaren heen verwaterd. Militair oefenterrein wordt in overleg soms nog voor scoutingkampen gebruikt, *Be Prepared* vindt een vage weerklank in de ‘Denk Vooruit’-campagne; meer is het niet. En terecht - als de padvinderij verwordt tot trainingskamp voor mini-reservisten is het einde zoek.

Nee, dan de boerenkool. Dat is pas écht een kernwaarde, begreep ik rond het kampvuur: vrijwel elke Nederland scoutingclub draagt de bladgroente op handen. Een trend die nog niet lijkt overgewaaid naar de Verenigde Staten, zelfs al wordt *kale* daar al jaren gelauwerd als *superfood* (deels ten onrechte: andijvie en spinazie staan hoger op de lijst van *powerhouse vegetables*) en geven jaarlijks tientallen hipsterouders hun pasgeboren spruit de naam Kale.

Werk aan de winkel dus voor de machtige Nederlandse boerenkoollobby, die eerder al de slogan ‘Boerenkool Very Kool’ lanceerde en 24 oktober uitriep tot Nationale Boerenkooldag. Misschien kunnen zij in het financiële gat springen dat het Pentagon achterlaat, en Scouting Amerika sponsoren met scheepsladingen boerenkoolstampot.

En vooruit, Hegseth mag ook een portie mee-eten. Veel gezonder dan al die geschilde appeltjes.

Gemma Venhuizen is biologieredacteur en doet elke woensdag ergens vanuit Nederland verslag

BABYVOEDING EN SPEELZAND

Kritiek op ‘te late’ communicatie van waakhond NVWA

Brancheverenigingen adviseerden eerder al om te stoppen met het gebruik van binnenspeelzand dat vervuild zou zijn en bepaalde babyvoeding.

Arjen Schreuder

AMSTERDAM

Baby's of peuters kunnen in Nederland twee dingen voorlopig beter niet doen: met hun vingers in speelzand wroeten of bepaalde producten van het merk Nutrilon eten. Na de eerste berichten in het AD van afgelopen donderdag dat binnenspeelzand mogelijk asbest zou bevatten, adviseerde de Branchevereniging Kinderopvang haar leden meteen dit voorlopig niet meer te gebruiken aan de zandtafels. „Maak het zand nat, veeg het bij elkaar en verpak het dubbel in een luchtdichte plastic zak.” Ook de andere organisatie, Branchevereniging Maatschappelijke Kinderopvang, adviseerde te „stoppen” met het gebruik van het zand.

Veruit de meeste kinderopvangorganisaties lijken de adviezen te hebben opgevolgd. Ze houden het speelzand buiten bereik van hun cliëntjes en houden hen tevens verre van de door de producent genoemde baby- en opvolgmelk, die mogelijk de giftige stof cereulide bevat. „Voor de zekerheid controleren we onze voorraden op de locaties elke dag. Producten waarover enige twijfel bestaat, gebruiken we niet”, stelt een woordvoerder van Partou, de grootste aanbieder van kinderopvang in Nederland.

Verder besloot Partou „uit voorzorg” en „tot nader order” niet met het binnenspeelzand te spelen. Ook de organisatie Samenwerkende Kinderopvang nam naar eigen zeggen „alert” maatregelen. „We hebben snel geschakeld en de ouders ingelicht”, vertelt een woordvoerder.

‘Gebruik de artikelen niet’

„Direct gehandeld” heeft naar eigen zeggen ook kinderopvangorganisatie Babilou Family Nederland; die heeft de betreffende voeding „uit gebruik genomen en vernietigd”. Veilige flesvoeding is nog voldoende voorhanden, laat een woordvoerder weten. En wat het speelzand betreft: „We hebben al

het binnenspeelzand op onze locaties definitief en op verantwoorde wijze afgevoerd.”

Voorzitter Gjal Jellesma van oudervereniging BOINK is verontwaardigd over de „gebrekkige communicatie” door de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA). In de informatieverstrekking over de besmette babymelk en het vervuilde speelzand heeft de waakhond steken laten vallen, meent Jellesma: „Te laat.” En: „Niet helder.”

Jellesma: „Het lijkt of men uit angst voor claims van producenten niet het voorzorgprincipe hanteert. Alsof het belang van de producent en niet dat van de consument vooropstaat. Terwijl het hier gaat om jonge kinderen en er bovendien al gedegen onderzoek naar die producten was verricht. Zolang niet duidelijk is wat de risico's zijn, moet het advies zijn: gebruik de artikelen niet.”

Geen paniek zaaien

Jellesma prijst zich gelukkig dat de twee brancheverenigingen in de kinderopvang snel hebben gereageerd, maar aan de NVWA is dat volgens hem niet te danken. Over het speelzand stelt de waakhond in een verklaring op de site „nog niet” te kunnen inschatten „of en hoe schadelijk” dat is. Wel sluit de NVWA zich aan bij het advies van „verschillende deskundigen” om het uit de buurt van kinderen te houden. Jellesma: „Waarom verschuilen ze zich achter die deskundigen, die ze zelf kennelijk niet zijn?”

Dat de verantwoordelijkheid voor de veiligheid van producten bij de producent ligt, betekent volgens Jellesma niet veel. „Daar heb ik als consument toch niets aan?” Dat toezichthouders bovendien wellicht niet onmiddellijk „paniek” willen zaaien onder ouders van de ongeveer één miljoen kinderen op de ongeveer 17.000 locaties van de Nederlandse opvang, wil er evenmin bij Jellesma. „Leven ze nog in de jaren vijftig of zo? Door sociale media weet iedereen in Europa al heel snel dat er ergens iets fout zit.”

De NVWA laat in een reactie weten dat ze wel gelijk in actie kwam, zodra signalen kwamen over zowel het speelzand als het babymelkpoeder. „We zijn in beide gevallen in contact getreden met de producent”, aldus een woordvoerder. Het is niet aan de NVWA, stelt de woordvoerder verder, om bij twijfel aan de kwaliteit van een product de consumenten onmiddellijk te waarschuwen. „Dat is de taak van de producent.”



ANALYSE POLITIEK

Als jongste premier ooit moet Jetten van puzzelstukjes één verhaal maken

Geen ego's, geen eigenbelang: de profielschets van het kabinet-Jetten leek wel een schaap met vijf poten.

Lamyae Aharouay

DEN HAAG

De bordesscène van het kabinet-Jetten zal op het eerste gezicht eruitzien zoals vele daarvoor. Op een rode loper, gedrapeerd over het bordes van een koninklijk paleis, zullen goede voornemens in zondagskleren staan, met ietwat gespannen doch opgetogen gezichten. En, zoals bij alle kabinetten sinds 1848, zullen er ook weer meer mannen dan vrouwen staan.

Maar na de bordesscène, gepland voor 23 februari, zal voor deze ministers en staatssecretarissen alles anders zijn. De vijftien mannen en dertien vrouwen die het beoogde kabinet-Jetten zullen vormen, wagen zich aan een politiek experiment dat geen van hun voorgangers aangingen: een minderheidskabinet, zonder gegarandeerde steun van oppositiepartijen. Voor alles wat ze voor willen, moeten ze zetels vinden - minstens tien in de Tweede Kamer, zestien in de Eerste Kamer.

Over het profiel waar ze aan moeten voldoen, is al veel gesproken en geschreven: geen ego's, niet het eigenbelang vooropstellen, een groot vermogen tot het sluiten van compromissen en - tegen alle Haagse impulsen in - de schaduw opzoeken na een succesvolle deal om een ander, uit de oppositie, te laten stralen.

D66 schrijft al geschiedenis door de jongste premier ooit te leveren, die openlijk homoseksueel is. De partij van Rob Jetten presenteerde deze week een mix van oudgedienden en nieuwe gezichten. Sjoerd Sjoerdsma zat elf jaar in de Tweede Kamer, Hans Vijlbrief en Stientje van Veldhoven zaten al eens in een kabinet. Nathalie van Berkel heeft bestuurlijke ervaring bij onder andere UWV, maar nauwelijks in de Haagse politiek: ze zit pas drie maanden in de Tweede Kamer.

Persoonlijk bemoeien

Opvallendste keuze is Jaimi van Essen als minister van Landbouw. Van Essen is 34 en sinds 2019 wethouder. Hij hield zich afgelopen jaren vooral bezig met energie, milieu en economie. Straks beschikt hij over een stikstofonds van 20 miljard, maar de afgelopen kabinetten lieten zien dat meer dan geld nodig is om de agrarische sector mee te krijgen. Dat Van Essen van D66 is, helpt niet: een deel van de sector ziet die partij niet als bondgenoot. Hij kan wel terugvallen op Jetten, die al aankondigde dat hij zich als persoonlijk wil bemoeien met het stikstofdossier.

De belangrijkste keuze die D66 maakte, is misschien wel die voor de fractievoorzitter. Jan Pater-



Formateur en D66-fractievoorzitter **Rob Jetten** staat de pers te woord in het formatiegebied van de Tweede Kamer. FOTO PHIL NIJHUIS/ANP

notte, sinds 2017 Tweede Kamerlid, herhaalde afgelopen dagen meermalen bij diverse media dat hij „geen nee” zou hebben gezegd tegen een functie als bewindspersoon, maar hij werd voor iets anders gevraagd. Als vertegenwoordiger van de grootste coalitiepartij in de Tweede Kamer, zal Paternotte de verantwoordelijkheid dragen voor steun verkrijgen van de oppositie.

D66 schrijft al geschiedenis door de jongste Nederlandse premier ooit te leveren, die openlijk homoseksueel is

De VVD opteert voor een herhaling van zetten. Van de negen ministers en staatssecretarissen die de liberalen willen leveren, heeft één niet al in een kabinet gezeten. Silvio Erkens, beoogd staatssecretaris van Landbouw is nu Tweede Kamerlid en was campagneleider bij de Tweede Kamerverkiezingen vorig jaar. De liberalen waren ongelukkig in

het kabinet-Schoof, dat weinig voor elkaar kreeg, doorlopend ruziemaakte en het kabinet-Jetten opzadelde met een ongewenste erfenis: achterstanden op onder meer het stikstofdossier en onrealistische financiële afspraken die reparatie vereisen.

Een groot deel van de VVD'ers die ervoor tekenden, mag het nu proberen op te lossen. Maar niet Ruben Brekelmans. Hij moet zijn ministerschap bij Defensie, waar hij in Den Haag om wordt geprezen, inleveren aan partijleider Dilan Yesilgöz. Brekelmans wordt fractievoorzitter in de Tweede Kamer.

Het CDA kiest voor vertrouwelingen van partijleider Henri Bontenbal, nadrukkelijk voor mensen die de partij trouw bleven, ook toen daar bijna niets meer van over was. Pieter Heerma is beoogd minister van Binnenlandse Zaken, hij ging als fractievoorzitter (tot 2023) zaaltje na zaaltje af toen leden zich roerden over het gerommel binnen hun partij na het vertrek van Pieter Omtzigt. Mirjam Sterk, beoogd minister van Langdurige Zorg, ging geduldig het gesprek aan met boze kiezers die niets meer van het CDA moesten hebben. Deze mensen bleven, ook toen NSC opkwam en een deel van de partij haar heil daar ging zoeken.

Bontenbal zelf blijft in de Tweede Kamer als fractievoorzitter.

De ploeg van Jetten toont dat logica niet altijd samengaat met politieke keuzes. Elanor Boekholt O'Sullivan (D66) was de eerste vrouwelijke luitenant-generaal bij de krijgsmacht, maar wordt minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening en gaat niet naar Defensie. Terwijl Yesilgöz in haar politieke loopbaan nooit het woord voerde namens Defensie.

Dat is te verklaren: deels omdat partijen pas op zoek gaan naar bewindspersonen, nadat de ministeries onderling verdeeld zijn. Het werkt dus niet zo dat partijen door het aandragen van een kundige

kandidaat-bewindspersoon aanspraak kunnen maken op een post. Daarbij prevaleren politieke keuzes: partijen kijken naar kundigheid, maar nemen in hun afweging ook mee wie beloofd moet worden, wie gepromoveerd moet worden, wie geen risico vormt.

Het is aan Jetten om van al deze losse keuzes en voorkeuren een geheel te maken. Hij zal zich aan een ingewikkelde balanceeract moeten wagen: het gezamenlijke verhaal bewaken met de regeringspartijen, een gezamenlijk verhaal zoeken met de oppositiepartijen en te midden van dat alles genoeg ruimte laten aan de regeringspartijen om hun eigen verhaal te blijven vertellen.

Advertentie

NWO is dé nationale wetenschapsfinancier in Nederland. We investeren in onderzoek gericht op vernieuwing van fundamentele kennis, maatschappelijke impact en in de benodigde onderzoeksinfrastructuur. Onze tien onderzoeksinstellingen verrichten internationaal toonaangevend onderzoek.



Lid Raad van Bestuur / Domeinvoorzitter
Exacte en Natuurwetenschappen

Meer informatie en solliciteren: www.chassesearch.nl/vacatures



COLUMN
MARIJN DE VRIES

Queen Jutta

Niet eerder voelde ik een gouden medaille zo tot in mijn tenen. Ik lag er vannacht zelfs wakker van. Te opgewonden om te slapen. De adrenaline gierde nog door mijn lijf. Wat een race, wat een prestatie van Jutta Leerdam. Hier zagen we een topsporter, maar vooral vleesgeworden wilskracht op het ijs.

Jutta heeft niet alleen olympisch goud gewonnen, maar iedereen de mond gesnoerd - en hoe. Heel zuur Nederland zat handenwrijvend klaar om te kunnen zeggen: zie je wel. Niet gelukt, we hebben het altijd al gezegd, dus zie je wel. Zing eens een toontje lager, dame.

Maar Jutta zingt geen toontje lager, want Jutta is overal bovenuit gestegen, en vliegt. Ze deed het absoluut onmogelijke, na de wereldtitel van Femke Kok. In elke slag zag je de verbetenheid, de wil om te winnen, dwars door alles wat fysiek mogelijk is heen.

Haar race was veel groter dan het schaatsen, en zelfs dan de sport. Het was een ode aan je eigen pad kiezen, aan jezelf mogen zijn. Een ode aan tegen de stroom in zwemmen, aan niet voldoen aan stereotypen. Aan je hart volgen en dromen waarmaken, hoe iedereen ook naar je kijkt.

Of nou ja, iedereen. Ik heb de afgelopen jaren goed gevolgd welke kritiek er op Jutta kwam, en van wie. Generaliseren wil ik niet, maar wat opviel was dat het vooral mensen van een bepaalde generatie waren die een totale *error* kregen bij hoe Jutta het doet. Witte boomers waren het, en vaak man - wie de schoen past trekke hem aan.

In rotten stonden ze al klaar om te roepen: zie je wel, moet je jezelf maar niet als seksbom presenteren. Veel te veel met Instagram bezig om een echte topsporter te kunnen zijn. En met die vreselijke verloopde. Wat moet ze met die vent? Of erger: hij heeft een slechte invloed op haar, dat kan niet anders.

Zie je wel, had ze maar niet zo arrogant moeten zijn om een eigen ploeg te starten. Er is natuurlijk niet met haar te werken, met die diva, met haar getuile lipjes. Wie denkt ze wel niet dat ze is. De pers niet te woord willen staan, dan heb je het echt hoog in je bol.

Journalisten die blijven zuigen alsof ze een politicus ter verantwoording roepen, ik vind het tenenkrommend. Topsporters bevraag je op de belangrijkste dagen in hun leven niet op die manier. De meesten hebben geen keus, maar Jutta heeft met haar vijf miljoen volgers de pers inderdaad niet nodig. Het is ook voor journalisten 2026; vind jezelf opnieuw uit in plaats van te klagen, denk ik dan.

Wat hou ik toch van vrouwen die de ongeschreven regels niet volgen. Hoe eigenzinniger hoe beter. Dat mensen daar ongemakkelijk of boos van worden, zegt alles over hen. Hoe harder de kritiek, hoe meer ik supporter.

Dus stond ik te schreeuwen voor de televisie, de tranen in mijn ogen. Deze gouden plak is niet alleen voor de meisjes die misschien ook wel willen schaatsen. Hij is voor alle vrouwen, jong en oud, die hun hart willen volgen, wat anderen ook zeggen. Die ruimte willen innemen, dwars tegen de mores in.

Fuck de zuurpruimen. Go Jutta, je bent het levende bewijs dat je helemaal op jouw manier mag leven. Wees precies zo luid, zo sexy en zo eigenzinnig als je zelf wilt.

Marijn de Vries is oud-profwielerrenner en journalist.



REPORTAGE CARNAVAL

'Sneeuw witje is een meisje, de stadsprins blijft een man'

De stadsprins van Venlo is en blijft een man, vindt Jocus, de oudste carnavalsvereniging van Nederland. „Sommige rollen liggen vast.”

Een feministisch collectief voert actie om dat te veranderen.

Paul van der Steen

VENLO

Prins Mark 'regeert' deze carnaval als stadsprins over Venlo. Een man, zoals altijd de afgelopen eeuwen. Al voor de drie dwaze feestdagen van het volksfeest schiet het Intersectioneel Feministisch Platform Aangenaam daarom in een versierde ruimte filmpjes van quasi-serieuze sollicitatiegesprekken met kandidaat-prinsessen. Vanaf afgelopen dinsdag komen die online. Ze moeten vrouwen bewegen ook hun vinger op te steken voor de prominentste rol tijdens de Venlose *vastelaovend*.

Een sollicitant op de filmpjes wordt gevraagd of ze bier drinkt. Sjanneke Hendrix (42), in het dagelijks leven cultureel ondernemer, heeft haar antwoord klaar: „Ik drink het niet, maar ik lust het wel.” Ze noemt ook haar gevoel voor „de *joeks*” (lol) een aanbeveling en stelt dat ze de drukte van het ambt

aankan: „Ik ga héél goed op stress.” Een andere sollicitant, theatermaker Marloes Ijpelaar (30), wil „als jonge, frisse meid” meteen prinses van heel Limburg worden.

Feestgangers prijzen carnaval graag aan als evenement waarbij alledaagse verschillen wegvallen. Toch wil het Venloosch Vastelaoves Gezelschap Jocus, de oudste carnavalsvereniging van Nederland (anno 1842) en verantwoordelijk voor de verkiezing van de stadsprins, niets weten van verandering.

„De *vastelaovend* is in wezen één groot theaterstuk en sommige rollen, zoals de hoofdrol van de prins, liggen vast”, zegt Jocus-vorst (voorzitter) Roel Versleijen (61). „En die prins is een man. Ik geloof erg in diversiteit en veelkleurigheid, maar in sprookjes moet Sneeuw witje ook niet opeens een jongetje worden en Kleinduimpje geen meisje.”

Bij een deel van de Limburgse carnavalsverenigingen, waaronder twee

ner praten, hebben het tijdens *vastelaovend* in het plaatselijke dialect plotseling over ‘*mien wiefke*’ (mijn wijfje) en ‘*mien vruike*’ (mijn vrouwtje). Mannen van middelbare leeftijd laten zich tijdens publieke optredens vergezellen door dansmariekies in de puberleeftijd met zo kort mogelijke rokjes.”

Volgens Nanet Hazenbosch (37), van hetzelfde collectief, kan het te maken hebben met de geldschieters van die zendgemachtigden. „Dat zijn vaak ook mensen die iets hoogs zijn of zijn geweest in het plaatselijke *vastelaovend*. Mannen, om precies te zijn. Dat maakt duidelijk dat onze actie om meer draait dan carnaval. Het gaat over een veel breder opererend ons-kent-ons-wereldje dat hele groepen uitsluit.”

Jurk en diadeempje

Ciel Bertrams (24) is ook naar de opnamen voor de filmpjes gekomen om haar kennis en kunde in te zetten. Ze woont en werkt in Amsterdam. Daar is meer werk in haar vak, de film. „En ik was het benepene en het PVV-klimaat ook een beetje zat.”

Tegelijkertijd blijft haar geboortegrond trekken: „Het voelt toch soms alsof ik mijn identiteit in de steek laat. Eigenlijk ben ik in Venlo en omgeving veel meer nodig dan in Amsterdam. Hier zijn zaken te bevechten die daar vaak al zijn geregeld.”

Bertrams weet wat een prinses carnaval kan losmaken. „Ik ging als kind graag verkleed als prins carnaval. Dan kreeg je voortdurend te horen: een meisje als prins, dat kan niet. Later werd ik jeugdprinses bij een kleine vereniging. Maar er was ook een jeugdprins: die droeg het pak en de steek met de veren. Ik een jurk en een diadeempje. En hij mocht de toespraken houden.”

Bertrams ziet rondom het carnavalsfeest meer verholen en onverholen seksisme. „Mannen die de rest van het jaar in normale termen over hun part-

Marloes Ijpelaar 'solliciteert' in Venlo voor prinses carnaval. **Nanet Hazenbosch** (links) kijkt toe. FOTO CHRIS KEULEN

VERKIEZINGEN ROTTERDAM

Bij JOU staan alleen vrouwen op de lijst

Ellen Verkoelen doet in Rotterdam mee aan de gemeenteraadsverkiezingen met een lijst met alleen vrouwen. Ze wil een meer vrouwelijke blik op de stad.

Sheila Kamerman

AMSTERDAM

Ja, het is ook een stunt om meer naamsbekendheid te krijgen voor haar nieuwe, nog onbekende partij. Dat geeft Ellen Verkoelen (68) meteen toe. Zij presenteerde een kandidatenlijst van haar Jongeren Ouderen Unie (JOU) met enkel vrouwen erop. Ze doet met JOU mee aan de verkiezingen voor de gemeenteraad in maart in Rotterdam.

Maar, zegt ze er direct achteraan, ze wil wel een belangrijk punt maken: een lijst samenstellen met meer dan veertig goede vrouwen is niet moeilijk. Sterker nog: het is heel makkelijk. Ze zijn overal te vinden. Ze heeft een bonte stoet vrouwen bereid gevonden: jong en oud, met verschillende achtergronden, uit allerlei wijken. De oudste is stedenbouwkundige Riek Bakker (82), die onder meer de 'Kop van Zuid' aan de zuidkant van Rotterdam ontwikkelde. Zij staat als lijstduwer op plek 41.

Andere kandidaten zijn Safa Sordirjo, wijkraadslid in Rotterdam voor DENK, en kandidaat voor de Tweede Kamerverkiezingen. Zij stapte onlangs uit die partij. Op de derde plek staat burgerraadslid en techniekdocent Jet Valk. Rabella de Faria (plek 40) is voormalig wethouder voor Leefbaar Rotterdam en was in 2001 zwarte zakenvrouw van het jaar. Nathalie Montfort (plek 7) verzet zich in Rotterdam met hand en tand tegen de nieuwe erfpachtregels. Op plek 11 staat Marijke Mulder, die zich verzette tegen plannen van de gemeente om een nieuw voetbalstadion te bouwen nabij de Kuip. Dat plan is inmiddels van de baan.

women op te stellen, kreeg Verkoelen onbedoeld van burgemeester Carola Schouten. Twee jaar geleden begon Verkoelen een appgroep voor vrouwelijke raadsleden. Alle partijen waren erin vertegenwoordigd, behalve de Christen Unie. Het mannelijke CU-raadslid beklagde zich recent over de appgroep. Hij kreeg een *snappy* antwoord van burgemeester Carola Schouten (CU): 'Dan moet je zorgen dat je vrouwen op je lijst hebt.' Verkoelen hoorde de opmerking en dacht: „Ik stel een lijst samen met alleen vrouwen. Ik zag het meteen zitten.”

De vrouwelijk blik op de stad mist, vindt Verkoelen. Een voorbeeld: vrouwen voelen zich in de avond en nacht niet veilig op straat. Natuurlijk wil je daar wat aan doen als stadsbestuur, zegt Verkoelen. „Maar het plan om dan extra lampen en camera's op te hangen, kan alleen door mannen zijn bedacht. Ik voel me vol in het licht en met een camera op mijn tetter niet veiliger, wel zichtbaarder.”

Ze heeft niets tegen mannen - „Ze zitten gewoon in ons partijbestuur”. Ze wil de mannen ook niet de rug toe keren, ze wil ze juist meenemen. „Toen we vroeger op de barricaden stonden hebben we dat misschien te weinig gedaan.”



Ellen Verkoelen, oprichter van de Jongeren Ouderen Unie (JOU). FOTO IRIS VAN DEN BROEK/ANP

zeventien partijen.”

Sowieso, vindt ze, domineert het mannelijke perspectief de stad. Hoeveel, vraagt ze, van de 550 standbeelden in de stad zijn van een vrouw - mét naam welteverstaan, zodat we weten wie ze was? „Vijf! En daarvan zijn er drie van Wilhelmina. Standbeelden van anonieme vrouwen zoals 'De wasvrouw' of 'moeder met kind' dan daargelaten.” Standbeelden van mannen zijn er te over. Ze somt er een paar op: Erasmus, Willem II, Johan van Oldenbarnevelt, Mercurius, Van 't Hoff, Piet Hein, Pim Fortuijn. „Die lijst is schier eindeloos.” Het idee om een lijst met alleen

De vrouwen op de lijst hebben verschillende achtergronden en komen uit allerlei wijken

RADICAAL-RECHTS

AfD is blij met steun van Trump, maar tegelijkertijd verdeelt hij de partij

Leden van de AfD zijn weer welkom op de geopolitieke conferentie in München, eind deze week. Binnen de radicaal-rechtse partij bestaat tweespalt over Trump: zijn bemoeienis met Europa laat zich slecht rijmen met nationale soevereiniteit.

Nynke van Verschuer

BERLIJN

Aanvankelijk liep de radicaal-rechtse AfD weg met de Amerikaanse president Donald Trump, maar daarin is de laatste tijd verandering gekomen. Met zijn „inmenging in andere staten” heeft Trump een „wezenlijke verkiezingsbelofte gebroken”, aldus Alice Weidel, co-voorzitter van de Alternative für Deutschland (AfD). De kritiek van Weidel klonk in januari, kort na de ontvoering van de Venezolaanse president Nicolás Maduro en Trumps dreigementen over inname van Groenland. De kritiek is opvallend, want de AfD dweept normaal gesproken met Trump en is zeer dankbaar met de steun uit het MAGA-kamp. In dagblad *Die Welt* noemde een vertegenwoordiger van de Republikeinse Partij de kritiek van Weidel op de regering-Trump dan ook „dom”.

De koers van Trump stelt de rechtsbuiten partij in Duitsland, net als gelijkgezinde partijen elders in Europa, voor een dilemma. De AfD wil de steun van Trump, en de partij was in haar nopjes met de aankondiging in de Amerikaanse veiligheidsstrategie dat de regering-Trump het „verzet” tegen het Europese establishment wil ondersteunen. Maar voor een partij die nationale soevereiniteit hoog in het vaandel zegt te hebben, is Trumps bemoeienis met Europa een probleem. De voorzitter van de jongerenafdeling van de AfD, Jean-Pascal Hohm, schreef op X dat het als „Duitsers en Europeanen onze plicht is de Denen en de Groenlanders bij te staan”. Minder Trump, meer Europa, en dat voor een rechts-nationalistische partij.

Vrijdag begint de Munich Security Conference (MSC), de jaarlijkse veiligheidstop in München. De conferentie is volgens voorzitter Wolfgang Ischinger door de vele internationale crises zo relevant als in de meest dreigende jaren van de Koude Oorlog. In München worden zo’n zestig regeringsleiders verwacht en ongeveer honderd ministers van Defensie en Buitenlandse Zaken.

Leden van de AfD waren de afgelopen twee jaar niet welkom op de conferentie. Dit jaar weer wel – en volgens Ischinger heeft dat niets te maken met druk van de Amerikanen. „De MSC laat zich door niemand intimideren. Er was op geen enkel moment een Amerikaan die zei dat we de AfD moeten uitnodigen. Maar ik sta ervoor dat we politici van alle partijen uitnodigen, ook van de grootste oppositiepartij”, zegt Ischinger enkele dagen voor het begin van de

Voordat iemand in dienstplicht aantreedt, moet deze staat weer een staat voor Duitsers worden

Björn Höcke
Voorzitter
AfD-fractie in
Thüringen

conferentietegen *NRC*.

Alice Weidel is dit jaar weer niet uitgenodigd, hoewel ze er volgens Duitse media alles aan doet om dat nog te veranderen. Vorig jaar, toen ze evenmin welkom was, sprak ze in een hotel in München met de Amerikaanse vicepresident JD Vance, kort nadat die zich in een veelbesproken toespraak had beklagd over wat hij omschreef als de uitsluiting van onwelgevallige stemmen in Europa.

‘Niet moraliserend’ over Trump

Wél uitgenodigd dit jaar is AfD-Bondsdaglid en portefeuillehouder defensie Rüdiger Lucassen. De oud-kolonel van de Bundeswehr zit sinds 2017 in het parlement voor de partij. Telefonisch relateert hij de kritiek van AfD-voorzitter Weidel op Trump: „Soms betekent ‘America First’ en de eigen belangen op de eerste plaats zetten juist wél inmenging in andere staten.”

Lucassen (1951) heeft andere kritiek op het Amerikaanse buitenlandsbeleid: „De VS als belangrijkste NAVO-partner trekken zich terug uit de rol van Europees beschermer. Maar daar wil ik niet moraliserend over doen, dat neem ik ter kennisgeving aan.” Volgens Lucassen is van belang welke conclusies Duitsland trekt uit de Amerikaanse focus op het westelijke halfrond. Lucassen: „Voor mij is het enige antwoord: meer strategische autonomie voor Europa. Misschien op langere termijn zelfs een soort Europese NAVO.” Als grootste economie van Europa kan Duitsland daarin vooropgaan, meent Lucassen, en daarvoor wil hij pleiten in München.

Gevraagd naar de nadrukkelijke tendens binnen de AfD om minder in Europees verband te doen (de AfD eist in het verkiezingsprogramma de opheffing van de EU) zegt Lucassen: „Binnen de partij zijn hier zeker uiteenlopende opvattingen over. Maar ik ben degene die over het defensiebeleid van de partij gaat.”

Dienstplicht

Die uiteenlopende opvattingen binnen de partij werden de afgelopen maanden zichtbaar in het debat over dienstplicht. De invloedrijke, extreem-rechtse oorzitter van de AfD-fractie in Thüringen, Björn Höcke, is tégen een dienstplicht omdat het huidige Duitsland volgens hem het verdedigen niet waard is. Op 3 december zei hij in het deelstaatsparlement in Erfurt: „Stelt u zich voor hoe uw [kind of kleinkind] met afgereten armen en benen in een mijnenveld ligt en langzaam doodbloedt, [...] of hoe het als krijgsgevangene de genitaliën wordt



Alice Weidel, co-voorzitter van de Alternative für Deutschland (AfD), bekritiseerde de inval van de VS in Venezuela. FOTO BERND ELMENTHALER/REUTERS



AfD-Bondsdaglid Rüdiger Lucassen is een voorstander van meer Europese samenwerking op het gebied van defensie, misschien zelfs voor een ‘Europese NAVO’. Foto IMAGO/Reuters



Björn Höcke, voorzitter van de AfD-fractie in Thüringen, vindt het huidige Duitsland niet het verdedigen niet waard. FOTO RONNY HARTMANN/AFP

afgesneden”, aldus Höcke. „Wat moet de dienstplichtige verdedigen? Dragqueenoptredens in de kinderopvang en massa-immigratie [...]. Voordat iemand in dienstplicht treedt, moet deze staat weer een staat voor Duitsers worden.”

Daags daarna viel Lucassen Höcke hard aan in een toespraak in de Bondsdag – zozeer dat Lucassen officieel berispt werd door de AfD-leiding omdat hij „negatieve media-aandacht” had gegenereerd. Een deel van de AfD vindt dienstplicht juist een belangrijke uiting van „patriottisme”. Lucassen: „Wij zijn een patriottische partij. Dat betekent dat wij allereerst opkomen voor de belangen van het Duitse volk en alle mensen die rechtmatig in ons land leven. Het betekent nationale soevereiniteit.”

Pacifistisch imago

In een ander deel van de AfD – vooral in de oostelijke deelstaten, waar Höcke actief is – probeert de partij een pacifistisch imago te cultiveren, ook omdat er daar meersympathie is voor Rusland en minder begrip voor de Duitse wapenleveranties aan Oekraïne. AfD-co-voorzitter Tino Chrupalla herhaalde zondagavond bij tv-zender ARD dat hij niet inziet dat Rusland een bedreiging vormt voor Duitsland.

Bij wijze van compromis eist de AfD een dienstplicht waarbij dienstplichtige soldaten uitsluitend Duits grondgebied zullen verdedigen. Lucassen: „Voor dienstplichtigen geldt: die zetten we niet in Timboektoe of waar dan ook in, maar die zijn alleen verantwoordelijk voor de verdediging van de eigen Heimat.”

Hoogleraar militaire geschiedenis Sönke Neitzel noemt dat in een reactie een „wereldvreemde” eis. „De Bundeswehr denkt sinds 1955 over de nationale veiligheid in het kader van allianties – in eerste instantie in het kader van de

NAVO, maar ook in EU-verband”, stelt Neitzel. „Moet de Bundeswehr zich weer in de Seelower Höhen voor Berlijn ingraven [waar in april 1945 Duitse soldaten probeerden het Rode Leger tegen te houden]? Duitsland wordt aan de NAVO-oostflank verdedigd – een feit dat een deel van de AfD weigert onder ogen te zien.”

‘Ruzie vermijden’

Sommige AfD’ers zijn bereid vrij ver te gaan in het tevreden stellen van Trump. Zo stelt Bondsdaglid Maximilian Krah op X dat „Groenland ons tot nu toe niet van nut is geweest”, en dat de „AfD ruzie met Trump moet vermijden, aangezien hij ons beschermt tegen een partijverbod-proces”. Krah denkt kennelijk dat de Duitse regering bij de rechter voor een verbod op de AfD zou pleiten als Trump niet in het Witte Huis zou zitten.

De Oostenrijker Martin Sellner, voormalig hoofd van de extreemrechtse Identitaire Beweging, zei onlangs in een podcast: „Demografie is belangrijker dan soevereiniteit”. Sellner blijft invloedrijk binnen de AfD, al mag hij op grond van een besluit van de partijtop deze week niet meer optreden onder de vlag van de partij. Hij vindt het belangrijker dat de AfD aan de macht komt om Duitsland zo „etnisch homogeen” te maken, dan met Trump over diens „imperialistische” buitenlandpolitiek te ruziën.

In München wordt dit jaar de Amerikaanse minister van Buitenlandse Zaken Marco Rubio verwacht, en zo’n vijftig Amerikaanse Congresleden. In Berlijn wordt met enige spanning afgewacht of Rubio dan een verzoenlijker toon aanslaat dan Vance vorig jaar, en of de Duitse kanselier Friedrich Merz (CDU) wordt gepasseerd door Amerikaanse regeringsvertegenwoordigers die weer onderonsjes met AfD-politici organiseren.

nrcwebwinkel

TEYM

Merino truien

tijdloos in stijl & kwaliteit

Adviesprijs
169,-
139,-



- › **Perfekte fit en extreem comfortabel**
- › **Gemaakt van 100% non-mulesed merinowol**
- › **Kriebelt niet en is gemaakt van garens die niet pillen**

Ervaar de zachtheid en kwaliteit van de 100% merinowollen truien van Teym. De truien zijn zorgvuldig ontworpen en tijdloos - zowel in stijl als kwaliteit. De klassieke truien zijn ethisch verantwoord geproduceerd in Europa en verkrijgbaar in Crewneck of Turtleneck, voor dames en heren.

In de kleuren:

Bestel nu » nrcwebwinkel.nl/teym

‘NS onderschat de risico’s’

» Vervolg van voorpagina

ten doorslaggevend waren. „NS stelt hoge eisen aan de kwaliteit die moet worden geleverd. Alleen partijen die daaraan voldoen, komen überhaupt in aanmerking voor de gunning.” Hij benadrukt dat ‘kwaliteit’ 60 procent meewoog in de gunning en ‘prijs’ 40 procent. DXC bood zo’n lage prijs dat het bedrijf de aanbesteding won.

Volgens hem bestaan er geen nationale richtlijnen om Amerikaanse partijen te weren. Europese regels staan deelname van in Europa gevestigde dochters toe. Brussel werkt aan regelgeving om minder afhankelijk te worden van Big Tech. „Wij mogen op deze grond nu geen partij weigeren.” De keuze van NS is „onverstan-

dig”, stelt hoogleraar Europees en internationaal aanbestedingsrecht Elisabetta Manunza (Universiteit Utrecht). „We kunnen niet meer inkopen en aanbesteden zonder aandacht voor strategische autonomie en digitale onafhankelijkheid.”

Volgens haar onderschat NS de risico’s. „Met veilig aankopen – zeker voor kritieke infrastructuur als het spoor – verdedigen we onze democratische waarden en normen, onze rechtstaat, onze vrijheid.” Zij vindt dat nationale veiligheid en strategische autonomie noodzakelijke afwezigingen moeten zijn bij ieder aanbestedingsproces.

Ten onrechte wordt vaak gedacht dat het aanbestedingsrecht dit verhindert, zegt Manunza. „Er is meer mogelijk dan wordt gedacht.”



Dertig jaar geleden begon **automaker BMW in de VS**. Amerikanen hopen dat meer Europeanen de overstap wagen. FOTO GETTY IMAGES

Advertentie

BijzondereZaken.nl

Zoek & vind alle zaken die bijzonder zijn!

Consumenten

Kunst & Antiek



TE KOOP GEVRAAGD klassieke of antieke auto's ook defect
Venoma Antiques & Classic Cars
Rijksweg 17 te Dremp. Geopend op afspraak 06-53331279
info@venomaantiques.nl
www.venomaantiques.nl

Plaats ook uw advertentie in onze rubriek Bijzondere Zaken. Dit is heel gemakkelijk, geef online op en betaal direct via IDEAL!

Ga naar:
WWW.ZADKINEMEDIA.NL
Geef je oproep vóór de deadline van desbetreffende editie op!

Zaken & Transacties



(resultaten uit het verleden bieden geen garantie voor de toekomst)

Originele reacties cursisten

■ **Dit past bij mij**
Na beleggen, crypto's en valuta beleggingen wilde ik iets doen waar ik echt actief mee bezig kan zijn. Korte termijnhandel is echt iets wat mij trekt.

■ **Cheers Rob!**

Duidelijke regels. I love Rob! Cheers!

■ **Veelbelovend**
Interessante cursus! Goed te volgen. Heldere uitleg. Nu zien of het door zelf te doen ook nog gaat werken.

■ **Rust en structuur**
Erg prettig relaxed en duidelijk gestructureerd verhaal.

Na de cursus kunt u nog 8 weken 's morgens risicoloos meehandelen met een oefenaccount (via Zoom).
■ **Gratis handelsrobot om het handelen makkelijker te maken.**
Cursusdata Hotel vd Valk Breukelen:
vrijdag 6 mrt, woensdag 1 april en vrijdag 24 april
Let op! U kunt snel winst boeken maar net zo snel verlies lijden
WWW.ROBWESSELS.NL 010 519 21 15

Plaats ook uw advertentie in onze rubriek Bijzondere Zaken. Dit is heel gemakkelijk, geef online op en betaal direct via IDEAL!

REPORTAGE ONDERNEMEN IN DE VS

Tsja, de situatie is 'tricky'. Maar kom geld verdienen

Een Amerikaanse organisatie wil 'bruggen bouwen' voor Europese ondernemers en strijkt neer in Eindhoven. En de importtarieven? „De president wil ook dat je succesvol bent.”

Rinskje Koelewijn

EINDHOVEN

De Amerikanen noemen het hun 'road show'. Vertegenwoordigers van twintig Amerikaanse staten willen ondernemers overhalen om met hun bedrijf naar de VS te komen, en reizen daarvoor door Europa. Ze zijn net in Turkije geweest, daarvoor waren ze in Slovenië en Oostenrijk en dinsdag streek het circus neer op de High Tech Campus in Eindhoven.

Building Bridges to the USA heet de rondreizende conferentie - opvallend gezien hun president, die zijn best lijkt te doen met handelstarieven en dreigementen de bruggen van en naar Europa te verbranden. En zei de minister van handel Howard Lutnick niet op het World Economic Forum in januari dat Europa er economisch niks van bakte? De organisatie die de tour organiseert is in handen van SelectUSA, onderdeel van dezelfde ministerie van handel.

In het conferentiecentrum staan de vertegenwoordigers van de twintig staten achter

statafels. Iowa, Michigan, dan New York, opgesteld op alfabetische volgorde. Minnesota ontbreekt, de Amerikaanse staat die voortdurend in het nieuws is wegens de hardhandige wijze waarop immigranten er worden opgepakt en uitgezet door immigratiedienst ICE. „The situation”, noemen een paar Amerikanen desgevraagd in Eindhoven hun binnenlandse perikelen. Ja, die zijn „tricky”, maar zet „the noise” opzij en kom met je bedrijf naar de Verenigde Staten, kom geld verdienen. „Wij helpen je te beginnen”, zegt Christina Winckler namens South Carolina.

Ook eenpitters zijn welkom, Europese werkgevers zijn gewild in haar „Europees aandoende” staat met fietspaden. „Minder de cultuur van *hire or fire* zoals bij ons, maar met rechten zoals ziekteverlof, vakantiedagen en zorgverzekeringen voor werknemers.” De textielindustrie waar South Carolina om bekendstond is naar Azië vertrokken, maar de werkrachten bleven. „Die kunnen we omscholen voor de auto-industrie.” De Duitse autofabrikant BMW zit er al.

Zeker honderd geïnteresseerde Nederlanders en Belgische ondernemers zijn op de conferentie afgekomen. Importtarieven ver-

mijden, zeggen sommigen, doe je het handigst door in de VS zelf te ondernemen.

Krishna Sheombar Singh is de salesmanager van Biotactical, een startup uit Leiden. Zijn bedrijf heeft een test ontwikkeld om medicijnen versneld te controleren op vervuiling van ongewenste stoffen. „Het gedoe in Amerika levert ook kansen op. Amerika wil meer lokaal produceren, ook de farmaceutische industrie. Als wij daar kunnen aanhaken, is dat voor iedereen handig.” Hij hoopt op samenwerking in de staat New York.

Korte lijntjes

„Er ligt geld klaar op tafel”, zeggen advocaten van Becker Lawyers uit de VS tegen de Nederlandse ondernemers. Er zijn federale fondsen voor buitenlandse ondernemers, er zijn regelingen en tal van *‘incentives’* en sommige staten bieden ook zelf financiële steun.

De lijntjes met het Witte Huis zijn kort, zegt Amanda Wood, een van de advocaten. Een cliënt van haar, een Italiaanse producent van gedroogde vleeswaren, had een speciale machine nodig die alleen buiten VS te verkrijgen was. Die stuitte op de hoge invoertarieven die president Trump oplegde. Wood: „Het Witte Huis snapt dat soort problemen, we regelen dat, de president wil ook dat je succesvol bent.”

Waarom Delaware perfect is voor ondernemers? „Tax, tax, tax”

„We zijn open voor business”, zegt Joe Popolo, Amerikaans ambassadeur in Nederland tegen een zaal voor ondernemers. Hij is geen diplomaat en geen politicus, zegt hij, nee: president Trump heeft hem op deze post benoemd omdat hij een succesvol zakenman was. Hij werd miljonair als hoofd van investeringsmaatschappij Charter&Potomac en, wat ook geholpen kan hebben: hij doneerde 800.000 dollar aan Trumps verkiezingscampagne in 2024.

Deze president, zegt de ambassadeur tegen het publiek, wil Amerika re-industrialiseren. Economische groei is wat telt, en ie-

dereen is uitgenodigd te komen investeren in de grootste markt ter wereld. Het Amerikaanse bbp ligt rond de dertig biljoen dollar en groeit, belooft hij, met 4 procent dit jaar. Niet alleen grote bedrijven als ASML, Nexperia en Philips zijn welkom, maar „ook de eigenaar van House of Kebab hier in de zaal”.

Na afloop van zijn welkomstwoord mogen journalisten hem ieder één vraag stellen – en voor iedereen heeft hij hetzelfde antwoord: het is 'America first', maar niet 'America alone'. Zijn president nodigt iedereen uit „succesvol” te worden in Amerika. En dat moedigt hij aan met minder belastingen, minder regels en meer geld.

Elke staat is 'nummer één'

In en uit de VS reizen is voor ondernemers nogal een uitdaging. Krishna Sheombar Singh kan nu nog op en neer met zijn Azië, via digitale toestemming zonder een visum. Prima als je twee keer per jaar naar Amerika reist, zegt diens advocaat. „Maar kom je twee keer per maand op die manier binnen, dan krijg je vragen bij de douane. En als blijkt dat je komt om te werken, kom je met een beetje pech tien jaar het land niet meer in.”

Ondertussen pitcht een aantal vertegenwoordigers om de beurt een minuut lang hun staat. Waarom is het daar zo aantrekkelijk? Vanuit ons is het maar anderhalf uur rijden naar Washington, zegt Delaware. En: „Tax, tax, tax.”

In Delaware kennen ze geen omzetbelasting, de vennootschapsbelasting is laag en er wordt geen belasting geheven over persoonlijk vermogen.

Derk Smid was vorig jaar ook op de 'Building Bridges'-conferentie. Hij heeft een start-up in duurzame biocoating – zijn product is gemaakt van agrarisch restafval en kan de plastics in kartonnen drinkbekers vervangen. Hij is destijds een maand door de VS getrokken, van staat naar staat. Ohio leek hem de beste optie voor zijn bedrijf. „Daar zijn universiteiten, laboratoria, studenten.” Toch denkt Smid dat hij voorlopig in Geleen blijft. „Hier in Europa móeten de Starbucks en McDonald's een oplossing vinden voor hun bekertjes.” In de Verenigde Staten niet. „Duurzaamheid is daar uit.”

DIGITALE AUTONOMIE

Afhankelijkheid Amerikaanse cloud groeit door

Het politieke verlangen om digitaal minder afhankelijk te worden van de Verenigde Staten is er wel – maar het gebeurt nog mondjesmaat.

Marloes de Koning

AMSTERDAM

Het gebruik van Amerikaanse techdiensten groeit hard in Nederland. Zowel bedrijven als overheden hebben afgelopen jaar fors meer afgenomen bij Microsoft, Amazon en Google, en die groei zet door. Dit ondanks de politieke eensgezindheid in Nederland over de noodzaak digitaal autonoom te worden en meer in eigen regio in te kopen.

De digitale afhankelijkheid van de VS is niet in één getal uit te drukken en wordt evenmin gemeten. De drie grote Amerikaanse cloudaanbieders – die IT-diensten via internet verlenen – hebben onlangs opnieuw stevige groei gerapporteerd, zonder cijfers over landen of regio's te geven. De veel kleinere Nederlandse ict-bedrijven, veelal private vennootschappen, geven evenmin overvloedig details. Het is dus puzzelen om de ontwikkelingen te duiden. Toch is de trend evident.

Uit onder meer informatie over contracten en waarnemingen van marktkenners en IT-ondernemers blijkt het marktaandeel van Amerikaanse techbedrijven in Nederland verder gegroeid. Talrijke bedrijven en (semi-)overheden, zoals de Belastingdienst, de Sociale Verzekeringsbank en de gemeente Amsterdam, zijn meer gebruik gaan maken van Amerikaanse cloud-diensten. Van een omgekeerde beweging, waarbij een Europese techpartij een groot contract verwerft, zijn geen substantiële voorbeelden.

De Autoriteit Consument & Markt schat het marktaandeel van de grote Amerikanen (*hyperscalers*) op 70 tot 85 procent. De concurrentiewaakhond waarschuwt in een recente analyse dat daar zonder „actieve overheidsregie” geen verandering in komt. Als de ontwikkeling van de afgelopen jaren aanhoudt, wordt de afhankelijkheid van Amerikaanse bedrijven nog groter – en een trendbreuk is voorslagnog niet zichtbaar.

Uitbreidingsplan volstaat niet

De mondiale omzet van Microsofts clouddivisie Azure nam vorig kwartaal met 38 procent toe ten opzichte van een jaar eerder. Ook de kwartaalomzet van de twee andere grote Amerikaanse aanbieders van clouddiensten, AWS van Amazon en Google Cloud van Alphabet, groeide sterk. Die van AWS groeide met 24 procent tot 35,6 miljard dollar, Alphabet rapporteerde 48 procent omzetgroei voor Google Cloud tegenover het vierde kwartaal van 2024.

Nederlandse cloudbedrijven groeien ook stevig, maar minder hard dan de Amerikaanse concurrentie, geven ze

desgevraagd aan. In feite verliezen ze marktaandeel.

„Onze groei neemt exponentieel toe”, vertelt de ceo van de Nederlandse dochter van Microsoft, Joris Schoonis, zonder exacte cijfers te geven. De forse uitbreiding van Microsofts datacenter in Middenmeer, in september 2025 aangekondigd, volstaat niet. „De vraag groeit nog veel harder.”

Microsoft heeft zo'n 300.000 zakelijke contracten in Nederland. De omzet groeit er vooral doordat bestaande klanten de Microsoftdiensten intensiever gebruiken. Dat komt onder meer door toenemend datagebruik bij werkzaamheden en inzet van AI-toepassingen als Microsofts Copilot. Daarvoor is aanzienlijk meer rekenkracht nodig dan voor traditionele IT.

Veel Nederlandse klanten willen nu dat Microsoft hun data in Europa of nog liever in Nederland opslaat

Ook brancheorganisatie Dutch Datacenter Association ziet het gebruik van Amerikaanse diensten sneller toenemen dan van Europese, zegt directeur Stijn Grove. Dat komt onder meer door striktere wettelijke eisen voor cyberveiligheid. Bij grote Amerikaanse cloudaanbieders kunnen bedrijven kant-en-klare diensten inkopen om aan die regels te voldoen, legt Grove uit. En grote cloudbedrijven zijn nu eenmaal groot: bij overheidsaanbestedingen is een minimale grootte vaak een vereiste. Grove: „Je ziet dat vaak alleen de groten hier aan kunnen voldoen.”

'Het roer is om'

Wel is er iets veranderd doordat de afhankelijkheid van Amerika tegenwoordig als probleem wordt gezien. Veel Nederlandse klanten willen nu dat Microsoft hun data in Europa of nog liever in Nederland opslaat, vertelt Schoonis. Hij is mede daardoor voortdurend op zoek naar meer datacentercapaciteit. Sinds Trump voor de tweede maal president van de VS is en Amerikaanse techbedrijven als wapens dreigt te gebruiken, geldt de grote afhankelijkheid van die concerns als een probleem. Zo staat in het Nederlandse coalitieakkoord dat „digitale autonomie het uitgangspunt moet zijn voor de overheid” en dat „strategische afhankelijkheden in cloud, data en cruciale systemen doelgericht afgebouwd worden”.

Aan cijfers is nog niet te zien of in Nederland andere keuzes worden gemaakt. „Het roer is om, maar de tanker gaat nog een paar kilometer door voordat hij draait”, vat Simon Besteman de ontwikkelingen samen. Hij is van Dutch Cloud Community, een branchevereniging. „Dat zie je ook met de landelijke overheid. Nu partijen als de Belastingdienst en de Sociale Verzekeringsbank zijn overgegaan, denk ik dat de groeiende afhankelijkheid stopt. Die wordt niet meer getolereerd.”



De afdeling Obstetrie en Gynaecologie van het Universitair Medisch Centrum Groningen. FOTO KEES VAN DE VEEN

Sarah Ouwerkerk

AMSTERDAM

Het begint met slapeloosheid. Stress, zegt de huisarts. Daarna pijn in haar rug en haar bekken. Lage rugpijn, is het vermoeden. Ze wordt vergeetachtig, is doodmoe. Krijgt last van neuropathie, tintelingen in haar voeten, gewrichtspijn en migraine. Chronische Lyme? Is het niet. Fybromyalgie, een vorm van niet aan te tonen reuma dan, gokt de reumatoloog. Ook niet.

En dan voelt de op dat moment 38-jarige Natascha de Ruyter iets nieuws. Ze heeft opeens geen gevoel meer rond haar schaamstreek en bovenbenen, 'rijbroekanesthesie' noemt ze het. Ze moet gelijk naar het ziekenhuis, ze blijft er tien dagen. „Iedereen zag dat ik ziek was, maar niemand wist wat ik had.”

Ze ontdekken ontstekingen in haar ruggenmerg en nek. Multiple sclerose? Nee, de MRI van haar hoofd is schoon. Ondertussen doet alles pijn. „Ik kon het laken niet verdragen.” Ze sturen haar zonder diagnose naar huis. „Toen dacht ik: als dit het is, dan ben ik er klaar mee.” Tegen de huisarts zegt ze dat ze euthanasie wil als niemand haar kan helpen. „Er was niks meer, behalve pijn en verdriet.”

Drie jaar voordat ze naar het ziekenhuis moest - inmiddels veertien jaar geleden - had Natascha de Ruyter (49) zich laten steriliseren. Ze koos voor de baanbrekende Essure-methode. „Volgens de advertentie was de ingreep sneller dan je nagels laten doen.” Zo'n vier weken na de ingreep beginnen de klachten, maar die koppelt ze nog niet aan de metalen veertjes die in haar eileiders zijn geplaatst - haar artsen ook niet.

MASSACLAIM ESSURE

‘Vrouwvriendelijke sterilisatie’ werd voor veel vrouwen een ramp

De Essure-methode zou dé uitkomst zijn voor vrouwensterilisatie. Maar zeker een op de zes tot zeven vrouwen heeft de veertjes, geteisterd door lichamelijk klachten, operatief laten verwijderen.

Op de flyer uit 2009 met informatie over de Essure-procedure, staat naast de slogan ‘sterilisatie langs natuurlijk weg’ een foto van een wit, zacht veertje. De procedure - ‘zonder operatie, littekens, narcose of hormonen’ - is de „evolutie naar vrouwvriendelijke sterilisatie”. De veertjes veroorzaken een ontsteking die zorgt dat de eileiders dichtgroeien. Maar veel vrouwen krijgen daarnaast een keur aan lichamelijke klachten.

Schadevergoeding

Deze woensdag doet de rechter uit-

”

Zie je deze witte prut? Dat hoort mooi roze te zijn. Je ziet gelijk: dit is ziek weefsel

Bas Veersema

gynaecoloog

spraak in de zaak die Stichting Essure Claims, namens alle Nederlandse vrouwen die kozen voor Essure, voert tegen producent Bayer. Naast de stichting zijn grote zorgverzekeraars mede-eiser, zij hebben zowel het plaatsen als het verwijderen vergoed en willen die kosten verhalen op Bayer. De stichting heeft voor de financiering de Nederlandse procesfinancier Redbreast ingeschakeld. Bij een positieve uitkomst ontvangt die de vergoede kosten terug plus circa 25 procent van de claimopbrengst.

Tussen 2002 en 2017 hebben dertig-

duizend vrouwen Essure laten plaatsen. Sindsdien hebben tussen de vier- en de vijfduizend van hen de implantaten, ontworpen om levenslang te blijven zitten, wegens klachten laten verwijderen. De stichting eist dat „Bayer deze vrouwen compenseert voor hun leed en schade”. Voor de meeste vrouwen gaat het om een schadevergoeding tussen de 10.000 en 20.000 euro, in enkele gevallen om 40.000 euro.

‘Bijzonder elegante techniek’

In 2002 komt Essure in Nederland op de markt. Gynaecoloog Bas Veersema is de tweede arts die de sterilisatieveertjes toepast in Nederland. „We steriliseren vrouwen al sinds 1900, maar alle onderzochte technieken via de vaginale route hadden gefaald”, vertelt hij aan zijn keukentafel in Utrecht. „Er was wel behoefte aan zo’n techniek en Essure was een bijzonder elegante.”

Uit een plastic buisje laat hij drie kleine veertjes op tafel vallen. „Dit zijn ze.” De binnenste veer bevat polyestervezels, die de ontsteking veroorzaken. De buitenste veer zet zich uit en functioneert als anker. „Briljant eigenlijk. Zo’n simpel dingetje en klaar voor de rest van je leven.”

Maar het plaatsen gaat niet altijd goed. Veersema onderzoekt daarom de zogenoemde confirmatietest, die na drie maanden moet bevestigen of de veertjes goed zitten. Hij ontdekt dat hij vier punten van het veertje, de „radiologische markers”, op röntgenfoto's kan zien.

„Als de marker van de buitenste veer ver van de drie markers van de binnenste veer zat, wist ik dat er iets niet goed zat.”

In die gevallen moesten de veertjes, die vergroeiden met het weefsel in de ei-

leider, ook weggehaald worden. „We moesten leren hoe, want die veertjes waren niet gemaakt om te verwijderen.”

In 2014 promoveert Veersema op zijn Essure-onderzoek naar de confirmatietest, maar ondertussen rommelt het in de Verenigde Staten al. In een radio-interview noemt Veersema „berichten uit Amerika”; daar hebben vrouwen zich op Facebook verenigd onder leiding van Erin Brockovich - „Ken je haar? Van die film?”

Hij verwijst naar de film waarin Julia Roberts Erin Brockovich vertolkt. Brockovich was assistent bij een juridisch kantoor toen ze een massaclaim voerde tegen een bedrijf dat door het vervuilen van grondwater mensen ziek maakte. In 2014 richt Brockovich zich op Essure.

Op dat moment vindt Veersema het vooral zonde, het gedoe om een product dat hij zo hoog heeft zitten. Maar dat gevoel verandert. Ook bij hem melden zich steeds meer vrouwen die zeggen: ‘Ik hoor dat u die veertjes eruit kunt halen, ik wil ze eruit. Sinds ik ze heb is mijn lijf niet meer van mij.’ Wat hij ziet tijdens die operaties baart hem steeds meer zorgen.

Op zijn laptop laat hij een foto zien van een eileider waar zichtbaar iets doorheen probeert te prikken, als een tandenstoker door een lapje vlees. „Zie je deze witte prut? Dat hoort mooi roze te zijn. Je ziet gelijk: dit is ziek weefsel.” En ook de veertjes zelf zien er regelmatig gehavend uit. „Helemaal wit van de kalk, waardoor zo’n flexibel veertje hard werd als een spijker.”

Dan komt Veersema op een punt dat hij zich realiseert dat hij ‘s ochtends veertjes plaatst en ze ‘s middags bij andere vrouwen staat te verwijderen. „Dat voelde verkeerd.” Hij stopt met plaatsen. Met lede ogen ziet hij de te loorgang aan van Essure, de methode waar hij zoveel vertrouwen in had.

39.000 claims in de VS

In dertig landen, waaronder Nederland, ontstaan Facebookgroepen waarin vrouwen hun klachten delen. In 2017 stopt de verkoop van Essure in Nederland. In juli 2018 verschijnt *The Bleeding Edge* op Netflix, een documentaire over de miljardenindustrie van medische hulpmiddelen. Daarin zitten beelden van een vergadering over de ‘Premarket approval’ bij de Amerikaanse Food and Drug Administration (FDA).

Tijdens die hoorzitting, op 22 juli 2002, beslist de FDA of Essure wordt goedgekeurd. Het panel stelt vragen over ‘de kwestie met perforatie van de eileiders’ en gevoeligheid voor metalen. Vragen die onbeantwoord blijven. Toch wordt Essure goedgekeurd. Na

Bij 92,5 procent van de vrouwen verdwijnen of verminderen klachten na het verwijderen van Essure

vragen over wat er gebeurt als later blijkt dat het product toch problemen veroorzaakt, wordt gegrapd dat ze dan vast door een privédetective opgejaagd zullen worden. Het panel lacht.

In december 2018 stopt de verkoop van Essure wereldwijd. In 2020 schikt Bayer voor 1,6 miljard dollar de 39.000 claims in de VS. In diverse landen, zoals in Nederland, lopen nog procedures. De advocaten van Bayer stellen aan het begin van de zitting in Nederland, op 1 december 2025, dat „veiligheid en effectiviteit” bij Bayer de hoogste prioriteit hebben.

Het bedrijf betwist „het bestaan van de gezondheidsklachten” niet en „bagatelliseert de ernst” evenmin. Maar: „Bayer betwist wel dat die klachten door Essure zijn veroorzaakt en dat zij aansprakelijk is.” Bij 92,5 procent van de vrouwen verdwijnen of verminderen klachten na het verwijderen van Essure, herhalen advocaten van de stichting de woorden van een onderzoeker. Diezelfde wetenschapper wordt ook door Bayer aangehaald: „Het blijft onduidelijk wat deze symptomen veroorzaakt.”

Twee jaar revalideren

In de periode dat Natascha de Ruyter euthanasie bespreekt met haar huisarts, begint ze „rond te snuffelen” in het alternatieve circuit. „Ik heb daar niks mee, maar was ten einde raad.” Met een „soort wichelroede” onderzoekt een natuurgeneeskundig arts haar. „Heb je problemen in je buik?”, vraagt hij. „Ik heb overal klachten, maar niet in mijn buik”, antwoordt ze. „Toch zie ik daar ontstekingswaarden.” Voor het eerst sinds het ontstaan van haar klachten, bijna vier jaar eerder, denkt ze aan haar sterilisatie.

Die avond gaat ze achter haar computer zitten, op zoek naar antwoorden. Ze vindt de Facebook-pagina ‘Essureproblemen Nederland’. „Toen las ik al die verhalen van andere vrouwen. Zie je wel, dacht ik: het ligt niet aan mij. Ik ben ziek en ik ben niet de enige.”

In december 2015 komt Natascha de Ruyter bij Veersema terecht. In februari 2016 worden de veertjes verwijderd. „Binnen een week was ik meer dan de helft van mijn klachten kwijt. Daarna heb ik nog twee jaar moeten revalideren.” Zes jaar kostte het haar om weer zichzelf te worden. „Zes jaar die ik nooit meer terugkrijg.”

De Ruyter las tijdens de zitting in december een slachtofferverklaring voor in de rechtszaal. „Er zaten zestig vrouwen in de rechtbank, thuis keken er nog zeshonderd mee via een livestream.” Ze deed het voor al die vrouwen en voor zichzelf. „Het enige wat ik wilde was geen kinderen krijgen.”



Het Essure-veertje.

FOTO BAYER

nrcwebwinkel



Adviesprijs van ~~119,95~~
89,95

BLUMILL

Vlekkenreiniger

- › Krachtige vlekkenreiniger voor elk oppervlak
- › Dieptereiniging zonder agressieve schoonmaakmiddelen
- › Compact en licht van gewicht – ideaal voor dagelijks gebruik

Een vlek op je tapijt of bank? Geen zorgen, deze vlekkenreiniger is dé slimme oplossing voor hardnekkig vuil in huis. In tegenstelling tot traditionele reinigingsmethoden biedt dit compacte apparaat kracht, snelheid én gebruiksgemak in één. Dankzij de combinatie van het krachtige zuigvermogen en gescheiden watertanks zorgt de vlekkenreiniger voor een diepe, hygiënische reiniging zonder gebruik van chemicaliën.



Bestel nu nrcwebwinkel.nl/vlekkenreiniger

Kom tot rust met het fijnste katoensatijn

- 100% biologisch, Fairtrade en GOTS gecertificeerd katoen
- (H)eerlijk zacht met een subtiele glans
- Combineer met bijpassende hoeslakens en kussenslopen

Stel je een dekbedovertrek voor dat niet alleen zacht is voor jou, maar ook voor de wereld. Deze overtrekset is geweven van het fijnste katoensatijn: 100% biologisch, Fairtrade en vrij van schadelijke chemicaliën. De zachte glans en het soepele gevoel zorgen voor een premium slaapervaring. De overtrekset is voorzien van een lange instopstrook en wordt geleverd met een of twee kussenslopen. Combineer met de bijpassende hoeslakens en extra kussenslopen, nu tijdelijk ook met 15% korting, en maak van je slaapkamer een plek waar je echt tot rust komt.

In de kleuren:

Adviesprijs
vanaf 109,95
93,50



Bestel nu ➤ nrcwebwinkel.nl/yumeko



Demonstratie tegen de komst van een **azc in Uden**, vorig jaar april. FOTO MERLIN DALEMAN

Pim van der Hulst

UDEN

Halverwege de vergadering van maandagavond neemt wethouder Gijs van Heeswijk (Jong Maashorst) het woord. Hij vertelt hoe het college de discussie over asielopvang, die tijdens deze vergadering wordt afgesloten, heeft beleefd. Zij zijn „de kop van jut” geworden, zegt de wethouder, met name de burgemeester. Niet alleen via „online haat”. Het „ultieme dieptepunt”, zegt Van Heeswijk, is dat tegenstanders van de asielopvang aan de deur zijn geweest bij leden van het college. Zij hebben zich daardoor belemmerd gevoeld hun ambt uit te voeren, vertelt de wethouder, en waren liever niet bij de vergadering geweest. Dat geldt voor meerdere wethouders en raadsleden, vult burgemeester Hans van der Pas na afloop aan tegenover NRC.

De raadsleden stemden maandag over een vergunning voor een nieuw asielzoekerscentrum in Uden, voor driehonderd vluchtelingen die momenteel in een Van der Valk-hotel worden opgevangen. Daar loopt het contract komende oktober na drie jaar af.

De stemming is het sluitstuk van een verhitte discussie die twee jaar duurde. Het was „een heel intensief en heel emotioneel traject”, zegt Emiel Jozeph, fractievoorzitter van de grootste partij Jong Maashorst, voor de vergadering tegen NRC. Het heeft „diepe indruk” op hem gemaakt. Karin Francken, fractievoorzitter VVD, vooraf tegen NRC: „Ik ben ergens ook wel blij als het vanavond achter de rug is.”

De gemeenteraad koos, vorig jaar mei, voor de nieuwbouwlocatie naast een sportpark in Uden. Omwonenden maken zich zorgen over hun veiligheid. Een maand ervoor liep een demonstratie uit de

ASIELOPVANG

Gemeenteraad Maashorst stemt ondanks weerstand in met azc Uden

De gemeenteraad van Maashorst heeft groen licht gegeven voor de bouw van een asielzoekerscentrum in Uden. Het besluit volgt op een lang besluitvormingsproces waarbij college en raadsleden mikpunt werden van woede en bedreigingen.

hand. Terwijl burgemeester Van der Pas in de Kruisherkenkapel uitleg gaf aan omwonenden, verrichte de politie buiten zes aanhoudingen. Er werd met glas, stenen en vuurwerk gegooid. Agenten werden bespoten met pepperspray. Van der Pas beëindigde de demonstratie, de ME werd ingezet.

Maandagavond werd er gestemd. Deze keer doet de VVD wel mee aan de raadsvergadering, omdat de achterban dat heeft gevraagd. Op de publieke tribune zitten vijftig toeschouwers. Daarachter staan beveiligers, deze avond in grotere getale aanwezig dan bij andere vergaderingen, om te voorkomen dat toeschouwers camera's in het gezicht van raadsleden houden en zullen sissen of joelen, zoals bij eerdere vergaderingen gebeurde. Er staan kartonnen bekertjes, zodat er niet met glazen gegooid kan worden. Buiten staan politiebusjes. Spandoeken van toeschouwers zijn ingenomen.

Burgemeester Van der Pas, naar wie tijdens een eerdere vergadering „dictator” werd geroepen, waarschuwt maandagavond de pu-

blieke tribune. „U mag uw voor- of afkeur voor u houden. Geen gejuich, geen geklap, geen boegeroep. Dat zijn de afspraken.” Ook deze maandagavond, benadrukt Van der Pas, moeten raadsleden zonder last of ruggespraak kunnen stemmen.

De burgemeester zag het afgelopen twee jaar als zijn taak om raadsleden een veilig gevoel te geven. Hij was „een luisterend oor”, zegt fractievoorzitter Jozeph, die met persoonlijke dreiging te maken kreeg. Afgelopen week verscheen zijn foto nog in een Facebook-post, waarin de voorstanders van de nieuwe locatie op een rijtje werden gezet door een tegenstander. Ook Bas Keijzer (KOMPAS Maashorst) stond daartussen. „Dat heb ik als intimiderend ervaren”, zegt hij maandag in de vergadering. Er wordt schamper gelachen op de tribune. De meeste raadsleden wilden

over de opvang beslissen voordat op 18 maart de verkiezingen plaatsvinden. En niet het besluit daaroverheen tillen, zoals andere gemeenten doen in asioldossiers. „Dat gaat niet in verkiezingstijd, zonder raad en daarna met een nieuwe raad”, zegt fractievoorzitter Jozeph van Jong Maashorst.

'Bewuste vertraging'

Alleen de VVD wilde na de verkiezingen beslissen. „Omdat het zo'n lastig en precair onderwerp is”, zegt fractievoorzitter Francken. „Het is heel moeilijk als dat richting de verkiezingen politiek wordt gemaakt.” Dat doet de VVD juist, zegt Jozeph. „Zij vertragen het bewust.” Ook tegenstanders van de opvanglocatie Forum voor Democratie, Gewoon Uden en SP verwijzen naar de verkiezingen.

Burgemeester Van der Pas, vooraf tegen NRC: „Tegenstanders proberen de gekste dingen uit te halen om zo'n dossier van de agenda te krijgen. Of om een besluit uit te laten stellen. En van uitstel komt afstel.” De kritiek van oppositiepartijen dat het gemeentebestuur geen andere alternatieve locaties heeft voorgedragen, pareert Van der Pas: de raad heeft de uitgangspunten voor de voorgelegde locatie bepaald. En: „Als je tien locaties in de lucht gooit, houd je er nul over.” Had de burgemeester dingen anders gedaan, terugblikkend? De gemeente had nog duidelijker kunnen maken dat bewoners geïnformeerd en geraadpleegd worden, zegt Van der Pas, en dat hun suggesties niet altijd haalbaar of betaalbaar zijn. „De vraag blijft: wat had wel geholpen?”

Maandag blijft het rustig. Een enkele toeschouwer roept zachtjes „boe” tijdens de stemming, waarin de coalitiepartijen zoals verwacht aan een meerderheid komen voor de vergunningverlening.



Een politieagent van de gewapende groepering M23 regelt het verkeer op een kruispunt in Goma, de hoofdstad van de provincie Noord-Kivu in het oosten van Congo.
FOTO GLODY MURHABAZI/AFP

REPORTAGE **CONGO**

Goma lijdt onder gezag M23-militie: 'Ik weet niet hoelang we dit nog volhouden'

Een jaar na de machtsovername door de strijdgroep M23 leeft de Oost-Congolese stad Goma in isolement. Gesloten banken, een gesloten luchthaven en verhoogde belastingen drukken zwaar op het leven. „Het is overleven.”

Fidèle Kitsa

GOMA

Yesu mwamba wangu, mahali pa kujificha. Antoinette Samvura (55) zingt zacht terwijl ze haar bomen bewerkt op een van haar percelen in Bujovu, een wijk in de Oost-Congolese stad Goma. Haar christelijk gezang in het Swahili gaat over Jezus als schuilplaats, als houvast wanneer alles wegvalt. Enkele minuten later puft ze even uit, haar tranen zijn gedroogd. Bujovu ligt vlak bij de internationale luchthaven van Goma. In januari vorig jaar marcheerden de milities van M23 de stad binnen, na dagen van hevige gevechten. Duizenden mensen werden gedood en de stad werd zwaar beschadigd.

Een van de dodelijke slachtoffers was de 28-jarige zoon van Samvura. Haar enige zoon werd getroffen door granaatscherven terwijl ze thuis beschutting zochten. „Elke keer als ik aan die gebeurtenissen terugdenk, begin ik te huilen. Een zoon verliezen die op geen enkele manier betrokken was bij dit conflict”, zegt ze terwijl de tranen even de vrije loop krij-

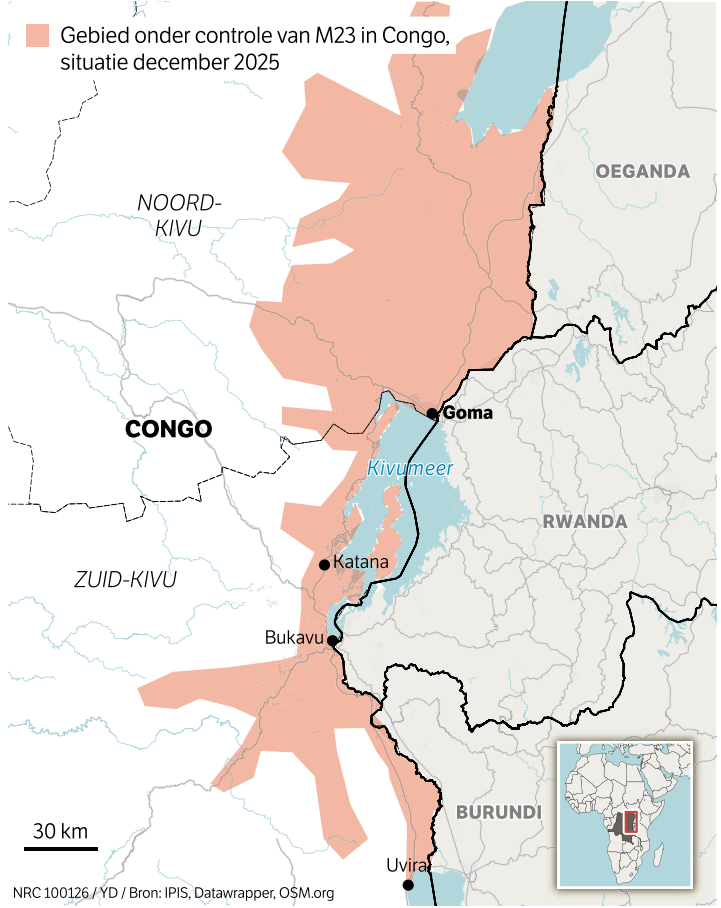
gen voordat ze verdergaat. „Hij was een rustige jongen die bezig was zijn leven op te bouwen, zoals elke man dat doet. Hij zou binnenkort trouwen en mij kleinkinderen geven. Hij beloofde dat hij alles zou doen om me uit deze armoede te halen. Nog dagelijks vraag ik God wat ik verkeerd heb gedaan om dit te verdienen.”

Veerkracht en onzekerheid

Een jaar nadat de door het buurland Rwanda gesteunde M23-beweging de stad innam, zijn de gevolgen van die strijd nog altijd voelbaar. Goma, hoofdstad van de provincie Noord-Kivu, wordt verstikt door de sluiting van de internationale luchthaven en de banken en de door M23 verhoogde belastingen. Veel ondernemingen zagen zich gedwongen hun deuren te sluiten. Bedrijven gingen failliet en ondernemingen die nog actief zijn, halen lang niet meer de omzetten van voorheen, wat heeft geleid tot werkloosheid.

De inname van Goma paste in een escalatie van een langdurig machtsconflict in het oosten van Congo, waar gewapende groepen concurreren om grondgebied, politieke invloed en controle over

Goma beheerst door M23-militie



handelsroutes. M23, een beweging met wortels in eerdere Tutsi-opstanden, greep na jaren van relatieve rust opnieuw naar de wapens en wist met steun van buurland Rwanda strategische gebieden in te nemen. Voor Kinshasa onderstreepte het hoe beperkt de grip van de Congolese staat op het oosten van het land is gebleven.

Veel inwoners van Goma – de stad telt er ongeveer een miljoen – gebruiken het woord veerkracht om te beschrijven hoe zij in deze situatie hoop blijven koesteren en blijven geloven dat er beterschap komt. Tegelijkertijd hangt over de stad een hardnekkige onzekerheid.

In Birere, het commerciële hart van Goma, verkoopt Nathalie Fu-

Congolese president Félix Tshisekedi aan dat de luchthaven zou worden heropend. De huidige machthebbers in de stad verzetten zich daartegen en beschuldigen hulporganisaties ervan financieel te willen „profiteren van de situatie van de bevolking”, waardoor Goma tot op heden grotendeels is afgesloten van de buitenwereld.

M23 arresteert tegenstanders

Volgens de Wereldbank zijn de prijzen van basisvoedsel in Goma het afgelopen jaar fors gestegen. Het is logisch dat mensen liever hun geld uitgeven aan basisbehoeften, zegt Furaha. „Ik weet niet hoe lang we dit nog volhouden. Ik moet de huur en schoolgeld betalen en tegelijk mijn gezin voeden, terwijl er nauwelijks nog geld circuleert. Kun je je voorstellen wat voor lijdensweg dit is?”

Sinds M23 Goma en omliggende gebieden in de provincies Noord- en Zuid-Kivu innam, heeft het lokaal parallelle overheidsstructuren opgezet. De belasting die kleine markthandelaars betalen om hun goederen te mogen verkopen werd door M23 verhoogd en in sommige gevallen verdubbeld tot ongeveer vijfhonderd Congolese frank (ongerekend zo'n twintig eurocent) per dag. Bedrijven en organisaties krijgen aanslagen opgelegd om actief te mogen blijven, met het risico op sluiting als zij niet betalen. Omdat banken gesloten zijn, gebeurt die inning uitsluitend in contanten. Inwoners zijn daardoor aangewezen op informele wisselkanalen met hoge kosten.

Ook verstevigde M23 haar macht met arrestaties en acties tegen vermeende tegenstanders, een aanpak die door mensenrechtenorganisaties werd bekritiseerd. Openlijk verzet tegen het bewind van M23 is sindsdien nauwelijks nog hoorbaar.

Via bemiddeling – onder meer door Qatar en de VS – was er afgelopen jaar contact met Rwanda en vertegenwoordigers van M23. Die

inspanningen bleken grotendeels vruchteloos. Uiteindelijk moest een door Washington opgelegde ‘vredesdeal’ tussen Kinshasa en Kigali verdere escalatie voorkomen, een akkoord dat de VS economische invloed in de regio opleverde.

Spijkerhard onderhandelen

In werkelijkheid liet die overeenkomst de machtsverhoudingen ter plaatse grotendeels intact, waardoor Goma tot op heden buiten het gezag van de Congolese staat blijft. Na Goma namen de M23-milities ook Bukavu in, de hoofdstad van de provincie Zuid-Kivu. Ook Uvira, een stad aan de grens met Burundi, werd ingenomen. Onder druk van de VS trokken zij zich daar uiteindelijk terug.

De waterslang die Gaspard Kalenga (32) in zijn hand houdt kronkelt over het natte asfalt. De spuitlans is gericht op de voorruit van een blauwe gezinswagen. De jonge ondernemer is eigenaar van Kalwash Services in de wijk Mabanga Sud. Kalenga – ingezakte stoffen pet achterstevoren – schetst de benarde economische situatie waarin hij als ondernemer is beland. „Het is overleven hier in Goma. Vroeger [voor de inname] was een slechte dag er een waarop we twintig auto's wasten. Nu hebben we moeite om überhaupt vijf auto's te wassen.”

Kalenga vertelt hoe inwoners vanwege de verhoogde brandstofprijzen vaker voor openbaar vervoer kiezen in plaats van hun ei-

gen auto te nemen. „Dat waren juist onze klanten. Bovendien is het bijna onmogelijk om nog vijf dollar per klant te krijgen, de prijs die we voorheen rekenden. Het is spijkerhard onderhandelen om een auto te mogen wassen voor anderhalf, twee of hooguit drie dollar, of soms zelfs om iets te eten te hebben. Want alles wat we verdienen is enkel om te overleven.”

Naast de autowasserij had Kalenga een bedrijf in het recyclen van afval om er kunstwerken van te maken. Dat moest hij noodgedwongen sluiten. „We verkochten onze kunstwerken vooral aan expats, hulpverleners en toeristen”,

”
Mensen vergeten soms dat Goma ook een toeristische stad is. Maar nu komt er niemand meer

Gaspard Kalenga
lokale ondernemer

vertelt hij. „Mensen vergeten soms dat Goma ook een toeristische stad is. Maar nu komt er niemand meer. We krijgen nergens onze producten nog verkocht, de klanten zijn weg en we kunnen onze werknemers niet meer betalen.”

Anderen, die dit „ellendige” bestaan niet langer aankunnen, hebben ervoor gekozen Goma te ontvluchten. „Veel bedrijven, humanitaire organisaties en particulieren met wie we samenwerkten

hebben sinds de bezetting door M23 de samenwerking opgezegd. Ook veel klanten, onder wie overheidsmedewerkers en grote handelaars, zijn de stad ontvlucht. Sommigen hebben zelfs hun auto achtergelaten.”

Toch weigert Kalenga het geloof in herstel op te geven. „De stad Goma heeft al vaker zware tijden doorgemaakt. We zien de inspanningen die de autoriteiten leveren om een oplossing te vinden en dat stelt ons gerust”, zegt hij, doelend op de diplomatieke pogingen van de Congolese regering om de situatie te veranderen. „Het gevoel dat we niet volledig zijn achtergelaten geeft ons kracht. Misschien komt het goed.”

Ja, zegt hij, het leven is zwaarder geworden sinds M23 de stad beheerst. Tegelijkertijd zegt hij opgelucht te zijn over de relatieve rust die de afgelopen tijd is teruggekeerd. Kort na de bezetting verplichtte M23 iedereen die in de vluchtelingenkampen verbleef terug te keren naar huis. Volgens de beweging was de vrede hersteld.

Daar zit volgens Imani een kern van waarheid in. Sinds M23 Goma innam, zijn er tenminste geen schoten meer te horen. „Het enige wat ons goeddoet, is dat de veiligheid enigszins is teruggekeerd. Vroeger hoorde je op elk moment geweerschoten, zonder waarschuwing. Nu slapen we 's nachts rustig.”

Met medewerking van Naim Derbali



Boven: Een vrouw verkoopt brood op straat in Goma. **Onder:** Rwandese en Congolese valuta in de handen van geldwisselaars op de markt in Goma. FOTO'S GLODY MURHABAZI/AFP



De Italiaanse premier **Meloni** en de Duitse bondskanselier **Merz** grappen aan het einde van een persconferentie tijdens een top tussen Italië en Duitsland in Rome. FOTO ANDREAS SOLARO/AFP

ANALYSE **CONCURRENTIEKRACHT**

Ondanks geopolitieke noodkreten durft de EU nog geen offers te brengen

EU-leiders komen donderdag bijeen voor een top over concurrentiekracht. Frankrijk zet in op *Made in Europe*, Duitsland en Italië op deregulering.

Rik Rutten

BRUSSEL

Aan noodkreten geen gebrek, en allemaal klinken ze ongeveer hetzelfde. Europa moet aan de bak. „Als we het doen, is alles mogelijk. Maar als we het niet doen, weet ik wat er zal gebeuren: we zullen verliezen”, aldus de Belgische premier Bart De Wever. Volgens de Franse president Emmanuel Macron beleven we „een formidabele schok, een breuk voor de Europeanen”. Dergelijke woorden hoor je nu simultaan in vrijwel elke Europese hoofdstad. Als de regeringsleiders en staatshoofden donderdag voor een heisessie bijeenkomen op een Belgisch kasteel - de laatste EU-bijeenkomst voor demissionair premier Dick Schoof - zal het ze ook nog wel lukken gezamenlijk een diagnose te stellen. De wereld beweegt, Europa's economie komt slechts piepend vooruit.

Maar of ze nu echt bereid zijn om offers te maken? De wijsheid wil dat grote stappen in Europa enkel en alleen worden gezet in crisistijd. In zulke dagen kruipten de EU-leiders tegen elkaar aan, durven ze meer. Maar ondanks alle noodkreten lijkt de sfeer daarvoor nog niet rijp. Of: niet meer. „Als je

het zo bekijkt, had de Groenlandcrisis nog iets langer mogen duren”, merkt een diplomaat in Brussel sarcastisch op.

Neem Frankrijk. Macron, die dinsdag met interviews in een reeks Europese kranten verscheen, leek er met zijn plannen wel op uit zijn grootste critici van munitie te voorzien. Dat geldt vooral voor het voorstel waarmee hij investeringen op gang wil krijgen: hij wil veel meer gezamenlijke leningen uitgeven, zodat overheden meer te besteden hebben om de groei aan te jagen.

De markt snakt naar eurobonds, zei Macron. Dat is niet onwaar: euro-obligaties bestaan al, en ze vinden gretig aftrek onder beleggers. Maar bij zijn collega's in Noord-Europa versterkte Macron met die woorden - en de constatering dat de EU „relatief (te) weinig schuld” heeft - vooral de indruk dat hij niet in staat is zijn eigen begroting op orde te krijgen en door Brussel gered wil worden.

Buy European, of Buy French?

Dezelfde argwaan valt het Elysée ten deel als het pleit voor *Buy European*, het afdwingen of bevoorstellen van Europese productie bij overheidsopdrachten en bij bedrijven die subsidies ontvangen. Zeker

is dat het enthousiasme voor dit soort eisen toeneemt, nu de EU weet hoe de druk van de VS (Groenland, tarieven) en China (zeldzame aardmetalen) voelt. Binnen de Europese Commissie ligt hiervoor een plan klaar, dat later deze maand wordt gepresenteerd. Toch roept dit offensief net zo zeer achterdocht op. *Buy European* betekent voor Parijs *Buy French*, sneren diplomaten. Zij vrezen dat Frankrijk niets anders doet dan

Een consequentie van Duits-Franse gesteggel is dat Berlijn openlijk lonkt naar andere partners

zijn eigen belang in een Europees jasje hullen. Nu de plannen reëler worden, klinkt die kritiek ook publiekelijk. „Het Europese antwoord op deze uitdagingen voor onze concurrentiekracht kan niet zijn dat we onszelf in een isolement stoppen”, zei Katherine Reiche, de Duitse minister van Economische Zaken, zaterdag. Een consequentie van dit Duits-Franse gesteggel is dat Berlijn openlijk lonkt naar andere partners. Bondskanselier Friedrich

Merz trok de voorbije weken vaak op met de Italiaanse premier Giorgia Meloni. Merz ging langs in Rome, en hun ambtenaren dokterden aan de vooravond van de kasteelsessie een strategie uit waarin ze zich presenteren als „de twee voornaamste industrielanden in Europa”. Voor echte actie, willen ze zeggen, moet je bij ons zijn.

Merz wil graag vooroplopen. Zo presenteert hij zich ook: een atlantisch denker in ontwenning, die nu het belang van een sterk en onafhankelijk Europa ziet. Vorig jaar begon hij zijn regeertermijn met een groot pakket aan investeringen in defensie en infrastructuur, waarvoor Berlijn voor het eerst in tijden bereid was miljarden te lenen.

Maar inmiddels zien zijn collega's dat de Bondskanselier ook veel kan blokkeren. Zo geldt Duitsland nog altijd als een dwarsligger in de discussie over het bundelen van alle losse Europese kapitaalmarkten voor de creatie van één stevige kapitaalmarkt. Dat zou goed zijn voor investeerders - maar de kleine Duitse regiobanken hebben er niets mee.

„We zouden eindelijk eens uit onze traditionele loopgraven moeten komen”, zegt een diplomaat die de verdeeldheid gadeslaat. „Wat we nodig hebben, is een grote

uitruil. De Duitsers moeten accepteren dat hun regiobanken ook mee moeten doen aan de Europese kapitaalmarkt. De Fransen moeten accepteren dat ze niet alles op hun manier kunnen vormgeven.”

Club van pioniers

Er zijn uitzonderingen in dit machtsspel. De Deense premier Mette Frederiksen heeft mede vanwege de Groenlandcrisis gezag opgebouwd en heeft met een aantal heilige huisjes afgerekend. Ze schaarst zich sneller achter overheidsinterventie en heeft zich uitgesproken voor eurobonds, in elk geval voor defensie.

Ook De Wever, ooit een overtuigd euroscepticus, wordt gezien als iemand die bruggen kan slaan. En er wordt met nieuwsgierigheid gekeken naar het nieuwe Nederlands kabinet, dat in het verleden vaak zo'n bemiddelende rol vervulde.

De onenigheid verklaart waarom het in Brussel steeds vaker gaat over kopgroepen en achterblijvers. Duitsland pleitte eind januari voor een kopgroep van zes landen die het voortouw moeten nemen. De Wever spreekt van een 'ui van meerdere lagen' en schuift de Benelux naar voren als een club van pioniers.

COLUMN
CAROLIEN ROELANTS



Om de Iraanse burgers bekommert niemand zich

Gaan president Trump en zijn „prachtige armada” dezer dagen in de aanval tegen Iran? Of onderhandelen zijn vertegenwoordigers voorlopig verder met het Iraanse regime over een nieuw nucleair akkoord? Ik vond Trump verrassend positief over het gesprek in Oman van afgelopen vrijdag: het was „een erg goede bijeenkomst” zei hij, „en we zullen zien hoe het allemaal afloopt”.

Hoe goed het gesprek ook was, ik kan me niet voorstellen dat dit binnenkort met een akkoord afloopt. Trump wil een stuk meer dan het Iraanse regime vooralsnog bereid is te geven, namelijk gewoon géén Iraans nucleair programma. En dan hebben ze het nog helemaal niet over het Iraanse raketprogramma gehad. De Israëlische premier Netanyahu is *as we speak* in Washington om er nog eens op te hameren dat de Iraanse ballistische raketten voor een groot deel in de prullenbak moeten. Een existentiële bedreiging, noemen Israëlische functionarissen die raketten (voor een kernwapenmacht ziet Israël nogal veel existentiële bedreigingen).

Bij gebrek aan verdere defensie wil Teheran daarvan niets weten - want het bezit al geen luchtmacht en heeft ook geen 'voorwaartse verdediging' meer. Zijn gewapende strijdgroepen in omliggende landen zijn immers door Israël dusdanig gekortwiekend dat ze nauwelijks meer een rol spelen (Hezbollah, Hamas - en Syrië is door de val van Assad ook geen bondgenoot meer). Over hervorming van het regime, laat staan een ander, democratisch regime, gaat het Amerikaans-Iraanse gesprek hoe dan ook niet - mocht u nog illusies hebben: we hebben het hier over Trump, die geeft er niets om als repressieve regimes hun burgers afschieten.

Dus gaat vroeger of later die prachtige armada toch in de aanval? De hele regio, op Israël na natuurlijk, doet juist haar uiterste best om gewapende actie en daaruit makkelijk voortvloeiend een grotere oorlog te voorkomen. Niet omdat die regio ook maar iets geeft om het Iraanse regime, integendeel. De machtige Saoedische kroonprins betitelde opperste leider ayatollah Ali Khamenei in diverse vraaggesprekken in 2017 en 2018 als „de nieuwe Hitler van

het Midden-Oosten”, dan wel erger dan Hitler, waarbij hij een beroep deed op de buitenwereld om Iran een halt toe te roepen.

Maar de tijden zijn veranderd. Het Iraanse regime vormt geen bedreiging meer. Zijn voorwaartse verdediging is dus door Israël gekortwiekend. Israëlische aanvallen en de Israëlisch-Amerikaanse twaalfdaagse oorlog van vorig jaar juni hebben zware schade aan zijn militaire apparaat aangericht. De economie is in extreem slechte staat door de jarenlange opstapeling van Amerikaanse en andere internationale sancties, in combinatie met wanbeleid en corruptie. De bevolking is in staat van opstand tegen haar leiders.

*Amerika, Israël
en de regio hebben
andere belangen*

Het revolutionair-shi'itische regime van de islamitische republiek Iran blijft een vreemde eend in de bijt in de overwegend sunnitische omgeving. Maar vergeet de ideologie, let op de belangen, schrijf ik wel vaker. De buurlanden zijn als de dood voor gewapende escalatie die hun economieën-in-ontwikkeling, waarin ze zwaar hebben geïnvesteerd, in gevaar brengt. Iran heeft bedreigd met vergelding tegen Amerikaanse bases waarmee de omgeving vol ligt, en tegen andere doelen in de regio - de Iraanse strijdkrachten staan paraat „met de vingers op de trekker”.

De Saoediërs herinneren zich de Iraanse aanval op hun olie-installaties die in 2019 hun olieproductie tijdelijk halveerde. Wat gaat een oorlog in de regio doen met de buitenlandse investeringen die de Saoedische kroonprins dringend nodig heeft voor zijn kwakkelende gigaprojecten?

Als puntje bij paaltje komt is niemand geïnteresseerd in het lot van de Iraanse bevolking. Van Amerika en Israël mag het regime aanbliven, op hun voorwaarden. Wat Trump betreft met een nucleair akkoord, desnoods na wat aanporring door zijn armada, waarmee hij zich als machtsmakelaar-in-chief kan bewijzen. De buurlanden willen rust in de regio zodat ze hun economieën ongestoord verder kunnen uitbouwen. In democratie zijn zij per definitie niet geïnteresseerd.

Carolien Roelants is Midden-Oostenexpert. Ze schrijft om de week op deze plek een column.

Advertentie

nrcwebwinkel



SESSY

De slimme thuisbatterij

- › Maak van elke zonnestraal een besparing
- › Geen maandelijkse kosten
- › Nederlands product
- › Geschikt voor elke PV-omvormer
- › Eenvoudig uitbreidbaar
- › Ontdek het gemak

Exclusief voor NRC-lezers volledige ontzorging en installatie (t.w.v. 500,-) bij je thuis. Met een thuisbatterij, ook wel thuisaccu of batterij voor zonnepanelen genoemd, sla je overvloedige zonne-energie op die je overdag produceert maar niet direct gebruikt. Zo haal je het maximale uit je zonne-energie én je energierekening, zonne-energie én je energierekening.

Voorbereid op
einde saldering:
bespaar op
energiekosten



Bestel nu > nrcwebwinkel.nl/sessy

V O L V O

De nieuwe Volvo ES90

Voor een leven in balans



Nu in de showroom

Ontdek meer



EUROPEES PARLEMENT

Digitale euro is ‘essentieel’

Het Europees Parlement lijkt voor de volledige invoering van de digitale euro te zijn nu de geopolitieke onzekerheid groeit.

Marloes de Koning en Eva Smal

AMSTERDAM

Het Europees Parlement lijkt voor de volledige invoering van de digitale euro te zijn, zoals voorgesteld door de Europese Commissie en de Europese Centrale Bank. Een meerderheid van het Parlement stemde deze dinsdag namelijk voor een opvallende tekst waarin de digitale euro „essentieel” wordt genoemd, gezien de verhoogde geopolitieke onzekerheid voor de Europese monetaire soevereiniteit. Europese landen zijn voor hun betalingsverkeer voor particulieren nu voor een groot deel afhankelijk van de Amerikaanse bedrijven Visa en Mastercard. Het statement was opvallend omdat het rechtstreeks ingaat tegen de conclusies van afgelopen najaar van de Europarlement-rapporteur op dit onderwerp, de Spanjaard Fernando Navarrete Rojas van de grootste Europese fractie EVP. Wat hem betreft zou er alleen een offline digitale euro moeten komen, een soort chipknip voor in noodgevallen als alternatief voor contant geld, zoals

wanneer er geen stroom en internet zijn. Een online digitale euro heeft volgens hem geen toegevoegde waarde, omdat Europese banken momenteel zelf al werken aan een Europese, digitale betaalmethode als alternatief voor Mastercard en Visa. Het rapport van Navarrete is in lijn met de lobby van de traditionele banken, die de invoering van de digitale euro als een bedreiging zien. Dat geldt ook voor de Nederlandse banken. Die zijn betrokken bij pogingen om Wero, de opvolger van iDeal, Europees te laten worden. Financieel directeur van Rabobank Bas Brouwers zei deze dinsdag tijdens de presentatie van de jaarcijfers nog dat de inspanningen die banken moeten om de digitale euro in te voeren, zowel financieel als qua IT-manschappen, de uitrol van Wero in de weg kunnen zitten. Uit de stemming in het Europarlement, die geen wetgevende waarde heeft, blijkt dat de Europese regeringen druk op het parlement zetten om de invoering van de digitale euro niet te vertragen. De Nederlandse Europarlementariër Dirk Gotink (NSC/EVP) begrijpt dat wel: „Invoering in 2029 of 2030 is nu al het vroegst haalbare. Terwijl onze betaalsystemen enorm kwetsbaar zijn voor geopolitieke druk”. Het Europarlement stemt waarschijnlijk in mei over de daadwerkelijke invoering.



Het euro-teken in Frankfurt voor het voormalige gebouw van de ECB in de binnenstad. FOTO MARTIN DIWISKE/ANP/EPA

GEZONDHEIDSZORG

Kleine ziekenhuislabs bundelen krachten

AMSTERDAM

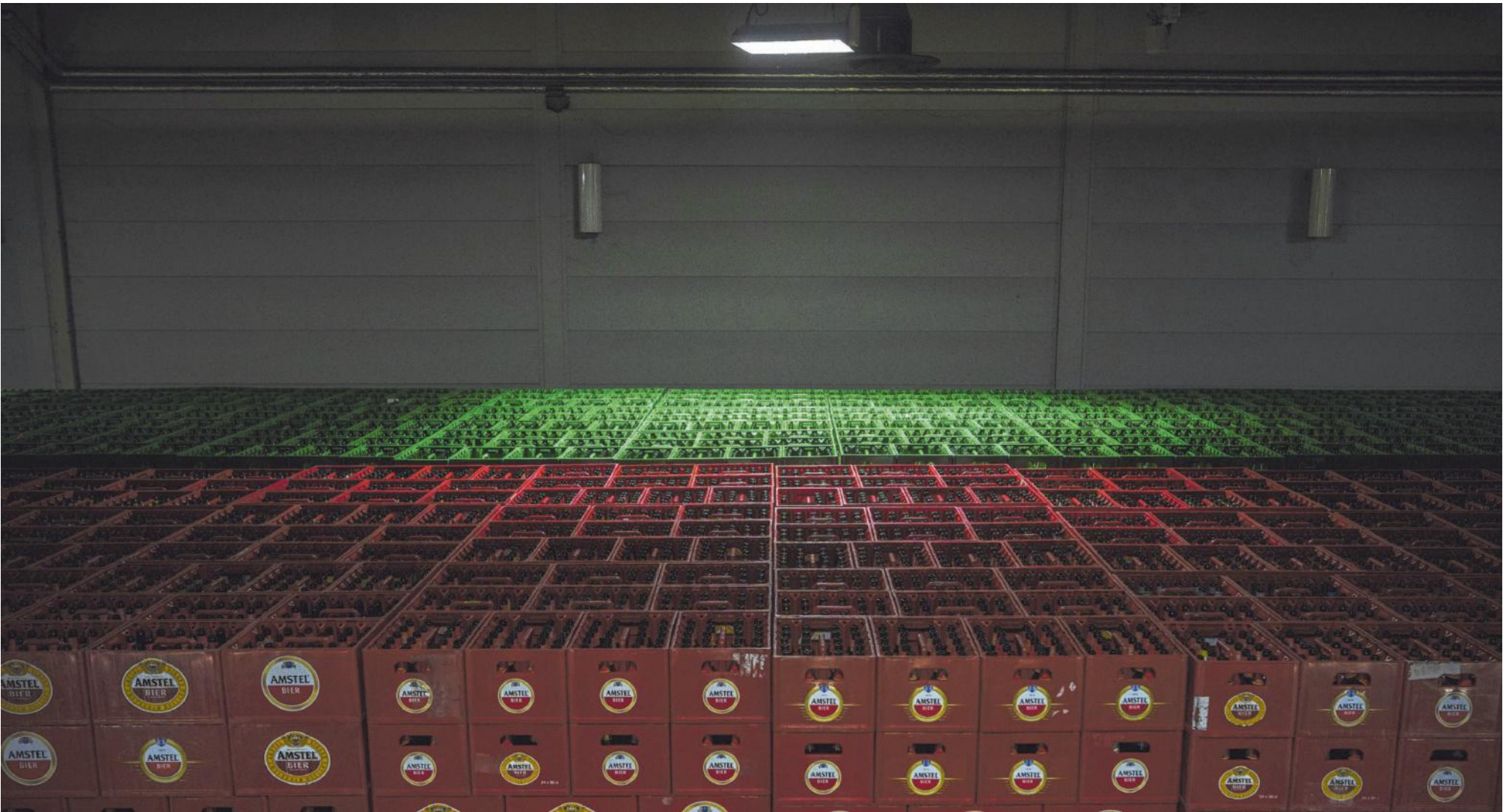
Het Spaarne Gasthuis in Haarlem en het Rode Kruis Ziekenhuis in Beverwijk hebben met het Streeklab Haarlem hun activiteiten gebundeld in een stichting genaamd ‘Regiolab’. Het gaat om klinische chemie en medische microbiologie. De stap is opmerkelijk omdat veel kleinere medische laboratoria de laatste jaren zijn opgekocht door commerciële ketens zoals Eurofins en Unilabs. (NRC)

WOONWINKELS

Nieuwe eigenaar voor Leen Bakker kriegen en Kwantum

AMSTERDAM

Woonwinkelketens Kwantum en Leen Bakker krijgen een nieuwe eigenaar. Het Duitse Orlando Capital V wil de ketens overnemen, aldus persbureau ANP. De overname wordt naar verwachting in maart afgerond, als de Autoriteit Consument & Markt die tenminste goedkeurt. Hoeveel de overname kost, is niet bekendgemaakt. De Belgische tak van Leen Bakker ging eind vorig jaar failliet. (NRC)



Bierkragen bij de verpakingslijn van Heineken in Zoeterwoude. FOTO FREEK VAN DEN BERGH/ANP

OPVOLGER

Nieuwe Heineken-baas moet aan de bak

Topman Dolf van den Brink vertrekt na zes onrustige jaren bij Heineken. Zijn opvolger erft veel problemen; de concurrentie werkt efficiënter en jongeren drinken minder alcohol.

Jorg Leijten

AMSTERDAM

Als Heineken-topman Dolf van den Brink woensdag zijn laatste jaarcijfers presenteert, zal de toon niet al te uitgelaten zijn. Afgelopen januari kondigde hij - enigszins onverwacht - zijn afscheid aan als topman bij het bierconcern, na zes onrustige jaren. Met onder meer de horecasluitingen tijdens de coronapandemie, de verkoop van de Russische activiteiten na de inval in Oekraïne en jaren van hoge inflatie was Van den Brink vooral crisismanager. Het bedrijf verloor sinds hij werd aangekondigd als topman, in februari 2020, ongeveer 23 procent van de beurswaarde.

Afgelopen oktober meldde de brouwer al dat het aantal verkochte liters bier lager zal uitvallen dan in 2024. Ook liet Heineken weten een reorganisatie te gaan doorvoeren waarbij 400 van de 1.750 banen op het hoofdkantoor verdwijnen, na vijf jaar terug wereldwijd al acht-duizend arbeidsplaatsen te hebben geschrapt.

Wie Van den Brink gaat vervangen wordt woensdag vermoedelijk nog niet duidelijk. Maar helder is dat de nieuwe bestuursvoorzitter

voor een flinke opgave staat. Wat zijn de grootste uitdagingen voor Van den Brinks opvolger?

1. Concurrent doet het beter met minder brouwerijen

De biermarkt is redelijk verzadigd. Wie de grote spelers zijn, staat al jarenlang min of meer vast. Nummer één is het Belgisch-Braziliaanse AB Inbev, daarna komen Heineken en Carlsberg. Het aantal grotere overnamekandidaten is schaars. Wie het beter wil doen dan de concurrent, zal dus vooral meer bier moeten verkopen.

En daar zit het eerste verbeterpunt voor Heineken. Het verschil zit niet in het aantal brouwerijen: in 2024 had Heineken er 181, AB Inbev had er 171. Maar het aantal liters dat ze produceren (inclusief non-alcoholische dranken) laat zien waarom AB Inbev nummer één is: 27,3 miljard liter bij Heineken versus 57,6 miljard bij AB Inbev.

Het grote verschil? „Efficiëntie”, zegt analist Pim Postma van beleggersvereniging VEB. „Heineken is nog steeds een soort familiebedrijf

dat groot is geworden door allerlei overnames, maar daardoor met een enorm versnipperd brouwerijbestand zit. Vergelijk dat met AB Inbev, die hebben min of meer hetzelfde aantal brouwerijen maar produceren veel grotere volumes.”

Doordat Heineken veelal nog lokaal per land of regio aangestuurd wordt, brengt dat extra complexiteit en dus extra kosten met zich mee. Eigen verpakkingen voor lokale fabrieken zijn daar een voorbeeld van. AB Inbev doet dat anders. Postma: „Merken als Budweiser en Stella Artois hebben wereldwijd één blauwdruk voor verpakkingen. Dat is ideaal voor efficiënte massaproductie.”

Hij wijst daarin op de operationele marge van beide bedrijven. Oftewel: wat houdt je van elke euro aan omzet over als je de kosten daar afhaalt. Heinekens marge zit al jaren rond de 15 procent, die van AB Inbev tussen de 25 en 30 procent. Kortom, van elke euro omzet houdt de Belgisch-Braziliaanse brouwer 10 tot 15 cent meer over dan Heineken. „Beide brouwerijen hebben door hun omvang een grote inkoopmacht. En ze moeten dezelfde grondstoffen en hetzelfde water gebruiken. Dus je zou verwachten dat de marge tussen deze twee be-

drijven niet anders is. Maar toch is er een kostenverschil waardoor AB Inbev meer overhoudt onder de streep.”

„Heineken probeert op elke lokale markt maatwerk te leveren”, constateert ING-analist Reg Watson. „Dat maakt het erg moeilijk om brouwerijen vanuit het hoofdkantoor aan te sturen. AB Inbev kiest ervoor alleen in landen actief te zijn waar ze een belangrijk deel van de markt in handen hebben. Dat biedt schaalvoordelen. Aan de nieuwe topman van Heineken de taak die efficiëntie te vergroten en taken zoals IT en personeelszaken meer centraal te organiseren.”

2. Jonge consument drinkt minder

De Amerikaanse acteur en zanger

Joe Jonas kijkt verdwaasd op zijn telefoon. Het toestel wil maar geen verbinding maken met internet - om zich heen een desolaat landschap. Uren trekken voorbij. Ook elders blijven posts van influencers op sociale media zonder reacties. De camera verplaatst zich naar een Heineken-kroeg. Daar blijkt het leven zich af te spelen: mensen zonder telefoon die plezier hebben met elkaar.

Anderhalf jaar geleden lanceerde het biermerk de campagne ‘Social Off Socials’, specifiek gericht op de gen-Z-generatie. Die moesten hun telefoons laten liggen en weer voor echte interactie gaan. Achter de marketingcampagne om deze generatie te stimuleren elkaar meer op te zoeken, zit ook een eigenbelang. Heineken heeft last van veranderend gedrag onder - voornamelijk jonge - consumenten. Ze drinken minder alcohol en zoeken

minder vaak het café op.

Vooral in Europa en in de VS is er sprake van een afnemende vraag naar alcohol onder de jongste volwassenen, zo blijkt uit verschillende onderzoeken onder meer van gezondheidsorganisatie WHO. Jongeren drinken minder dan voorheen, onder meer omdat ze door de coronapandemie niet gewend zijn naar de kroeg te gaan en vaker kiezen voor thuisfeestjes. Ze besteden bovendien tijd aan andere activiteiten, zoals scrollen op sociale media.

Daar komt nog eens bij dat de aandacht voor een gezondere levensstijl toeneemt - waarin alcohol minder een plek heeft. Heineken probeert daarop in te spelen met onder meer alcoholvrij bier en de introductie van hard seltzers - een drankje met bruiswater, fruitsmaken en een laag alcoholpercentage. De vraag is of de brouwer daarmee wel de nieuwe generatie aan zich kan binden.

Maar wie niet gewend is te drinken, zal ook niet zo snel naar de 0,0-variant overstappen, zegt Watson. „Alcoholvrij bier is alleen een alternatief voor wie houdt van de smaak van bier. Ben je niet gewend bier te drinken, dan zul je ook niet zo snel naar alcoholvrij grijpen.”

3. Europese markt groeit nauwelijks

Inflatie was de afgelopen jaren een wereldwijd probleem, maar de biersector werd in het bijzonder hard getroffen, met name in Europa. Dat komt vooral door de gestegen energie- en grondstoffenprijzen als gevolg van de oorlog in Oekraïne. Watson: „Het brouwen van bier is energie-intensief. En dat geldt ook voor het maken van aluminium blikjes of glazen flessen.”

Heineken leunt veel sterker dan AB Inbev op de Europese markt. Het verkoopt ongeveer 8,9 miljard liter bier (een derde van het jaarlijkse eigen totaal) via meer dan vijftig brouwerijen. In Noord-Amerika brouwt AB Inbev dezelfde hoeveelheid in achttien fabrieken. „Het Europese netwerk is te fragmenteerd”, zei financieel bestuurder Harold van den Broek afgelopen november al toen Heineken plannen presenteerde om kosten te gaan besparen.

Om de omzet enigszins op peil te

Ben je niet gewend bier te drinken, dan zul je ook niet zo snel naar alcoholvrij grijpen

Reg Watson

ING-analist

houden zijn de prijzen van drank behoorlijk omhooggegaan. Volgens statistiekbureau CBS namen sinds de coronacrisis in bijvoorbeeld Nederland de bierprijzen met 4 tot 10 procent per jaar toe.

Maar prijzen kun je niet oneindig verhogen. Dus zal de nieuwe bestuursvoorzitter van Heineken het marktaandeel in bijvoorbeeld opkomende landen moeten vergroten. „Je wilt meer liters afzetten. In Europa en VS wordt dat lastig. Dus wil je je aanwezigheid vergroten in landen met een relatief lage bierconsumptie per persoon”, vertelt VEB-analist Postma. „Door hen meer bier te laten drinken, kun je de volumeverkopten opvangen die je mist in Europa en de VS. Denk aan landen als India, Costa Rica en Vietnam.”

Dat brengt weer andere uitdagingen met zich mee. „In India ligt een enorm potentieel maar is het vanwege hoge belastingen op bier lastig om grote delen van de bevol-

king te bereiken”, zegt Watson. „Dat maakt uitbreiding daar al jaren lastig.”

Wel investeert Heineken fors in het Aziatische land. Het opende afgelopen najaar in Hyderabad een servicecentrum waarin komende vijf jaar 2.500 tot 3.000 IT'ers aan de slag gaan. Het bedrijf wil zo onder meer onderzoeken hoe het AI kan gebruiken om productieprocessen te verbeteren.

4. Weer op één in Nederlandse supermarkt

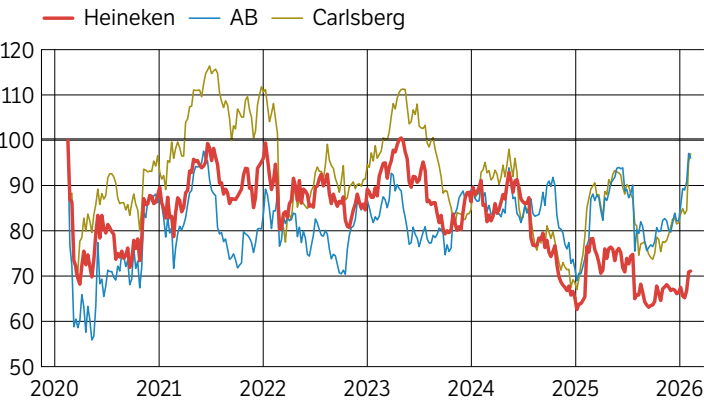
In absolute cijfers is Nederland allesbehalve de belangrijkste markt voor de bierbrouwer. Maar indicatief en pijnlijk was het wel: Heineken verloor afgelopen jaren de nummeréénpositie als supermarktbier in Nederland aan Hertog Jan. Daarnaast was er ruzie met Jumbo over de inkooprijzen, dat bier van Heineken enige tijd uit de schappen weerde.

In een interview afgelopen jaar in het *FD* erkende Van den Brink dat Heineken de Nederlandse afzetmarkt wat verwaarloosd heeft. „Het is wel ons vestigingsland. Ik heb een persoonlijk commitment gemaakt om de banden hier te versterken en dat zal ik ook altijd blijven doen”, zei de afzwaaiend topman. Hij had „een expliciet mandaat” om de positie weer te versterken. Die opdracht wacht nu dus voor de nieuwe bestuursvoorzitter.

Aandelenkoers Heineken

Koersontwikkeling sinds aankondiging Van den Brink als topman

Index 16 februari 2020 = 100



NRC 11/02/26 / FG/ Bron: LSEG

Advertentie

DE MYTHES VAN MILITAIRE INTERVENTIE

Over de patronen en denkfouten die telkens terugkeren als de Verenigde Staten ingrijpen in het Midden Oosten.



Luister elke dinsdag een nieuwe aflevering bij NRC en in alle podcast-apps. Ga naar nrc.nl/wereldzaken voor meer over de podcast

WERELDZAKEN





Directeur Dienstverlening



Voor waterschap Rivierenland is ADJ op zoek naar een eigentijdse, samenbindende en inspirerende

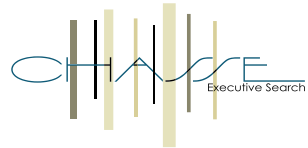
secretaris-directeur

met een sterk ontwikkelde bestuurlijke antenne om in tijden van klimaatverandering en een dynamische maatschappelijke context met een organisatie van 1000 waterprofessionals en met inwoners en bedrijven richting te geven aan de uitvoering van een ambitieuze bestuurlijke agenda.

Interesse? Lees het volledige wervingsprofiel op www.adj.nl of bel 030 737 11 85



DE HAAGSE
HOGESCHOOL



Voor De Haagse Hogeschool zoekt Chasse Executive Search de:

Directeur Faculteit IT & Design

Een ervaren, samenwerkingsgerichte, richtinggevende en coachende directeur die vanuit een goed zicht op onderwijs en onderzoek intern en extern het boegbeeld kan én wil zijn voor het techniek- en digitaliseringsdomein

Meer informatie en solliciteren:
www.chassesearch.nl/vacatures

let's change
YOU. US. THE WORLD.

Bekijk
actuele
vacatures

**Omdat jij grootse
plannen hebt
voor Nederland.**

En je deze via NRC Carrière waar kunt maken.

Ga naar
[nrccarriere.nl/
vacatures](http://nrccarriere.nl/vacatures)

nrc carrière
samen ambities waarmaken

Wil jij bijdragen aan een veilige en integere werksfeer in de gemeente Den Haag? Meld je dan nu voor de **externe commissie integriteit voor ongewenst gedrag en benadeling**.

Voorzitter en twee leden

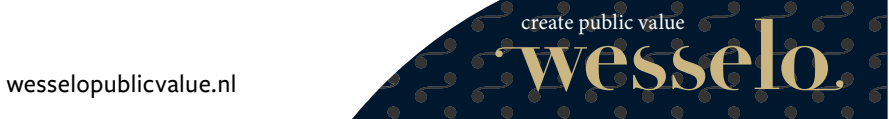
Onafhankelijkheid, professionaliteit, empathie en integere oordeelsvorming



Voor meer informatie www.colourfulpeople.nl

Lucas.
Onderwijs

Lid Raad van Toezicht
Onderwijs & Innovatie



BELJON WESTERTERP

werving en selectie
assessment
ontwikkeling
interim



CHIEF OPERATING OFFICER (COO)

REALISATIEKRACHT – EMPOWERMENT – PRAGMATISCH



Stertil Group B.V., met hoofdlocatie Stertil B.V. in Kootstertille (FR), is een internationaal toonaangevend bedrijf in de ontwikkeling, productie en levering van hoogwaardige Stertil-koni 'heavy-duty' hefsystemen en Stertil DOCK Products laadperronoplossingen. Het innovatieve bedrijf streeft naar langdurige waardecreatie. Stertil Group B.V. maakt deel uit van Stertil Group Enterprises B.V., een gezonde ambitieuze onderneming met 900 medewerkers en een omzet van 275 mio. Zie ook: stertil-group.com.

- Strategische en operationele aansturing en optimalisering van interne processen.
- Leidinggeven aan zeven afdelingsmanagers in Kootstertille, aansturing twee buitenlandse locaties.
- Wo (technische) bedrijfskunde, bewezen leiderschapskwaliteiten in internationale productieomgevingen.
- Strategisch denkvormogen, mens- en resultaatgericht leiderschap, nuchter en verbindend.

Informatie: Marion Dijksterhuis, 06 22603850, referentienummer R3751

Kijk op beljonwesterterp.nl voor volledig functieprofiel en tijdsplanning

CFR
Global Executive Search

beljonwesterterp.nl

Eindhoven Enschede Groningen Heerenveen Utrecht Zwolle

nrc
WOENSDAG 11 FEBRUARI 2026

TECHNOLOGIE

Philips wil graag vertellen dat het op de weg terug is na de apneu-affaire

Voor het eerst in vier jaar heeft Philips weer winst gemaakt. Het medisch technologieconcern wil graag benadrukken dat na de apneu-affaire de stabiliteit en rust zijn teruggekeerd en verwacht met AI weer snel te kunnen groeien.

Daan van Lent

AMSTERDAM

Om half acht in de ochtend zat Philips-topman Roy Jakobs in een call met journalisten om de jaarcijfers van het medische technologiebedrijf toe te lichten. Om negen uur gaf hij samen met financieel directeur Charlotte Hanneman toelichting aan beleggingsanalisten van zakenbanken in een volgende call. En - wat bedrijven zelden doen op de zelfde dag als presentatie van de jaarcijfers - om twaalf uur stond hij op een podium in Londen om aan beleggers de strategie voor de komende vier jaar te presenteren.

Het resultaat aan het eind van deze uitputtingsslag: de beurskoers van Philips was met 10 procent gestegen tot boven de 27 euro. Een prettig signaal op de dag dat Philips ook nog eens aankondigde dat Jakobs ook de komende vier jaar het concern zal leiden.

In 2022 trad Jakobs aan en moest hij het vertrouwen in Philips herstellen, dat ernstig geschaad was door problemen met apneu-apparaten. Die hadden tot een grootschalige terugroepactie geleid vanwege gezondheidsrisico's voor gebruikers door loskomend purschuim. De beurskoers was gehalveerd in de jaren voordat hij begon.

De presentatie van de jaarcijfers gebruikte Jakobs dinsdag om te claimen dat de stabiliteit en rust bij Philips zijn teruggekeerd en een groepiaf is ingezet. Sinds zijn aantreden voerde hij een reorganisatie door die volgens hem nu de beoefde 2,5 miljard aan kostenbesparingen heeft opgeleverd. Zo'n 10.000 banen gingen verloren in de operatie, waarin besluitvorming, onderzoek en ontwikkeling werden gedecentraliseerd. In 2025 nam de omzet (op vergelijkbare basis) van het hele concern met 2 procent toe naar 17,8 miljard euro. De nettowinst bedroeg 897 miljoen euro, de eerste winst sinds 2021.

Jakobs en Hanneman lieten tabulletjes zien waarin ze aangaven dat met een omzetgroei van 2,3 procent in 2025 en een winstmarge van 12,3 procent de doelstellingen van het vorige strategische plan zijn bereikt. Daaruit putten ze het optimisme dat dit jaar de omzetgroei kan doorstijgen naar 3 tot 4,5 procent, de winstmarge naar zo'n 13 procent en dat die groei de jaren daarna zal doorzetten.

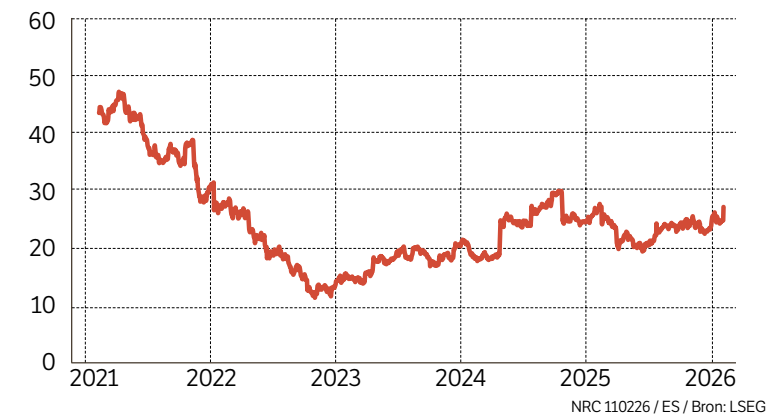
dat met een omzetgroei van 2,3 procent in 2025 en een winstmarge van 12,3 procent de doelstellingen van het vorige strategische plan zijn bereikt. Daaruit putten ze het optimisme dat dit jaar de omzetgroei kan doorstijgen naar 3 tot 4,5 procent, de winstmarge naar zo'n 13 procent en dat die groei de jaren daarna zal doorzetten.

Innovatie met AI

„We zijn in een nieuwe fase”, zei Jakobs. Hij kon in een persconferentie en op de beleggersdag niet nalaten te benadrukken hoe „opgewonden” hij daarover is.

Koers stijgt met 10 procent naar boven de 27 euro

Koers Philips, per dag in euro's



De VS als groeimachine

Opvallend is dat Jakobs en Hanneman in hun presentaties de VS tot de groeimachine voor Philips bestempelen, ondanks de invoerheffingen waar Philips sinds de tweede helft van vorig jaar mee moet dealen. Die hebben in 2025 iets minder impact gehad dan de 150 tot 200 miljoen euro waarop Philips had gerekend, zei Hanneman. Door

slim met voorraden om te gaan, de inkoop aan te passen, onderdelen minder vaak heen en weer over grenzen te laten gaan en productie te verplaatsen heeft Philips de effecten kunnen verzachten.

Voor komend jaar verwacht Philips dat de invoerheffingen nog een effect hebben op de winst van 250 tot 300 miljoen. In 2027 en 2028 zullen de effecten veel minder zijn, voorspelde de financieel directeur. Philips kondigde afgelopen zomer aan 150 miljoen dollar in productie-faciliteiten in de VS te investeren, waardoor daar onder andere meer ultrasound-echografiesystemen

De apneu-affaire is niet geheel verdwenen: justitie in de VS doet nog strafrechtelijk onderzoek

zullen worden gefabriceerd.

Ondanks de effecten van de invoerheffingen zag Philips een toenemend aantal bestellingen uit de VS door Amerikaanse ziekenhuisconcerns. De orderportefeuille groeide met 6 procent. De VS is de belangrijkste groeimarkt voor de ziekenhuisapparatuur, zoals ook MRI- en CT-scanners en cardiologische apparatuur, die Philips produceert, zeiden Jakobs en Hanneman. Voor de verkoop van scheerappa-

raten, elektrische tandenborstels en andere consumentenproducten als babyfoons en flessenwarmers verwacht Philips juist meer van Europa. Afgelopen jaar zag Philips in Europa al een sterke stijging, vooral door de introductie van nieuwe, volgens Jakobs „innovatieve” tandenborstels en scheerapparaten in het premiumsegment die voor een hogere winstmarge zorgen.

Philips tempert de verwachtingen voor de Chinese markt. De afgelopen jaren zag Philips daar de omzetten dalen. Zowel bij de zuinigere consument als door een verminderde vraag vanuit ziekenhuizen. Jakobs en Hanneman gaven aan op de kortere termijn een stabilisatie te verwachten en iets optimistischer te zijn voor de langere termijn.

Ondanks al het optimisme is de schaduw van de apneu-affaire nog niet geheel verdwenen. Het Amerikaanse ministerie van justitie doet nog strafrechtelijk onderzoek en Philips weet niet of dat nog zal leiden tot strafvervolgning.

Ook wacht het bedrijf op toestemming om apneu- en beademingsapparatuur weer op de Amerikaanse markt te mogen verkopen. Jakobs en Hanneman waagden zich niet aan voorspellingen wanneer ze die toestemming krijgen. In alle plannen en doelstellingen is die terugkeer nog niet meegerekend. „Dat zou nog extra groei kunnen opleveren”, zeiden zij alleen maar.



Het hoofdkantoor van Philips, een van de grootste medische technologiebedrijven ter wereld. FOTO ROBIN VAN LONKHUIJSEN/ANP

INTERVIEW **ARIANNE FONTANA** SHORTTRACK

‘Een medaille betekent veel meer dan alleen een resultaat’

Na winst op de gemengde aflossing is Arianne Fontana (35) de eerste vrouw die op zes Winterspelen een medaille won. ‘Mijn vijftienjarige zelf zou me vragen: Wat doe je hier nog?’



Niet zolang geleden wilde Arianna Fontana boodschappen doen in haar thuisregio Valtellina, een bergdal in Noord-Italië op zo’n twee uur rijden van Milaan. Normaliter een klusje van niks, een paar dingen kopen in de supermarkt en dan weer naar huis. „Ik probeer het altijd heel snel te doen”, zegt Fontana.

Dat lukte haar dit keer niet. „Terwijl ik door de schappen liep, werd ik tegengehouden door een vader met een klein meisje. Hij zei tegen zijn dochter: ‘Weet je wie zij is? Zij is olympisch kampioen’. Daarna werd ik elke paar meter aangesproken. Mensen wensten me succes, zeiden dat ze me gingen volgen en steunen, dat ze zin hadden in de Spelen.”

Fontana vertelt erover in een hotelrestaurant in Tilburg, waar ze half januari is neergestreken voor de EK shorttrack. Ze draagt een trui van haar kledingsponsor, voor haar staat een co-laatje en naast haar luistert haar man en coach Anthony Lobello mee. Bij de herinnering aan de supermarkt moet de Italiaanse glimlachen. Meestal is zij degene die, als ze op het ijs staat en aan het strijden is om de winst, haar emoties deelt met het publiek, zegt Fontana. „Maar dit keer was het andersom: mensen waren oprecht blij om mij te zien en deelden ze hun emoties

met mij. Ik werd er heel gelukkig van.”

De 35-jarige shorttrackster Arianna Fontana is bezig aan haar zesde olympische deelname. Ze debuteerde op vijftienjarige leeftijd op de Spelen van Turijn (2006) en won daar brons met de Italiaanse aflossingsploeg. Op de vier Spelen erna pakte ze nog tien medailles, waaronder twee keer goud op de 500 meter. Dinsdag kwam daar een nieuwe gouden medaille bij: in een ex-tatisch stadion in Milaan won Fontana met Italië de gemengde aflossing (mixed relay).

Daarmee is ze de eerste vrouw ooit die op zes Winterspelen een medaille heeft gewonnen. Ze laat andere winter-sportlegendes als langebaanschaatsster Ireen Wüst daarmee achter zich. De succesvolste vrouwelijke olympiër in de geschiedenis van Italië was ze al.

L’Angelo Biondo (de blonde engel), zoals Fontana in Italië wordt genoemd, geniet echter lang niet dezelfde status als Wüst in Nederland heeft. „In Italië draait alles om voetbal, shorttrack is maar een kleine sport. Mensen weten nog wel wie ik ben omdat ik al zo lang meedraai, maar de meesten hebben geen idee dat ik twaalf olympische medailles heb gewonnen.”

Trillen van de zenuwen

Zelf had Fontana nooit gedacht aan zes Spelen mee te zullen doen, zegt ze in januari in Tilburg. Als klein meisje had ze drie dromen: aan de Olympische Spelen meedoen, een olympische gouden medaille winnen en vlaggendrager zijn van de Italiaanse ploeg.

Op haar eerste Spelen, in eigen land, was ze bang gediskwalificeerd te worden, zegt Fontana. „Ik dacht dat ik vals zou starten bij de start van mijn eerste race, zo erg stond ik te trillen van de zenuwen.” Pas toen ze thuiskwam met haar bronzen medaille en het hele dorp was uitgelopen voor haar hulding, realiseerde ze zich hoe groot de impact van haar prestatie was geweest. „Dat liet me zien dat een medaille veel meer betekent dan alleen een resultaat. Mensen waren erdoor geraakt, het was heel waardevol om dat met hen te kunnen delen.”

Vier jaar later in Vancouver (2010) won Fontana haar eerste (bronzen) individuele medaille. In Sotsji (2014) wilde ze goud winnen en de Italiaanse vlag dragen. Dat laatste lukte, op de sluitingsceremonie, maar op de afstand waarop Fontana goud wilde winnen, de 500 meter, werd ze in de tweede bocht ten val gebracht en resteerde het zilver.

Die tegenslag veranderde haar carrière. Fontana was van plan te stoppen na Sotsji, zegt ze. „Ik dacht altijd dat dat mijn laatste Spelen zouden zijn. Want ik ging daar goud winnen, dan was het plaatje compleet, en dan zou ik met pensioen gaan.”

Nu ontbrak er een prijs, en met die frustratie als brandstof werkte Fontana naar de Spelen van Pyeongchang (2018) toe. Aanvankelijk in de Italiaanse ploeg, tot er in 2017 een breuk tussen Fontana en de bondscoach ontstond. Wat daarvoor de redenen waren, is voor de buitenwereld niet duidelijk. „De bondscoach verloor aan het

Ik heb alles gewonnen wat ik wilde winnen, dus deze Spelen wil ik vooral genieten



Arianna Fontana schaatst weg van de vallende Xandra Velzeboer tijdens de halve finale van de gemengde aflossing. FOTO PIROSKHA VAN DE WOUW/REUTERS

begin van het olympisch seizoen het vertrouwen in het team. Daarop verloor ik het vertrouwen in hem”, zegt Fontana erover. „Ik beseftte dat als ik olympisch goud wilde winnen, ik snel een oplossing moest vinden.”

Die vond Fontana bij de Amerikaan Lobello, met wie ze in 2014 was getrouwd en die zelf tweemaal als short-tracker aan de Spelen meedeed. „We hebben er toen lang over gesproken of hij mijn coach moest worden, want als het niet zou werken, zou het ook onze relatie kunnen ruïneren.” Maar Fontana dacht ook: „Niemand kent me beter dan hij, en hij zal er alles aan doen om me te helpen mijn doelen te realiseren.”

Fontana en Lobello besloten het erop te wagen. „Ik ging anders trainen, anders eten, me mentaal anders voorbereiden, en het zorgde ervoor dat ik in mijn allerbeste vorm in Pyeongchang aan de start stond.” In Zuid-Korea won Fontana haar felbegeerde goud op de 500 meter, naast zilver (op de aflossing) en brons (op de 1.000 meter).

Trainen in Hongarije en Canada

Fontana besloot na die succesvolle Spelen door te gaan, zo goed beviel de nieuwe samenwerking met haar echtgenoot. Maar intussen bleef de relatie met de Italiaanse schaatsbond ingewikkeld. In 2020 besloten Fontana en Lobello voortaan in Hongarije te gaan trainen, los van het Italiaanse short-trackprogramma.

Op de Spelen van Beijing (2022)

boekte Fontana opnieuw succes: ze won haar tweede goud op de 500 meter, vóór onder meer Suzanne Schulting. Na afloop zei Fontana tegen persbureau AP dat een aantal vertegenwoordigers van de Italiaanse schaatsbond haar voorbijliepen zonder haar te feliciteren. „Mijn federatie wilde niet dat mijn man mijn coach zou zijn”, zei ze. Waarom de bond dat niet wilde, zei ze niet. Tegen NRC zei Fontana diezelfde avond: „Er zijn veel problemen geweest met de Italiaanse bond. Als er niets verandert, dan ben ik niet van plan om dat mezelf, mijn coach en mijn familie nog eens aan te doen.”

Flak na de Spelen in de Chinese hoofdstad beschuldigde Fontana twee mannelijke ploeggenoten ervan dat ze tijdens een training in 2019 hadden geprobeerd haar expres te laten vallen. Het leidde tot een intern onderzoek, de mannen werden later vrijgesproken.

Bijna een jaar raakte Fontana daarna haar schaatsen niet aan. Toen ze weer begon, deed ze dat in de VS en met Lobello als haar coach. „Ik heb besloten om te zien wat de VS en Salt Lake City te bieden hebben als ik mijn Olympische reis wil voortzetten”, schreef ze in 2023 op Instagram. „Als ik in de toekomst besluit om door te gaan, zal mijn route volledig losstaan van wat de technisch directeur en zijn staf voor de Italiaanse groep in gedachten hebben.” Een jaar later maakte Fontana bekend toch namens Italië

Na de Olympische Winterspelen in Beijing raakte Fontana haar schaatsen bijna een jaar niet aan

de Spelen in eigen land te willen halen. Trainen in de aanloop naar Milaan-Cortina deed ze vooral in Canada.

De relatie met de Italiaanse schaatsbond ligt nog altijd gevoelig voor Fontana en Lobello, blijkt rond het interview. Ze willen er niet over praten, maar er alleen schriftelijk vragen over beantwoorden. „Ik denk dat het belangrijk is om een helder onderscheid te maken tussen voor wie ik schaats en wie de sport bestuurt”, schrijft Fontana een paar dagen na het interview. „Italië vertegenwoordigen is voor mij altijd vanzelfsprekend geweest, maar mijn relatie met de schaatsbond is ingewikkelder. Hun prioriteiten kwamen niet altijd overeen met de mijne. Door de jaren heen heb ik me gerealiseerd dat ik de twee niet door elkaar moet halen. Ik schaats voor Italië, niet voor een bond.”

Handtekeningen jagen

Deze Spelen werd Fontana door het Italiaans Olympisch Comité voor de derde keer (na de sluitingsceremonie in Sotsji en de openingsceremonie in Pyeongchang) aangewezen de nationale vlag te dragen - samen met langlauer Federico Pellegrino. Ze had er van tevoren een ander gevoel bij dan de eerste twee keer, zegt Fontana in januari in het hotel-restaurant. „De vorige keren vond ik het vooral een eer, nu voel ik een bepaalde verantwoordelijkheid, een soort van plicht. Ik bedoel:

mijn land, mijn sport en mijn fans hebben me zoveel gegeven, dus mochten dit mijn laatste Spelen zijn, dan wil ik ze alles geven wat ik heb.”

Ze begint er zelf over, maar stoppen is iets waar ze nog niet aan denkt, zegt Fontana. „Wat wil ik worden als ik later groot ben?”, ontwijkt ze lachend de vraag over een naderend topsportpensioen. „Als ik met sporters spreek die zijn gestopt, zeggen ze eigenlijk allemaal dat ze op een dag wakker werden met een soort sereen, voldaan gevoel van: ‘Ik ben oké’. Dat heb ik nog niet, en ik kan je pas na de Spelen zeggen of ik het dan wel heb.”

Fontana komt in Milaan in actie tegen een generatie die vroeger tegen haar opkeek, onder wie Xandra Velzeboer (24). De Nederlandse kopvrouw, die dinsdag op de mixed relay viel en daarmee de medaillekansen van Nederland zag verdwijnen, is nu de favoriete voor goud op de 500 meter. Terwijl Velzeboer vroeger om een handtekening van Fontana vroeg.

„Nee, ik voel me nog niet oud”, lacht Fontana. „Ik denk dat het schaat-sen me jong heeft gehouden omdat het me altijd heeft gedwongen mezelf opnieuw uit te vinden. Maar als mijn vijftienjarige zelf me zo zou zien, zou ze vragen: ‘Wat doe je hier nog?’”

‘Het gaat sneller en sneller’

Ze heeft het shorttrack in de afgelopen twintig jaar zien veranderen, zegt Fontana. „Ergens heeft het nog steeds

dezelfde chaotische kern, maar verder is het een totaal andere sport. Schaat-sers zijn veel professioneler geworden in hun sportbeleving, en daardoor gaat het sneller en sneller. Inhalen is moeilijker geworden, dus is iedereen nog agressiever en fysieker als de kans zich voordoet.”

Dat ze ook individueel nog steeds met de besten van de wereld meekan, liet Fontana tijdens het EK in Tilburg zien. Daar werd ze Europees kampioen op de 1.500 meter. „Ik denk dat ik het zolang volhoud omdat Anthony en ik altijd een stap vooruit proberen te denken. Op welke manier zou het short-track zich volgend jaar ontwikkelen, hoe kan ik nog beter worden?”

In Tilburg zegt de Italiaanse dat ze niet bezig is met het winnen van medailles, althans niet écht. „Op dit punt in mijn carrière heb ik alles gewonnen wat ik wilde winnen, dus deze Spelen wil ik vooral genieten.” Als Fontana dinsdag in Milaan plaatsneemt voor de persconferentie voor de winnaars, met een gouden medaille om haar nek en een zonnebril in de vorm van olympische ringen op haar neus, noemt ze haar prestaties „surrealistisch”.

Een journalist haar vraagt wat deze medaille bijdraagt aan haar „legendari-sche carrière”. Fontana moet even lachen en zegt dan: „Ik laat het aan jullie om mijn loopbaan te definiëren. Ik focus me nu op wat voor me ligt, en er komen deze Spelen nog een hoop wedstrijden voor mij aan.”



Arianna Fontana: ‘Ik schaats voor Italië, niet voor een bond.’ FOTO MERLIN DALEMAN



REPORTAGE **BIATLON**

Voor de biatleet telt maar één ding: de ademhaling

De twintig kilometer individueel is het zwaarste nummer uit de biatlon: eindeloos lang en met een extra zware straf op misschieten. „Er is veel tijd voor vervelende stemmetjes.”

De Oostenrijkse **Simon Eder** (links) en de Franse **Fabien Claude** tijdens de 20 kilometer biatlon in Anterselva. FOTO AFP

De Zwitser **Joscha Burkhalter**. FOTO AFP

WINTERSPELEN
Thijs Niamantsverdriet
ANTERSELVA

Bindingen los, voorover op de knieën en ellebogen, zó hard hijgend dat het geweer op hun rug danst. Dat is wat je veel biatleten ziet doen, meteen na dat ze finish gepasseerd zijn. Anderen liggen op hun zij in de sneeuw, minuten lang, hun ski's nog aan. Of zelfs plat op hun buik. Ze zijn kapot, uitge-wrongen, naar de vaantjes.

Simon Eder ligt of zit niet. Hij blijft na de finish rechtop staan, zijn handen op zijn kistokken. Een lange sljim-draad hangt uit zijn grijzende baard. Eder kijkt een tijdje voor zich uit, naar niets eigenlijk, en wandelt dan weg, zijn ski's in zijn armen. Het is niet zo, zegt hij tien minuten later in de mixed zone, dat hij niet kapot is gegaan. Het was een „hele, hele zware wedstrijd”. Nee, rechtop staan is gewoon „mijn voorkeurshouding” om bij te komen. „Zo doe ik dat.”

Biatlon is de zwaarste sport van de Winterspelen. Extreme inspanning (langlaufen) afgewisseld met extreme concentratie (schieten op vijf minuscule schijfjes) - ga er maar aanstaan. De 20 kilometer individueel, die de Oostenrijker zojuist achter de rug

heeft, is dan weer de zwaarste van alle nummers: de langste afstand, het grootste hoogteverschil, de meeste spanning tijdens het schieten. Alleen de allerbesten komen hier bovendien - en Eder, 42 jaar oud en bezig aan zijn vijfde en laatste Winterspelen, hoort daar vandaag niet bij. Hij is vier-derdertigste geworden.

Alle stoeltjes bezet

Achter Eders rug ontvouwt zich een schitterend panorama: besneeuwde bergkammen, naaldbomen, bergstroompjes. We zijn in Anterselva (in het Duits: Antholz). Hier, op bijna vierhonderd kilometer van Milaan, een kwartiertje rijden van de Oostenrijkse grens, staat het grootste biatlonstadion van Europa. Er is plek voor bijna 20.000 mensen - bijna drie keer zoveel als het ijsstadion in Milaan. Alle stoeltjes zijn bezet, ook al is het een doordeweekse dag. De supporters hebben vlaggen bij zich uit alle windstreken - maar vooral uit Duitsland.

Iedere dertig seconden ziet het publiek een biatleet uit het skipoortje schieten. Vinnige slagen, het geweer stabiel op de rug gebonden. Op de 20 kilometer individueel (15 bij de vrouwen) staan de biatleten er alleen voor. Geen peloton of vluchtersgroepje om je in te verstoppen, geen tactische handigheidjes om een slechte dag mee te verhullen. Vijftig minuten (of meer)

ben je alleen op de beklimmingen, alleen in de afdalingen, alleen op de schietbaan.

Alsof dat al niet genoeg is, is er nóg iets: het schieten heeft bij de 20 kilometer extra gewicht. Wie op de andere biatlonnummers - sprint, estafette, massastart, achtervolging - een schijf mist, moet een extra strafronde lopen. Dat kost om en nabij 25 seconden. Bij de 20 kilometer volgt een andere sanctie: een minuut tijdsraf - dubbel zoveel dus. Het is daarom, zeggen biatleten, het meest onvoorspelbare nummer van hun sport: de favoriet in koers kan zijn koppositie in één klap kwijtra-ken door een ongelukkige beurt op de schietbaan. Eén gemiste schijf maakt het verschil tussen wel of geen medaille - hoe hard je ook skiet.

De strafminuten zorgen voor de biatleten voor een onoverzichtelijke situatie, vertellen ze. Op welke positie in de wedstrijd liggen ze? Vaak hebben ze geen idee. Ja, bij elke doorkomst staan hun coaches - oortjes in met radioverbinding - te schreeuwen hoeveelste ze staan, maar dat kan een paar seconden later al weer compleet anders zijn. Het is langlaufen en schieten in het donker.

Vijf schoten in twintig seconden

Twintig keer moeten de biatleten schieten bij de 20 kilometer individueel. Vier beurten van vijf schoten; twee

De biatleten liggen na de finish in de sneeuw, hun ski's nog aan. Ze zijn kapot, naar de vaantjes

keer staand, twee keer liggend. Cruciaal bij het schieten is de controle over je ademhaling. „Je kunt niet volle bak aan komen skiën bij de schietbaan”, zegt Joscha Burkhalter. „Dan zit je hartslag te hoog en kun je niet goed schieten.”

De Zwitser Burkhalter (29), die in Anterselva als dertigste uit het startpoortje vertrekt, staat in de biatlonwereld bekend als een 'snelle schieter', wat betekent dat hij relatief kort doet over zijn schietbeurten - vijf schoten in twintig seconden. De truc, zo vertelt hij, is om vóór de schietbaan je hartslag omlaag te krijgen, door alvast een beetje in te houden. In Alterselva heeft hij, zoals veel biatleten, een vast punt: halverwege het klimmetje voor de schietbaan, waar de dranghekken met olympische logo's beginnen.

De buitenwereld, zegt Burkhalter, denkt dat biatleten tijdens het schieten hun hartslag zo ver mogelijk naar beneden proberen te krijgen. Dat is een mis-verstand. „Hoe lager je hartslag, hoe harder de slagen en hoe langer de pauzes ertussen - en dat voel je op het ge-weer.” De vuistregel is: hartslag naar beneden, maar vooral niet te veel. Burkhalters ondergrens is 150 slagen per minuut („laag voor een biatleet”). Die van Simon Eder: 165.

Eindeloos oefenen de biatleten op die constante hartslag. Ze doen adem-halingsoefeningen, simuleren wed-

strijdsituaties. De Fransman Eric Perrot, die deze dinsdag zilver wint op de 20 kilometer, trainde zelfs met een diepzeeduiker op het inhouden van zijn adem onder water. Het is zaak, vertelt Burkhalter, om „in je adem” te schieten. Uitademen, geweer richten, trekker overhalen, inademen, herladen, uitademen, weer richten, enzo-voort.

‘Vervelende stemmetjes in je hoofd’

Op de tribune in Anterselva zijn de toeschouwers vooral gericht op de schietbaan. Ze barsten los in hard gejuich als een biatleet 'schoon schiet': alle vijf schoten raak. Niet één schijf missen (twintig uit twintig) is zeldzaam, zelfs voor de grote kampioenen. Maar tijdens deze olympische 20 kilometer in Anterselva gebeurt het wel: de winnaar, Johan-Olav Botn uit Noorwegen, slaagt er als enige deelnemer in om een voor biatleten gelukzalige '0-0-0-0' achter z'n naam te krijgen - dus geen enkele keer gemist. De nummer twee, Eric Perrot uit Frankrijk, is sneller op het parcours dan Botn: had hij niet misge-schoten tijdens zijn tweede beurt, dan was hij olympisch kampioen gewor-den.

Op de schietbaan, zegt veteraan Simon Eder, komt alles samen. „Het is als een spiegel voor jezelf. Zit je niet goed in je vel - dan neem je dat onher-roepelijk mee.” Het moeilijkste zijn de

Bij biatlon is een van de vuistregels: de hartslag moet naar beneden, maar vooral niet te veel

rondes na het missen van een schijf. Burkhalter: „Er is dan heel veel tijd voor vervelende stemmetjes in je hoofd. Wat als ik bij de volgende schietbeurt weer een schijf mis - of twee?”

Burkhalter, de snelle schieter, is na afloop niet tevreden over zijn wedstrijd. Zesderdertigste is hij geworden, twee plaatsen onder Simon Eder. Hij had moeite een ritme te vinden in het langlaufen, vertelt hij, waarschijnlijk door de hoogte - Anterselva ligt op 1.600 meter. Eerst ging hij te hard, dacht hij. Hij hield in, uit angst voor *blau laufen*: noordsportenjargon voor verzuurde benen. „Maar toen ging ik voor mijn gevoel weer te langzaam.” De schietbaan bracht hem ook niet wat hij hoopte. Zijn ademhaling had hij prima onder controle, maar de wind speelde hem parten: 1-1-0-1. „Drie keer mis, dat is te veel op dit ni-veau.”

Waarom het bij Simon Eder niet goed ging? Moelijk om te zeggen, vindt hij. Het parcours was zwaar, hij voelde zich „niet happy” tijdens de langlaufondjes. Misschien lag het aan de sneeuw, misschien aan zijn ski's - wie zal het zeggen? Het schieten ging in de eerste twee beurten foutloos, maar in ronde drie en vier schoot hij mis: 0-0-1-1. Heel veel deed dat er eigenlijk niet meer toe. „Ik wist al heel snel dat ik geen kans maakte.”

Overleden

*Vergaan zijn de humor,
eigenheid en nuchtere blik.
Dichtbij zijn de herinneringen
hieraan en aan nog zoveel meer.*

Met veel verdriet, maar met grote dankbaarheid voor wie hij was en wat hij ons heeft meegegeven, geven wij u kennis van het overlijden van onze trotse vader en lieve broer

Siegfried Thomas Bok
- Sieger -

* Leiden, 4 december 1953 † Zeewolde, 1 februari 2026

Vader van Lieke Bok
Gijs Bok & Rozemarijn van Dijk

Broer van Liesbeth Bok & Joop Kraaijvanger
Willemien Bok
Willem Bok & Yvonne Grapendaal
Pieter Bok & Monique Leeuwenburgh

Het afscheid heeft in besloten kring plaatsgevonden.

Correspondentie: Sint Marten 72, 6821 BX Arnhem

*We zullen hem zo missen,
zijn wijsheid, humor en lach.*

Onze lieve, zorgzame Hein is overleden

Henricus Nicolaas Joannes van Drogenbroek

* Utrecht, 14 mei 1934 † Woudsend, 9 februari 2026

*Ridder in de Orde van Oranje-Nassau
Erelid Utrechtse Roeivereniging Viking
Lid van verdienste: Utrechtse Studenten
Roeivereniging Triton*

Na een gelukkig huwelijk van bijna 64 jaar
Geeske van Drogenbroek - Bangma

Marieke en Kees
Keimpe en Nina
Teike

Jan-Hein en Margien
Fenne
Torsten

De Poel 5
8551 NH Woudsend

Het afscheid zal plaatsvinden op zaterdag 14 februari om 13.30 uur in de Karmel, Ald Tsjerkhof 2 te Woudsend. Aansluitend begeleiden wij Hein naar zijn laatste rustplaats op de algemene begraafplaats te Ypecolsga.

Gelegenheid tot condoleren vanaf 13.00 uur in bovengenoemde kerk. De afscheidsdienst is ook te volgen via kerkdienstgemist.nl
Protestantse Gemeente Woudsend e.o.

Vervolg op pagina E28

Colofon familieberichten

Afdeling familieberichten
Bereikbaar op telefoonnummer: 020-7553052 (ma t/m vr 08.30 uur - 17.00 uur) of via e-mail: familieberichten@nrc.nl

Sluitingstijden
Dinsdag t/m zaterdag tot uiterlijk 14.00 uur op de dag vóór plaatsing. Voor plaatsing op maandag uiterlijk vrijdag 16.00 uur.

*“The undiscover’d country, from whose
bourn no traveller returns.”
Shakespeare, Hamlet (Act III, scene 1)*

Frans stond tot het laatste moment
positief, open en onderzoekend
in het leven. We gaan een lieve, zorgzame
en betrokken echtgenoot, vader,
schoonvader en grootvader missen.

Dr. Frans Orthel

's-Gravenhage
18 april 1932

Nijmegen
8 februari 2026

Marina Orthel-Brink

Liesbeth en Huug
Annemiek † en Sükrü
Marijke en Henri
Petra

en kleinkinderen

Met veel fijne herinneringen nemen wij
afscheid van onze lieve man, vader,
schoonvader en opa

SJOERD SYBREN RIJPMa

22 mei 1943

3 februari 2026

Joan Rijpma - van den Akker

Saskia Rijpma en Erik Gierman
Tom en Maud

Willemijn Rijpma en Stan Lenglet
Oscar, Marie en Katrien

Het afscheid heeft in besloten kring
plaatsgevonden

Handijksweg 12, 7561 PD Deurningen

*Je hoofd vergat,
maar je hart herinnerde.
Nu ben je weg uit de mist,
vrij van verdwalen en pijn.*

In alle rust is overleden mijn lieve broer
en onze oom

FRANS DIEMEL

FRANCISCUS FREDERIK

Amsterdam,
12 januari 1934

Doorn,
5 februari 2026

Weduwnaar van Joke Diemel - Heidweiller

Lydia en Piet van Staveren

Irene van Staveren en Eric Brinkhorst
Sam, Paula, Jasmijn

Petra van Staveren
Tinka

Correspondentie:
Drent Uitvaartverzorging
T.a.v. Familie Diemel
Laantje zonder Eind 5
3701 BT Zeist

Frans is overgebracht naar Afscheidshuys
't Zeisterbosch.

De crematieplechtigheid vindt plaats op
zaterdag 14 februari om 12.30 uur in de
aula van crematorium Zeister Bosrust,
Woudenbergseweg 46 te Zeist.

Aansluitend is er gelegenheid om elkaar te
ontmoeten in de ontvangkamer van het
crematorium.

*Wij willen graag alle medewerkers van
landhuis Nieuw Leeuwenburg bedanken voor
hun liefdevolle, toegewijde zorg die Frans
heeft mogen ontvangen.*

GESCHIEDENIS

Antoni van Leeuwenhoek deed juist *niet* geheimzinnig over zijn lenzen

Hield Antoni van Leeuwenhoek geheim hoe hij zijn microscooplenzen maakte? Dat verhaal klopt niet, blijkt uit onderzoek.

Rob van den Berg

AMSTERDAM

„De wijze waarop de heer Leeuwenhoek deze ontdekkingen doet, acht hij nog niet geschikt om te onthullen, om redenen die alleen hemzelf bekend zijn.” Deze wat zure uitspraak deed de Engelse geleerde Robert Hooke in 1678, toen hij als een van de eersten commentaar leverde op de wonderbaarlijke ontdekkingen die de Nederlander met de Engelse Royal Society had gedeeld. „Maar dat is onzin”, zo betoogt Tiemen Cocquyt in zijn proefschrift. Hij is wetenschapshistoricus en conservator van Rijksmuseum Boerhaave in Leiden en promoveerde deze dinsdag in Utrecht.

De Delftse lakenkoopman Antoni van Leeuwenhoek werd rond 1673 wereldberoemd omdat hij met zijn zelf ontwikkelde microscoop kleiner kon kijken dan wie dan ook. Zo zag hij als eerste rode bloedlichaampjes, spermacellen en zelfs bacteriën. Met die laatste ontdekking werd hij -zonder ooit een universiteit van binnen te hebben gezien - de grondlegger van de microbiologie.

Cocquyt: „Van Leeuwenhoek maakte gebruik van alom gangbare technieken, zoals die onder andere door Hooke zelf waren ontwikkeld. Het lijkt alleen dat hij terughoudend was in het delen van hoe hij zijn lenzen maakte, niet omdat zijn methoden onconventioneel waren, maar juist omdat ze dat helemaal niet waren.”

Waarnemen met een microscoop hangt van veel meer af dan alleen de lens

Bijna twintig jaar lang bestudeerde Cocquyt de 17de-eeuwse praktijk en theorie van optische instrumenten als microscopen, telescopen en brillenglazen. Hij dook de archieven in om te zien wat de wetenschappers en instrumentmakers van die dagen erover opgeschreven hadden en ging zelf aan de slag met proberen het slijpen van lenzen onder de knie te krijgen (wat erg frustrerend was), of door -veel eenvoudiger - met een vlam glasbolletjes te maken. Maar even goed paste Cocquyt moderne analysetechnieken toe om honderden jaren oude lenzen te onderzoeken en te karakteriseren. Dat wierp een heel nieuw licht op de toenmalige stand van kennis en kunde.

Heel lang is er gedacht dat de ontwikkeling van de microscopie het resultaat was van een gestage toename in lenssterkte en daarmee van een steeds hogere vergroting. Maar dat idee kan volgens Cocquyt de prullenbak in. Waarnemen met een microscoop hangt van veel meer af dan alleen de lens.



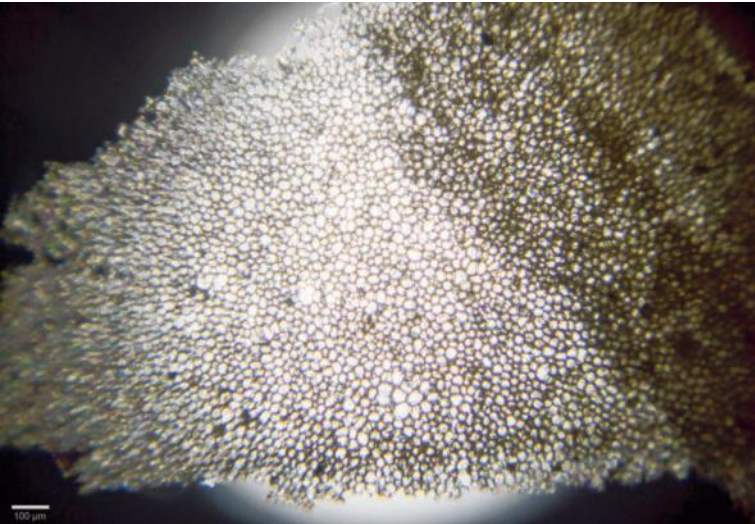
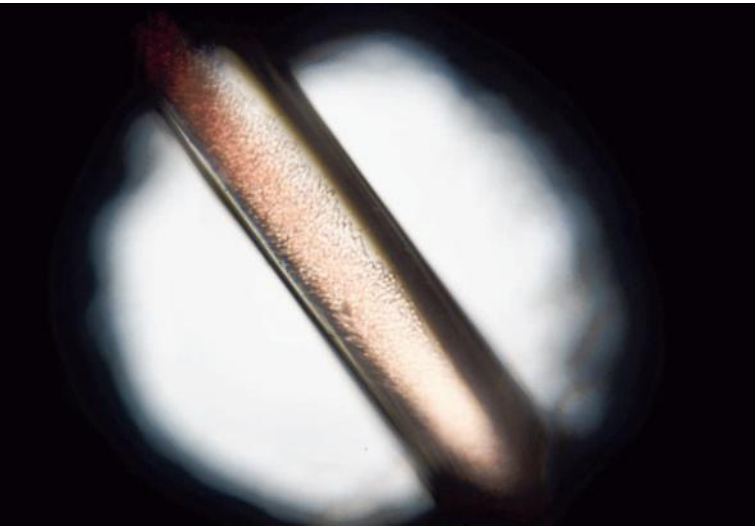
Een replica van een **microscoop** van Van Leeuwenhoek. FOTO RIJKSMUSEUM BOERHAAVE

Ook een opmerking van Van Leeuwenhoek zelf, dat hij lenzen kon maken „die niet rond waren”, moet met een korreltje zout worden genomen. Het enige bewijs daarvoor was een microscoop van zijn hand die tegenwoordig in het Universiteitsmuseum in Utrecht is te vinden. Cocquyt: „Men was ervan overtuigd dat de lens niet volkomen rond geslepen was. Dat maakt dat alle invallende stralen perfect in het brandpunt bij elkaar worden gebracht - wat met een echt rond bolletje nooit lukt - en zou dan de uitstekende eigenschappen van dit microscoopje verklaren.”

Probleem was dat je zo'n microscoop niet uit elkaar kon halen om de lens goed te bestuderen. Maar dankzij een neutronentechniek van de TU Delft hoefde dat ook niet meer. Die wees uit dat het Utrechtse lensje volmaakt bolvormig was, en ook niet geslepen, maar in een vlam gesmolten. Dat de microscoop desondanks zo geweldig presteerde had echter met véél meer dan alleen het lensje te maken. Daar kwam Cocquyt achter door 17de-eeuwse waarnemingen opnieuw uit te voeren. Een van de voornaamste redenen waarom Van Leeuwenhoek andere dingen zag dan zijn tijdgenoten, was de manier waarop hij zijn objecten belichtte. Vanwege de sterke kromming van zijn kleine glasbolletjes



Promovendus **Tiemen Cocquyt**. FOTO FRED ERNST



Boven: Menselijk bloed in een glazen capillair, bekeken door een originele Van Leeuwenhoek-microscoop. **Onder:** Een door Van Leeuwenhoek dun gesneden kurkpreparaat, bekeken door zijn originele microscoop. FOTO'S WIM VAN EGMOND

moest hij ze tot op een fractie van een millimeter bij de lens brengen. En moest hij de microscoop ook bijna tegen zijn oog aanzetten.

Maar dat leverde een probleem op: want om te zien heb je licht nodig. Hooke en anderen maakten gebruik van een samengestelde microscoop, die veel lijkt op de moderne optische microscopen. Daardoor was er voldoende ruimte om het monster van buitenaf - met opvallend licht - te belichten. Van Leeuwenhoek moest iets anders bedenken: hij bekeek zijn objecten in doorvallend licht, in dunne glazen buisjes.

Dat is ook wat hij de secretaris van de Royal Society schreef: „Houd de microscoop gericht naar de vrije lucht, alsof je door een telescoop naar de sterren aan het firmament kijkt.” Cocquyt: „Ook daar maakte hij dus geen geheim van. Integendeel, aanvankelijk had hij via Constantijn Huygens aan Hooke gevraagd hoe die glazen capillairen maakte, maar op dat verzoek is zover we weten nooit een antwoord gekomen.”

Een ander punt waarmee Van Leeuwenhoek zich onderscheidde van anderen was zijn preparatiemethode. Dat blijkt uit de monsters die hij ook naar Engeland stuurde en die Cocquyt opnieuw heeft bekeken: „Allemaal zijn die uiterst dun, soms maar een enkele cel dik.

Hij stuurde zelfs capillairen met zijn eigen bloed daarin naar Engeland, zodat ze precies konden zien wat hij gezien had, maar die zijn helaas niet bewaard gebleven.”

De familie Huygens, vader Constantijn, samen met zoons Christiaan en Constantijn junior, was nauw betrokken bij Van Leeuwenhoeks onderzoek. Zij konden zijn waarnemingen al betrekkelijk snel bevestigen, omdat ze konden zien hoe hij te werk ging, en dus direct van hem konden leren. Maar ze probeerden ook zelf dingen uit. Zo gaf Christiaan Huygens er op zeker moment de voorkeur aan om wat hij wilde bekijken tussen twee dunne glasplaatjes te klemmen. En met zijn broer, zelfs toen die op zeker moment in een legerkamp op de Veluwe was ingekwartierd, wisselde hij ervaringen uit.

Voor Robert Hooke in Londen lag dat anders. Hij moest zelf aan de slag om, uit debrieven die Van Leeuwenhoek stuurde, zijn waarnemethodes helder te krijgen. „Door het belang van deze waarnemetechnieken te onderkennen”, betoogt Cocquyt, „verschuift de discussie naar de vraag hoe je praktische kennis via brieven of gezamenlijke waarneming kan delen. En dat is een heel andere benadering van Van Leeuwenhoeks microscopie dan wanneer we alleen oog hebben voor de kwaliteit van zijn lensjes.”



Protest bij UvA in Amsterdam. FOTO ROGER CREMERS

Misbruik de strijd tegen antisemitisme niet

De Taskforce Antisemitismebestrijding neemt te weinig alle kritische studenten in bescherming, betogen *vier universitaire docenten*.

Per 1 februari 2025 stelde de regering-Schoof een ‘Taskforce Antisemitismebestrijding’ in, kort nadat Donald Trump, aan het begin van zijn tweede termijn, een ‘Taskforce to Combat Antisemitism’ had ingesteld. De blauwdruk voor de Amerikaanse taskforce, ‘Project Esther’, was geschreven door de Heritage Foundation, de extreemrechtse ‘denktank’ die ook de blauwdruk voor Trumps tweede termijn (‘Project 2025’) geschreven had. Project Esther vindt zijn oorsprong in de MAGA-beweging en bij christelijke zionisten, zet antisemitisme in als wapen tegen critici van Israël, en is fel bekritiseerd door Joodse groeperingen en wetenschappers.

En net zoals Trump zijn tweede ambtstermijn begon met een aanval op de universiteiten en daarbij de strijd tegen vermeend antisemitisme inzet, kreeg de Nederlandse taskforce de opdracht zich primair te richten op het vermeende antisemitisme op de Nederlandse universiteiten en op de treinstations, precies de plekken waar veel protesten tegen de genocide op de Palestijnen hebben plaatsgevonden. Extreemrechts antisemitisme aanpakken, ook in Nederland zeer noodzakelijk, was zonder opgaaf van reden geen onderdeel van de taakstelling van de taskforce.

De taskforce heeft op 2 februari zijn bevindingen gepubliceerd in een rap-

port met als titel ‘Gevangen in vrijheden’. De titel geeft direct het frame aan: academische vrijheid en de grondrechten op vrijheid van meningsuiting en demonstratievrijheid worden als probleem gepresenteerd. En nog meer beveiliging en bestuurlijke controle bij de universiteiten volgt dan automatisch als oplossing.

Geen van de leden was expert op het gebied van antisemitisme. Verschillende leden staan bekend om hun pro-Israëlische standpunten en/of betrokkenheid bij de pro-Israël-organisaties Centrum Informatie en Documentatie Israël (CIDI) of Centraal Joods Overleg (CJO). Kritische Joodse academici waren niet vertegenwoordigd. Het rapport bevat geen verantwoording van de werkwijze, geen verwijzing naar wetenschappelijke literatuur over antisemitisme, en het noemt de samenhang met andere vormen van racisme zoals islamofobie en anti-Palestijns racisme niet.

Het rapport eindigt met een aantal stevige aanbevelingen die ons grote zorgen baren. Universiteiten moeten volgens het rapport een „sterke vierhoek bouwen” met de politie, het Openbaar Ministerie en de burgemeester; voor beveiliging moet nog meer capaciteit worden vrijgemaakt, en universiteiten moeten „zicht krijgen en behouden op protestgroepen binnen de onderwijsinstelling”. Deze aanbevelingen moedigen praktijken aan die al eerder hebben geleid tot de inzet van (soms gewelddadig optredende) beve-

ligers in burger, bespieding van de activiteiten van studenten, als demonstranten verklede politie-agenten die studenten oppakken, studenten met politiehondenbeten, gebroken benen en hersenschuddingen etcetera. Reflectie op het politiegeweld tijdens de protesten ontbreekt in het rapport volledig, net als aandacht voor de fysieke en sociale onveiligheid van de vele Joodse studenten en medewerkers die hebben deelgenomen aan de protesten, om van de onveiligheid van moslimstudenten en studenten van kleur nog maar te zwijgen. Ook wordt niet onderbouwd waarom universiteiten structurele relaties met de politie zouden moeten onderhouden.

Kritische rol universiteiten

Wat ons echter het meeste zorgen baart, is dat antisemitismebestrijding in het rapport wordt misbruikt om een wig te drijven tussen de samenleving en de universiteiten als plaatsen voor kritische reflectie. Die wig was er al. Hier wordt nog meer tweespalt gezaaid: antisemitismebeleid wordt gebruikt om de aanval op de universiteiten te legitimeren, met name op hun kritische rol. En dan vooral wanneer studenten hun opleiding serieus nemen en luidruchtig tegen onze eigen betrokkenheid bij ernstig onrecht protesteren.

In het rapport wordt verwezen naar Yanki Jacobs van Chabad on Campus. Jacobs wordt vaak de ‘studentenrabbijn’ genoemd maar dit is geen officiële

functie. Hij spreekt niet namens ‘de Joodse studenten’, die zoals bekend zeer verschillende visies hebben. Jacobs trok de joodse identiteit van één van onze protesterende collega’s in twijfel en draagt regelmatig bij aan activiteiten van de christelijk-zionistische organisatie Christenen voor Israël. Dit, samen met het werk van CIDI en CJO, is de context van het antisemitisme-discours in Nederland.

Er wordt overigens niet alleen een wig gedreven tussen de universiteiten en de samenleving maar ook tussen diverse groepen binnen de universiteit: enerzijds de vele studenten en medewerkers die zich verzetten tegen genocide en apartheid, en tegen fascisme in brede zin. Daar zijn, zoals al zo vaak is gezegd, ook veel Joodse en Israëlische studenten en wetenschappers bij. Daar tegenover een veel kleinere, wel kwetsbare groep van vooral Joodse maar ook christelijk-zionistische studenten en medewerkers die vaak sterk met Israël sympathiseren, en die een aantal heel nare incidenten rapporteren, maar die soms ook bang zijn voor kefiyehs en leuzen die de bezetting van Palestina en de genocide veroordelen, en dit als antisemitisme ervaren en voelen. Het rapport neemt deze duiding zonder nadere analyse over, en miskent daarmee de rol van jarenlange zionistische islamofobie en anti-Palestijnse discourses. Het ontkent daarmee ook dat structurele ontkennning van bezetting, apartheid en genocide deze ervaring mede veroorzaakt. Het rapport stopt alle vragen hierover met de lap van mogelijk of daadwerkelijk ‘antisemitisme’, een begrip dat daardoor niet alleen z’n betekenis, maar ook z’n legitimiteit verliest. De veiligheid van deze laatste groep studenten en medewerkers is hiermee niet gediend. Maar vooral de groep van studenten (en medewerkers) die zich actief tegen de genocide verzet, wordt onveilig door de voorstellen van de taskforce. Hun vaak enorme morele en politieke inzet wordt niet gezien of erkend en in plaats daarvan ‘gegaslight’ als ‘mogelijk antisemitisch’ en als veiligheidsprobleem gestigmatiseerd.

Voor de universiteiten hebben wij ook een paar aanbevelingen. Bespioneer vooral geen wetenschappers en studenten in samenwerking met de politie, private beveiliging of zelfs veiligheidsdiensten. Streef geen versterking van de vierhoek na maar beëindig die juist. Ook inmenging in universitaire onderlinge relaties via dit soort politieke rapporten moeten de universiteiten niet eenvoudigweg ondergaan maar weerstaan. Investeer in degelijk wetenschappelijk onderzoek naar antisemitisme, islamofobie en alle andere vormen van racisme, en draag zo veel mogelijk bij aan de publieke kennis hierover. Bescherm de academische vrijheid, een centrale pijler van universiteiten en liberale democratieën. En, het allerbelangrijkst, erken juist de kritische bijdrage die studenten en wetenschappers leveren, ga achter hen staan en neem de universitaire zorgplicht ten aanzien van alle studenten serieus.

Michiel Bot is hoofddocent *law and humanities* aan Tilburg Law School.

Jeff Handmaker is hoofddocent Rechts-sociologie aan de Erasmus Universiteit Rotterdam.

Yolande Jansen is hoofddocent praktische filosofie aan de Universiteit van Amsterdam.

Anya Topolski is hoofddocent ethiek en politieke filosofie aan Radboud Universiteit.

Er wordt zo een verdere wig gedreven tussen universiteit en samenleving

COLUMN
JOSETTE DAEMEN



Het belang van carnaval

Ik werd geboren met carnaval. Volgens de overlevering ontving mijn moeder nog op het kraambed de plaatselijke Prins en de Raad van Elf, die de eerste carnavalsbaby van het jaar vanzelfsprekend met eigen ogen wilden bewonderen. In vol ornaat kwamen ze, met hun hoeden met fazantenveren; bij de beschuit met muisjes dronken ze bier. Of hun pas bevallen dorpsgenote eigenlijk wel op de visite zat te wachten was onduidelijk. Ook het carnavalskind zelf was niets gevraagd.

Misschien verklaart die eerste ontmoeting met de carnavalstraditie (te vroeg en te overweldigend) waarom ik me de rest van mijn leven nooit helemaal aan het feest heb kunnen overgeven. Van de keren dat ik er toch aan meedeelde – want ik heb het heus geprobeerd, het verkleeden en de polonaises en het meelopen in de optocht – herinner ik me vooral veel ongemak. Ik ben te introvert voor zulke dingen, te stijf, te serieus; zelfs in een Minnie-Mousepakje ben ik serieus. Misschien juist in een Minnie-Mousepakje.

Zet daar Koningsdag eens naast, dat andere ‘volksfeest’

Je zou kunnen vragen wat die paar carnavalsdagen er nou helemaal toe doen, politiek gezien, als we die symbolische sleutel aan het eind van het feest toch weer terug moeten geven aan de bestuurlijke klasse en de rest van het jaar gewoon keurig in de pas lopen. In het boek *The Dawn of Everything* (2021) stellen antropoloog David Graeber en archeoloog David Wengrow dat het wel degelijk uitmaakt. Wat volksfeesten als carnaval zo belangrijk maakt, schrijven ze, is dat ze ons politiek zelfbewustzijn levend houden. Ze herinneren ons eraan dat er andere manieren zijn om de maatschappij in te richten dan de vorm die we kennen; dat bestaande hiërarchieën geen vanzelfsprekendheid zijn; dat het aan onszelf is om te bepalen hoe we samen willen leven.

Denk daar maar eens aan als je later deze week in je dierenpak de polonaise loopt. Of als je weer braaf achter je laptop op kantoor zit. Misschien juist dan.

ci: in het jaar na de Russische inval in Oekraïne reden door heel Europa wagens mee met spotbeelden van Poetin. Maar misschien nog wel belangrijker dan zulke expliciete satire is het machtsspel waar carnaval om draait. Allerlei geschreven en ongeschreven regels over hoe burgers zich dienen te gedragen gelden even niet. Ineens hoeven de kinderen niet naar school en de volwassenen niet naar werk; mensen dansen in dierenpakken door de straten. In veel gemeenten overhandigt de burgemeester aan Prins Carnaval voor de duur van het feest ‘de sleutel van de stad’, symboliserend dat er echt even een andere politieke orde geldt, waarin het volk het voor het zeggen heeft. Zet daar Koningsdag eens naast, dat andere ‘volksfeest’, waarop we als een stel dwazen geacht worden al koekhapend en zaklopend de verjaardag te vieren van een ongekozen staatshoofd, hoe sufis dat is eigenlijk?

Josette Daemen is politiek filosoof aan het Instituut Bestuurskunde van Universiteit Leiden.

CORRECTIES EN AANVULLINGEN

Gijzelfnemer Ede

In ‘*Tbs-stelsel verkeert in diepe crisis*’ (10/02, p.1) stond in de intro foutief dat advocaat Liefink ‘vergeefs’ trachtte Corné H. in een tbs-kliniek te laten opnemen: de rechter doet pas uitspraak op 20 februari.



Commentaar

EXTREEM-RECHTS

Normalisering van FVD kan met zulke kandidaten niet

Onieuw doet de nationaal-socialistische Nederlandse Volks-Unie (campagneslogan: ‘Stop de Omvolkers’) mee aan de gemeenteraadsverkiezingen in Arnhem. Eveneens daar verkiesbaar, en in nog 103 andere gemeenten: Forum voor Democratie. Met kandidaat-raadsleden die open en bloot het extreemrechtse gedachtegoed aanhangen.

Uit onderzoek van NRC en de *Volkskrant* blijkt dat een aantal van hen zich eerder aansloot bij de NVU, de extreemrechtse Geuzenbond, de eveneens extreemrechtse club Voorpost, anti-islambeweging Pegida of het racistische Erkenbrand, een ‘studiegenootschap’ dat door de AIVD wordt beschouwd als „een gevaar voor de democratische rechtsorde”.

Het partijbestuur van FVD, dat de kandidaten selecteert, heeft daar duidelijk geen moeite mee. Noch hebben andere kandidaten dat kennelijk, terwijl ze op één lijst staan met bijvoorbeeld iemand die de terroristen Anders Breivik uit Noorwegen (77 doden) en de Australische Brenton Tarrant (51 doden) „het goddelijke duo” noemde.

En dan zijn er nog kandidaten onder wie een groot aantal lijsttrekkers die lid zijn of waren van de jongerentak van FVD. JFVD flirt opzichtig met extreemrechts, de leden stuurden elkaar racistische en antisemitische appjes. Lidewij de Vos, fractievoorzitter in de Tweede

Het zegt veel over FVD dat van enige ophef over de kandidatenlijsten geen sprake lijkt te zijn

Kamer, bagatelliseerde deze eerder als „grappen” die „in een willekeurige borrel-, voetbal- of studentenappgroep” ook zouden worden gemaakt.

Het zegt veel over de partij dat van enige ophef over de kandidatenlijsten geen sprake

lijkt te zijn. In november 2020 zorgden de appjes van de jongerenpartij er nog voor dat tientallen FVD-politici zich afsplitsten.

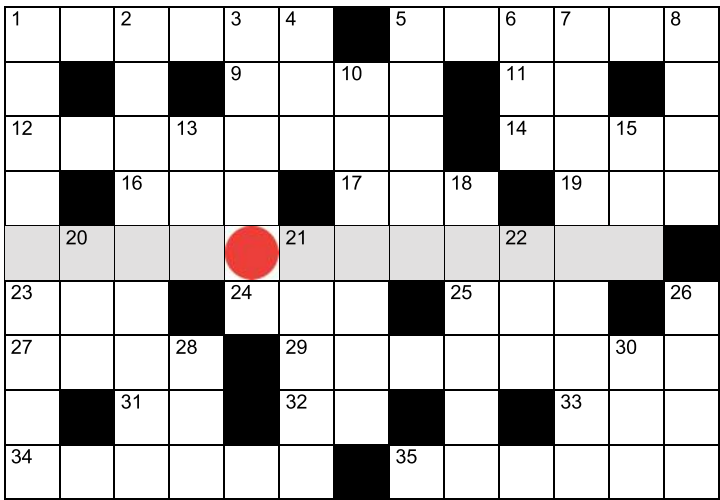
Niet alleen lokale partijen moeten waarschuwen of samenwerking met FVD uitsluiten, zoals onder meer in Nijmegen, Rotterdam, Amsterdam en Den Haag gebeurt. Er mag ook niet worden gedacht dat op de ruim achttien duizend raadsleden en een honderdvoud aan kandidaten, een enkele rechts-extremist geen kwaad kan. Of dat het lokale partijprogramma moet worden afgewacht voor er een oordeel gegeven kan worden over waar een partij voor staat.

Het feit dat de campagne voor de gemeenteraadsverkiezingen nog nauwelijks op gang is gekomen door de landelijke coalitievorming, baart zorgen. De opkomst is altijd (te) laag, de kandidaten vaak relatief onbekend, de lokale thema’s sneeuwen vaak onder als het debat over landelijke kwesties gaat. Juist dan moet het de kiezer duidelijk worden waarom elke stem telt, en dat het uitmaakt op wie hij gaat stemmen.

Uiterst rechts is geen marginale politieke stroming in Nederland. Bij de laatste Tweede Kamerverkiezingen werd het uiterst rechtse blok in het parlement immers opnieuw groter – weliswaar met één zetel – en door de winst van FVD van drie naar zeven zetels ook radicaler. De democratie is kwetsbaar, ook in Nederland.

Het zegt ook veel over normalisering van extreemrechts in Nederland dat hevige maatschappelijke verantwoordiging uitblijft, zoals deze eerder terecht wel ontstond toen de NVU herrees. En het zegt veel dat de landelijke politiek zich druk maakt over het coalitieakkoord, maar niet beseft dat de rechtsstaat vraagt om een ferme reactie op wat in het volle zicht gaande is, en wel nú. Er zijn nog vijf weken te gaan tot de verkiezingen van 18 maart.

IN HET MIDDEN



Meer puzzels van Studio Steenhuis op steenhuispuzzels.nl

Vul in en ontdek wie of wat er midden in het nieuws staat

Horizontaal: 1. Frans huis 5. De voor-ganger van Nicolás Maduro 9. School-school 11. _r _lan _r 12. '400.000 mensen hebben _ zonder het te weten' 14. Letter(en) 16. Computernetwerk 17. Precies het omgekeerde 19. 'Toen ik je _', Hero (Antonie Kamerling) 23. Chris __, kwam afgelopen kerst niet thuis 24. _-â- _ 25. Even geduld _ 27. Aarzelend palindroom 29. Lokstofje 31. Past voor kader of doorn 32. Past voor wijs of raad 33. Brits platenlabel 34. Kuifje in Frankrijk 35. Daar verrijst rijst

Verticaal: 1. Populaire uitdrukking 2. ' _ kennen niet van je winnen, maar je ken wel van ze verliezen', aldus Cruijff 3. Past voor deur of dag 4. Boodschap van de schilder 5. _ Rica 6. _ Lovela-ce, wiskundige 7. Shorttrackzussen 8. _ mans, komt vandaag langs 10. Een bescherm laag geven 13. Drinkplaats 15. A Bridge Too __, film 18. Bertrand __, speelde vorig seizoen bij Ajax 20. Sch _ b 21. Zwanenhals 22. Korte tijd 26. Een drankje als Pernod 28. ' _ rijdt met auto over ijs omdat veerboot niet meer gaat' 30. Grootje

Oplossing puzzel 10 februari. Horizontaal: 1. JAPAN 5. MIKMAK 10. ABCES 12. ELI 13. HP 14. POSEIDON 16. CATS 17. ENYA 18. AMA 21. I.H.A. 23. EIRE 25. CLEO 26. PORTUGAL 27. TL 28. EPI 29. POEEM 31. LEGGER 32. VORST **Verti-caal:** 1. J.B. 2. ACHTJARIG 3. PEPSI 4. AS 6. IDEAL 7. MEDAILLES 8. ALOM 9. KI-NABOOM 10. ARCHIPEL 11. PONYRAS 14. PEMIG 15. SY 19. MEUTE 20. ACTOR 22. HOPE 24. EL 29. PO 30. ET **In het midden:** JIMMY LAI

© Studio Steenhuis steenhuispuzzels.nl



DINOSAURUSSEN

's Ochtends vroeg komt mijn jongste dochter (bijna 5) nog even gezellig bij mij in bed liggen.

„Mama, er bestaan geen dinosaurussen meer, toch?”

„Nee, lieverd, die zijn uitgestorven.”

„O gelukkig maar, want die vind ik wel heel eng.”

„Ja, dat snap ik. Die leefden heel vroeger.”

Waarop mijn dochter vraagt:

„Durfden jullie toen wel naar buiten dan?”

Lisette Kruizinga-de Vries

Lezers zijn de auteurs van deze rubriek. Een Ikje is een persoonlijke ervaring of anekdote in maximaal 120 woorden. Insturen via ik@nrc.nl

FOKKE & SUKKE
DENKEN DAT ZE DIABETES 2 HEBBEN

EEN VAN DE SYMPTOMEN IS DAT
JE DE HELE TIJD DORST HEBT



R&VT

nrc > puzzels



Crux: kleine kruiswoordpuzzel voor grote denkers

Speel alle puzzels op nrc.nl/puzzels

SUDOKU

	5						6	
	3				9			
			7	6	5		3	2
1			9					
				3	1		4	
							2	
	9			2	3	5		
	1							8

Meer puzzels en boeken van Peter Ritmeester op pzzl.com

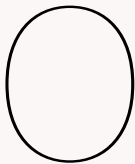
Plaats de cijfers 1 tot en met 9 zo in het diagram dat elk cijfer precies één keer voorkomt in elke rij, kolom, de negen vetomrande 3x3 vakken, én de vier grijze 3x3 vakken. © Peter Ritmeester PZZL.com Rechts: de oplossing van gisteren.

2	5	4	9	7	3	8	6	1
8	6	9	5	1	2	3	7	4
7	1	3	8	6	4	9	5	2
5	7	2	4	9	1	6	8	3
4	3	1	6	8	7	5	2	9
6	9	8	3	2	5	4	1	7
1	4	5	7	3	6	2	9	8
9	2	6	1	4	8	7	3	5
3	8	7	2	5	9	1	4	6



COLUMN
FRITS ABRAHAMS

De gunsten van Epstein



nlangs beschreef ik op deze plaats mijn vrees dat mijn naam plotseling zou opduiken in de Epstein-files. Leuk grapje, zullen de lezers misschien gedacht

hebben, maar ik kan ze verzekeren dat de realiteit me steeds dichterbij zit. Ik begin het nu echt benauwd te krijgen.

Wat is het geval? Een beroemde Amerikaanse collega van mij, David Brooks, blijkt ook voor te komen in de miljoenen vrijgegeven Epstein-documenten. Hij werkt al jaren als columnist voor *The New York Times*, net als *NRC* een zogenoemde kwaliteitskrant; abonnees van *NRC* krijgen de NYT er tegenwoordig dan ook gratis bij.

Is het een wonder dat ik het gevoel krijg dat het net zich ook om mij begint te sluiten? Gelukkig verkeer ik minder dan Brooks in de hoogste contreien van de Amerikaanse politiek, maar het is inmiddels bekend dat de tentakels van Epstein zich ook uitstrekten tot de Europese politiek - vooral de Britse premier kan daarover meepraten.

De hoofdredactie van de NYT sprong voor Brooks in de bres met een korte verklaring. Ik mag hopen dat mijn hoofdredactie daar eventueel een voorbeeld aan wil nemen. „Als journalist”, schreef de hoofdredactie, verwijzend naar een bijeenkomst in 2011, „bezoekt David Brooks regelmatig gebeurtenissen waarbij hij bekende en belangrijke zakenmensen spreekt voor zijn columns.” Epstein was ook aanwezig, maar Brooks had volgens zijn hoofdredactie geen contact met hem.

Zelf zou ik mijn hoofdredactie dringend afraden te vermelden welke belangrijke evenementen ik bezoek - maar dit terzijde. Pijnlijk voor de hoofdredactie van de NYT is het feit dat Brooks onlangs in een column de affaire-Epstein volledig bagatelliseerde. Waar maken we ons toch druk over, was de teneur, er was zoveel belangrijker onheil op de wereld. Brooks vond dat

de aandacht voor de Epstein-affaire werd aangewakkerd door allerlei complotdenkers. „Zeg wat je wilt over onze financiële, educatieve, non-profit en politieke elites, maar zij zijn geen massaverkrachters.”

Daar heeft Brooks zeker een punt, maar je hoort hem niet over het feit dat die elites, onder wie hijzelf, op die bijeenkomst in 2011 iemand in hun midden koesterden die nog maar net zijn dertien maanden durende huisarrest had uitgezeten voor het aanzetten tot prostitutie van een minderjarige vrouw.

Dat verwijt treft helaas ook Woody Allen, een van mijn favoriete filmregisseurs. Volgens de vrijgegeven documenten heeft ook hij de jaren na diens veroordeling contact gehouden met Epstein. Ze waren in New York burens en Epstein verwendde Allen en zijn vrouw Soon-Yi Previn met allerlei voordeeltjes. Hij hielp hen aan een rondleiding door het Witte Huis en zorgde ervoor dat hun dochter tot een belangrijke opleiding werd toegelaten.

Hoe de elite bleef profiteren van een zedendelinquent

Er is een macabere mailwisseling gevonden tussen Epstein en diens broer Mark uit 2012. Epstein vertelt dat Woody Allen bij hem in Parijs op bezoek is. „For les pedophile convention?” grapt de broer. „I think pedophilee is the plural”, grapt Epstein terug.

Epstein moet zich in die jaren onaanastbaar hebben gewaand. Al zijn machtige relaties wisten dat hij een veroordeelde zedendelinquent was, toch bleven ze van zijn gunsten profiteren. Ik ook? Ik ontken!

Achterpagina.



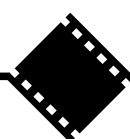
De spelregels van een dictatuur

WAGNER MOURA EN
KLEBER MENDONÇA FILHO
OVER 'THE SECRET AGENT'

PAGINA C2-3 EN C5

Cultuur

FILM & SERIES



ZAP



WNL-presentator Frank van Leeuwen, carnavalfanaat en adjudant van een prinsenpaar. BEELD KRO-NCRV

‘Feest van de zothed’ in een geslaagde sandwich

Dat was toch even schrikken. We branden nu ook kaarsjes, vertrouwde een protestants-christelijke predikant me laatst toe op een huisfeestje voor senioren. Kaarsjes? Ja, en niet alleen dat, in sommige PKN-kerken schijnt ook de katholieke Aswoensdag al ingang te hebben gevonden: een kruisje tekenen op het voorhoofd van de kerk-gangers.

Mensen willen nu eenmaal rituelen, legde de predikant me berustend uit. Niet alleen maar dat stijfkoppig doorgeredeneer-de Woord waar gereformeerden zo lang patent op hadden. Of dat hele harde zingen. Allemaal te schraal, nu we ons leven lei-den *to the max*, met een bucketlist rammellend aan de bumper. Dus die hele bonte boel van priesters en wierook die er ooit in de zestiende eeuw uit werd gekieperd, halen protestanten nu stuk-je bij beetje weer terug. De kaarsen worden langer, de preken korter. In een kwartiertje, net tijd om één Wilhelmina-peper-muntje op te zuigen, moet het tegenwoordig wel gebeurd zijn.

Maar krijgen we dan nu ook nog het katholieke carnaval overall boven de grote rivieren? Opgegroeid in een protestants-christelijke zuil (die toen al meer leek op gatenkaas, maar toch), zette ik me maandagavond dus schrap voor de KRO-NCRV-reeks *Carnavalshart*, alweer toe aan een zesde seizoen. Een week lang „vrolijke en hartverwarmende verhalen” over het jaarlijkse feest dat, zoals veel rituele uitlaatkleppen, kort-stondig de spot drijft met rolpatronen en sociale verhoudin-gen. Even vakantie van het dagelijkse buffelen.

Maar warempel. De aftrap bleek, ook voor een calvinistische kijker met één hand angstig op de afstandsbediening, een rede-lijk geslaagde sandwich van de bekende jolijt en een serieuze blik in de historie van het „feest van de zothed”. Voor het eer-ste zorgde vooral WNL-presentator Frank van Leeuwen, carna-valfanaat en opgeklimmen tot adjudant van het prinsenpaar in Budel-Schoot, Noord-Brabant. Hij zong - heel eigentijds - de lof van „de positiviteit, een soort levenslust” die hem in het zuiden beving. Zijn levensgezel, die het alaaft niet met de pap-lepel ingegoten kreeg, hield het op „dat bijna dierlijke gevoel”, de „totale passie” die hij in Budel-Schoot mocht meebelevén.

Het woord ‘totaal’ is gevallen - en dat kwam goed van pas in de tweede kamer van dit kloppende carnavalshart: een blik in het Vrijheidsmuseum Groesbeek dat (tot 11 augustus) exposeert over carnaval in en rond de Tweede Wereldoorlog, onder de wrange titel *Alaaf & Heil Hitler*. Daar bleek haarscherp dat het ‘speelse’ carnaval ook heel goed in te kapselen is door een totalitaire staat die juist van geen spot met sociale orde of machtsverhoudingen wil we-ten. Beelden uit vooroorlogs nazi-Duitsland toonden schok-kend antisemitische praalwagens met karikaturen van ortho-doxe Joden en de tekst *Die Letzten sehen ab*. Ook spot, maar nu naar vertrapten en vervolgdén. In Nederland verbood de bezetter later grote buitenfeesten en ging het carnaval onder-gronds.

Na die historische excursie volgden nog een paar persoonlij-ke verhalen, onder meer die over carnavalsmuzikant-tot-de-laatste-snik Ad van Dalen te Oeteldonk - maar toen was mijn beker al zo goed als vol.

Om af te kicken van de totale passie zapte ik laat op de avond naar de herhaling van de PowNed-serie *We gaan er alle-maal aan*, met scenario’s voor het einde der tijden. De dichter-lijke frase dat de wereld niet zal sterven met een knal maar met zacht gejammer lijkt aan de makers van de reeks niet besteed: het is vooral vurig spektakel.

Een beetje als carnaval ja, maar dan minder vrolijk en hart-verwarmend. Toch nog troost voor het gereformeerde gemoed.

Sjoerd de Jong

INTERVIEW **WAGNER MOURA EN KLEBER MENDONÇA FILHO**

ACTEUR EN REGISSEUR

‘The Secret Agent’ (vier Oscar-nominaties) speelt in 1977, tijdens de Braziliaanse militaire dictatuur. „De horror van zo’n autocratie is: je wordt geëlimineerd om wie je bent en omdat je in de weg loopt.”



Wagner Moura (midden) in ‘The Secret Agent’. Moura speelt een academicus en weduwnaar die op de vlucht slaat. BEELD IMAGINE FILM

‘We leven in een angstaanjagende tijd’

Coen van Zwol

CANNES

Wat een paar jaar semi-dictatuur al niet voor de film kan doen. Na vier jaar kaalslag onder het presidentschap van Jair Bolsonaro (2019-2022)

herrees de Braziliaanse film glorieus uit zijn graf. Voor het tweede jaar op rij gooit een film die laat zien wat de militaire dictatuur (1964-1985) in Brazilië aanrichtte hoge ogen op het Oscargala. Vorig jaar zette *I’m Still Here* - over de moord op ex-politicus Ru-bens Paiva in 1971 - één van zijn drie Oscar-nominaties om in een Oscar (internationale film). Dit jaar kreeg *The Secret Agent* (*O agente secreto*) vier Oscarnominaties: beste film, beste internationale film, beste casting en beste acteur.

De acteur in kwestie zit medio mei tegen-over ons in Cannes. Wagner Moura (49) - la-ter deze week wint hij de Gouden Palm voor beste acteur - is hier vooral bekend als Co-lombiaanse cokebaron Pablo Escobar in de serie *Narcos* en als kapitein Nascimento die in de politieke actiefilm *Tropa de Elite* (Gou-den Beer) favela’s moet schoonvegen voor een pausbezoek. Zijn intense, verre blik is altijd spannend. Is hij verliefd of beraamt hij een moord? Je weet het niet.

Rood T-shirt

Wagner Moura en regisseur Kleber Mendon-ça Filho gaan ver terug: Mendonça Filho in-terviewde de acteur twintig jaar geleden in Cannes toen hij zelf nog een filmcriticus was. Moura: „We velden direct een klik, mijn vrouw nam toen een foto van hem.” Ze hebben hun afkomst en progressieve poli-

tiek gemeen. Beide komen uit het noord-oosten van Brazilië: Mendonça uit Recife, Moura uit Salvador. De provincie Pernam-buco, waar *The Secret Agent* zich afspeelt, staat in Brazilië voor provinciaals en achter-lijk. Maar het is ook een robuust links basti-on dat het land volgens Mendonça Filho redde van Bolsonaro’s tirannie. „Recife was onder Bolsonaro een soort vrijstaat, alleen daar kon je nog gewoon met een rood T-shirt over straat. In São Paulo werd je dan gelijk uitgescholden of in elkaar geslagen door idioten.”

Moura: „Onder het regime van hem wiens naam ik niet wil noemen zaten jour-nalisten, wetenschappers en kunstenaars in de hoek waar de klappen vielen. U weet wel, het handboek autocratie dat nu door Do-nald Trump wordt uitgevoerd. Ik regisseer-de in 2019 de film *Marighella*, over de zwar-te leider van het gewapende verzet tegen de militaire dictatuur die in 1969 werd doodge-schoten. Het regime wilde hem ook uit ons geheugen wissen, net als al die andere naamloze zwarte mensen in de favela’s die simpelweg verdwijnen.”

Met *Marighella* hoopte Moura daar een stokje voor te steken: het leverde hem een haatcampagne op en talloze doodsberei-gingen. „Het was echt *hardcore shit*. Kleber en ik hadden onder Bolsonaro veel contact. Hoe komen we hier doorheen? Wat kunnen we doen? Deze film is ontstaan in een tijd dat we soms serieus gevaar liepen.”

Wagner Moura speelt in *The Secret Agent* Armando, een academicus en weduwnaar die anno 1977 onder de schuilnaam Marcelo naar Recife vlucht om zijn zoonpje op te pik-ken. Zijn patenten zijn door een maffiose zakenman gestolen, die twee huurmoorde-naars achter hem aanstuurt. Moura: „Het is geen film over dictatuur, het is een film die

zich afspeelt tijdens een dictatuur. Je ont-dekt wat de spelregels zijn. Armando is geen superheld, hij vecht niet tegen het regime en wil geen president afzetten. Hij wil ge-woon vluchten met zijn zoonpje en zijn waarden trouw blijven. Dat is de horror van zo’n autocratie: je wordt geëlimineerd om-dat je bent wie je bent en in de weg loopt. Het recht van de sterkte geldt.”

Verdwijnen en uitwissen

Net als *I’m Still Here* gaat de film over herin-nering: een dictatuur laat mensen niet al-leen verdwijnen, maar wil ze ook uitwissen. Het ideaal is permanent geheugenverlies, waar politici keihard kunnen ontkennen wat ze gisteren nog beweerden. Moura, die zelf journalistiek studeerde, maakt zich zor-gen: „Je kan journalisten verwijten dat ze voor grote concerns werken, maar ik weet hoe serieus ze feiten en bronnen checken en luisteren naar beide partijen. Maar mensen halen hun feiten nu van Instagram en Tik-Tok, en denken dat de vraag of de aarde rond of plat is en of vaccinaties werken ge-woon maar meningen zijn. En dan komt Al er nog maar net aan. Wij progressieven zijn ernstig in het nadeel omdat wij dat soort werktuigen niet zo schaamteloos misbrui-ken als rechts dat doet.”

Toch denkt Wagner Moura dat Brazilië de dictatuur nog niet is vergeten. En daarom - anders dan de Verenigde Staten - een coup-poging door een zittend president wel serie-us nam. „Waarom gaat Bolsonaro achter de tralies en Trump in het Witte Huis? Omdat wij Brazilianen betere democraten zijn? Dat geloof ik niet. Het is omdat wij ons de mili-taire dictatuur nog herinneren. Amerikanen voelen niet onze urgentie, want ze denken dat hun democratie vanzelf spreekt.” Mendonça Filho is daar minder gerust op.

„Ik draaide *I’m Still Here* op een filmfestival in Recife en jonge mensen zeiden achteraf: ‘Ik had geen idee dat ze mensen dat aande-nen tijdens de dictatuur!’ *What the fuck?* Het is kennelijk gewist. Alsof Franse jonge-ren zeggen: ‘Bestond dat echt, de guilloti-ne?’”

Het geweld in *The Secret Agent* is chao-tisch en wijdverbreid, niet systematisch en gericht als in *I’m Still Here*. In Mendonça Filho’s Recife anno 1977 zie je geen militai-ren op straat, maar is de hele samenleving een pool van corruptie, ranzig geweld en

stupiditeit. Zo dweept een foute politiechef met de Duitse Holocaust-overlever Hans (Udo Kier) omdat hij hem voor een Wehr-macht-soldaat aanziet. Het maakt de thriller ondanks zijn tragiek ook komisch en bij vla-gen surrealistisch. Op een zeker moment valt een in een haai aangetroffen mensen-been bezoekers van Recife’s tippelzone aan - een broodje aap-verhaal dat de lokale tab-loids indertijd danig bezig hield.

Jaws

Het was de tijd van *Jaws*, een van de eerste films die regisseur Mendonça Filho zich lev-endig herinnert, vertelt hij in Cannes. Zijn cinefiele geheugen gaat terug tot 1977, toen hij *Jaws* in Cinema São Luiz zag, de bioscoop die hij in *The Secret Agent* liefdevol recon-strueert als een plek waar burgerlijk verzet in Recife elkaar stiekem treft. Hij checkte zelfs welke film er in februari 1977 draaide, tijdens carnaval. „Dat was *The Omen*, die zie je dus ook in mijn film.”

Mendonça Filho filmde in jaren zeventig-stijl, vertelt hij. Geen moderne Steadicam of drone-shots, wel ouderwetse anamorfe len-zen die het beeld sfeervol vervormen. En dolly-shots, met de camera op rails. „Voor dat harige been dat erop los schopt op de tippelzone legden we bijvoorbeeld 25 meter rails. *Old school*, maar dat geeft de film een echte identiteit, een gevoel.” Mendonça dacht bij de opnames aan blaxpoloitation-films, aan *The Driller Killer* van Abel Ferrara, zegt hij. Aan *Jaws* ook. „En gek genoeg die film van Albert Serra, *Liberté*, waar 18^{de} - eeuws libertijnen tekeergaan in een donker bos.”

Mendonça Filho - in 2012 ging zijn in-vloedrijke filmdebuut *Neighbouring Sounds* in première in Rotterdam en won daar niet eens een Tiger Award - is er niet de man

naar om ooit een „frontaal politieke film” te maken, zegt hij. „Mijn opzet is eerder de lo-gica van een periode te tonen. Toen ik een kind was, zag ik mijn ouders vaak zo praten (fluitert met hand over zijn mond). En daarna weer gewoon. Niet dat ze werden af-geluisterd of iets heel pikants zeiden, het was gewoon het gedrag dat de tijd je aan-leerde. Je weet maar nooit. Angst hang in de lucht.”

Het gaat mij om de toon, kleur, geur en logica van een dictatuur. Wat is die logica? Een dief steelt een jerrycan benzine. De nachtwaker van het tankstation schiet hem dood met een shotgun en slaat op de vlucht, want politie betekent problemen. Omdat het carnaval is, komt niemand het lijk weg-halen en ligt dat vier dagen in de zon te rot-ten terwijl de tankhouder wilde honden op afstand houdt. Komt de politie eindelijk langst, dan heeft die alleen interesse in het afpersen van klanten. Een boeiende situa-tie, echt 1977? Mendonça Filho beschrijft hier de openingsscène van *The Secret Agent*: wetteloosheid die van boven naar beneden percoleerde. Wat er gebeurt is, boeit nie-mand. Zaak is niet in problemen te raken.

Wagner Moura vreest dat Brazilië straks weer moet leren fluisteren. Er is nu dan wel democratie, gerust is hij er niet op. „Alles is zo extreem gepolariseerd in Brazilië. Er is nauwelijks interactie, geen conversatie, we praten met de rug naar elkaar toe. Sinds ik meewerkte aan de film *Civil War* [over een toekomstige burgeroorlog in de VS, red.] heb ik meer aandacht voor mensen waar-mee ik het politiek totaal oneens ben. Vroe-ger dacht ik: *fuck you*. Nu denk ik: ben je geen nazi dan wil ik best luisteren. Want we leven in een angstaanjagende tijd.”

[+] Recensie: pagina C5

CLOSE-UP



Mel Brooks en Robyn Hilton als Governor William J. Le-petomane en Miss Stein in 'Blazing Saddles'. FOTO ANP

De gouden tijd van de Joodse humor

Kijk naar de Joodse geschiedenis. Het onophoudelijk geweeeklaag zou onverdraaglijk zijn. Dus voor elke tien Joden wees God er één aan om gek te zijn en de anderen te vermaken”, citeert Barack Obama Mel Brooks in de nieuwe tweedelige documentaire *Mel Brooks: The 99 Year Old Man!* Het is een van de talloze grappen over Joden én zichzelf in de op HBO Max verschenen documentaire over de 99-jarige wereldberoemde filmregisseur, acteur, komiek, scenarioschrijver en producent.

Zelf associeerde ik Brooks met ruftende cowboys. De scène uit *Blazing Saddles* (1974) waarin ze bonen etend rond een kampvuur beurtelings hun darmgassen de vrije loop laten, is iconisch en moeilijk van het netvlies te branden. Het liefdevolle *The 99 Year Old Man!* schetst een genuanceerd beeld van Brooks als provocateur met voorliefde voor slapstick.

De film is een perfecte introductie voor nieuwe generaties die het werk van Brooks pas decennia na diens bloei leerden kennen. Zo zag ik westernsatire *Blazing Saddles* onlangs pas, en veel van de humor heeft de tijd niet goed doorstaan. Brooks wilde de spotrijven met racisme, maar de stroom racistische opmerkingen en flauwiteiten door domme of kwaadaardige personages zorgt nu eerder voor vermoeidheid en ongemak dan voor een lach. Anderzijds: komieken als Ben Stiller leggen uit dat ze als kinderen al een zwak kregen voor Brooks' schaamte- en smakeloze humor, en dat het ze later uitdaagde zelf ook grenzen op te zoeken bij satires.

Wat doe je als Joodse komiek met Gaza, nu slachtoffer- en ouderschap in de knoop liggen?

Rode draad in *The 99 Year Old Man!* zijn de interviews van regisseur Judd Apatow met Brooks. Apatow, idolaat van Brooks, weet via goed gecureerde fragmenten en vragen perfect over te brengen hoe geestig en baanbrekend hij was. Hoe hij vijf jaar na de Holocaust typetjes met een Midden-Europees Joods accent speelde in sketches met vriend en aangever Carl Reiner, getiteld 'The 2000 Year Old Man'. In zijn regiedebuut *The Producers* (1967), met het geweldige musicalnummer 'Springtime for Hitler', parodieerde hij nazi's op een manier die ongekend was. Het leverde hem kritiek op, maar vaker prijzen en bioscoopshits.

The 99 Year Old Man! is dus een terechte ode, en er valt nog steeds veel te lachen om de nog altijd messcherpe Brooks.

Is hij de laatste der Mohikanen? Afgelopen week verscheen in *The New York Times* een artikel met de kop 'Is the Golden Era of Jewish Comedy Coming to an End?' Na een periode die komedie met uitgesproken joodse personages en thema's omarmde - van Mel Brooks en Woody Allen tot Jerry Seinfeld - zijn de kaarten anders geschud sinds 7 oktober 2023. Over Joodse humor hing de schaduw van Auschwitz, antisemitisme en outsiderschap. Dat wekte sympathie. Nu is er ook de schaduw van Gaza. En hoewel er voorlopig nog geen gebrek is aan nieuwe films en comedy's met Joodse thema's, bespeurt *The New York Times* pessimisme en verwijfeling bij sommige Amerikaans-Joodse comedians. In *The 99 Year Old Man!* praat Brooks uitgebreid over zijn Joodse achtergrond. Hoe hij taboes slechtte door de spot te drijven met Hitler. En alle grenzen overschreed: in *Blazing Saddles* speelt hij in blackface een Jiddisch sprekende native American. Maar wat doe je als Joodse komiek met de gruwel in Gaza - nu slachtoffer- en daderschap zo pijnlijk in de knoop liggen? Als iemand daar een bevrijdende witz over kan verzinnen, dan Brooks - bedenik je tijdens *The 99 Year Old Man!* Jammer dat Apatow hem er niet naar vraagt.

Sabeth Snijders



Nieuwe film is Fifty Shades of Wuthering Heights

WUTHERING HEIGHTS Het is nu al een van de meest controversiële films van 2026: regisseur Emerald - 'Saltburn' - Fennell laat geen moment onbenut om de onderdrukte seksualiteit uit 'Wuthering Heights' in beeld te brengen.

Dana Linssen

AMSTERDAM

De film is nog niet begonnen, of regisseur Emerald Fennell (1985) maakt met één beeld duidelijk dat haar *Wuthering Heights*-verfilming een heel andere insteek heeft dan het in 1847 gepubliceerde boek. Plaats van handeling is de markt in Liverpool, waar op dat moment onder grote consternatie een man wordt opgehangen met een duidelijk zichtbare erectie.

Of eigenlijk begint het al tijdens de credits, als alleen nog maar zijn zuchten en kreunen hoorbaar zijn - inderdaad alsof hij klaarkomt. Gegniffel in de zaal. De regisseur van de post-#MeToo-wraaksatire *Promising Young Woman* (2020) en de zwarte komedie *Saltburn* (2023), die de seksuele uitpattingen van de Britse aristocratie op de hak nam, had al in talloze interviews aangekondigd dat de grote Valentijnspremière van 2026 geen respectvolle boekverfilming zou worden. Ze beloofde een film over „het gevoel dat ze had toen ze het boek las”. Dat moet opwindend zijn geweest. Want zodra de aan de galg spartelende man zichtbaar wordt, ejaculeert hij. Kleine dood wordt grote dood. De camera zoomt nog even in op de vochtige plek in zijn broek, alsof het een oog is dat de toeschouwer aanstaaft.

Het blijkt de wellustige opmaat voor het eigenlijke verhaal. De aan lager wal geraakte landheer Earnshaw neemt uit de stad de jonge knecht Heathcliff mee naar zijn woonstee Wuthering Heights, een onherbergzaam mistig en altijd regenachtig stukje land in de Yorkshire Moors. Zijn dochter Cathy is blij met dit nieuwe speelkameraadje en tussen de twee kinderen ontsplit zich een spel van aan-

trekken en afstoten (en later af-trekken en aanstoten). Plagerijtjes, wreedheden en het diep gewortelde fatalistische gevoel aan elkaar overgeleverd te zijn: ziedaar de grondslag voor een tragische liefdesgeschiedenis. Of, in de ogen van Fennell, voor een 19de-eeuwse variant op bdsm-serie *Fifty Shades of Grey*. Zij heeft tussen de regels door gelezen, en de onderdrukte seksualiteit bevrijd uit haar korset.

Racisme en klasse

Ophef snelde deze nieuwe versie van *Wuthering Heights* al sinds de eerste testscreenings vooruit - *The Guardian* tekende uit de monden van de geschokte toeschouwers „klinische masturbatie en een bondage-ontmoeting met paardeutengels” op. Ook het boek was bij z'n verschijnen in 1847 contro-versieel. Het werd gepubliceerd onder het mannelijke pseudoniem Ellis Bell, maar geschreven door de middenklasse. Heathcliff wordt in het boek beschreven als een „donkere jongen”, wat leidde tot speculatie over zijn Romani of Lascar (Zuidoost-Aziatische) achtergrond. Het zijn ook de thema's die de op Oxford als actrice ontdekte Fennell al drie films uitbaat. Als dochter van een celebrity juwelier die opgroeide in de schaduw van de Britse aristocratie, twijfelen haar films altijd tussen klassenstrijd en afgunst.

De hoofdrollen voor Margot - *Barbie* - Robbie, die ook de film produceerde, en Jacob - *Elvis* - Elordi zijn een sterk staaltje stuntcasting. Er was wat gemopper over hun leeftijd, maar eerdere acteurskoppels - Merle Oberon en Laurence Olivier in 1939, Juliette Binoche en Ralph Fiennes in 1992, Tom Hardy en Charlotte Riley in 2009 - waren ook niet piepjong. Het enige waar je wel vraagtekens bij moet zetten is de keuze om de etniciteit van Heathcliff en Edgar om te draaien. Shazad Latif die Edgar



Cathy en Heathcliff (Margot Robbie en Jacob Elordi) in 'Wuthering Heights'. BEELD WARNER BROS.



De hoofdrollen voor Robbie ('Barbie') en Elordi ('Elvis') zijn een sterk staaltje stuntcasting. BEELD WARNER BROS.

speelt heeft een Engelse, Schotse en Pakistaanse achtergrond. De Schotse regisseur Andrea Arnold was in 2011 de eerste die Heathcliff liet spelen door een acteur van kleur (James Howson).

BookTok

Wuthering Heights was een schoolvoorbeeld van wat in de 19de eeuw *gothic fiction* heette, een genre vol duistere romantiek, horror en mysterie. Dat is nu op BookTok weer succesvol en het ligt voor de hand Fennells *Wuthering Heights* ook in het verlengde van die nieuwe trend te zien.

Met de melodramatische hyperpop-soundtrack van Charli XCX maakt de film ook korte metten met de etherische hitsong van Kate Bush uit 1978. Bush zong vanuit het perspectief van de overleden Cathy, die door de koude moerasen spookt, haar tekst vat de moeitieve droevig samen: woede-uitbarstingen, jaloezie, het verlangen de ander te bezitten die escaleert tot bezetenheid (de dubbele betekenis van 'possessed'). We zouden het vandaag de dag een 'toxische relatie' noemen.

De spook-Cathy is uit Fennells

film verdwenen. Haar film is aards. Alles is vochtig van lichaamsvloeistoffen en klamme kou. Er is helemaal niemand aardig. Mr. Earnshaw is een dronken, gokver-slaafde dégenéré. Cathy een huilebalk en dwingeland. Haar gezelschapsdame Nelly een ontevreden intrigante. Heathcliff een wrokke driftkikker. Allemaal karaktereigenschappen die niet van pas komen als de plot losbarst op het moment dat Cathy zich realiseert dat ze nooit met Heathcliff zal kunnen trouwen. Maar gelukkig is daar de knappe buurman Edgar Linton, die heel wat beter in de slappe was zit. Ze biecht aan Nelly op dat een huwelijk met Heathcliff sociale degradatie betekent en dat ze dat niet aankan, ook al houdt ze van hem. Dat laatste hoort Heathcliff dan weer niet als hij halverwege het afgeluisterde gesprek trots op zijn paard stapt en naar de horizon galoppeert.

Geheel in het verlengde van anachronistische kostuumdrama's als tv-serie *Bridgerton* wordt in *Wuthering Heights* geen gelegenheid onbenut gelaten om producton design in te zetten. De Heights zijn een geblakerd slachthuis, op-

getrokken uit grote zwarte blokken, waar in de wit betegelde poort elk geslacht varken voor een morbide bloedbad zorgt. Als Cathy bij Edgar en zijn protegee Isabella op Thrushcross Grange is ingetrokken, zijn de muren van haar slaapkamer bekleed met sponzig behang in de kleur van haar huid en rijken er handen uit de haard naar de hemel alsof haar geen weelde, maar een danteske hellevaart wacht. En dat is natuurlijk ook zo.

Trekt de mist op, dan zijn de zonsondergangen paars en roze, één op één gekopieerd uit *Gone with the Wind* (1939). Of Fennell daarmee wil zeggen dat Cathy, net als Scarlett O'Hara, zichzelf als tragische heldin ziet terwijl ze eigenlijk een egocentrische vrouw is op zoek naar geld en status, is de vraag. Subtiliteit is in deze film overgeleverd aan weer en wind.

Recensie Drama

Wuthering Heights. Regie: Emerald Fennell. Met: Margot Robbie, Jacob Elordi, Shazad Latif. Lengte: 131 minuten. ●●●○○○

'The Secret Agent' kan je wel vijf keer kijken

Recensie Drama

The Secret Agent

Regie: Kleber Mendonça Filho. Met: Wagner Moura, Gabriel Leone. Lengte: 161 minuten. ●●●●●●

Tristan Theirlynck

AMSTERDAM

De Braziliaanse stad Recife is in 1977 een plek waar de politie stiekem een afgebeten been in het mortuarium (aangetroffen in een haai) vervangt door een bokkenpoot. Waar lijken dagenlang rotten in de zon, voordat de politie komt. En waar overheidsmedewerkers tikken op typmachines zonder papier: alles voor het decorum.

Als Dorothy in *The Wizard of Oz* belandt Marcelo (of is het Armando? of Fernando?) in Recife, wanneer hij moet vluchten voor de Braziliaanse militaire dictatuur. Hij is geen communist, geen vijand van het regime. Hij keek gewoon de verkeerde kapitalist verkeerd aan. En nu is hij vogelvrij - geheim agent tegen wil en dank. In Recife voegt hij zich bij andere vluchtelingen, herenigt hij zich met zijn zoon en probeert hij het land te verlaten.

Ook Recife, in het vrijere noordoosten van Brazilië, valt onder dictatoriaal bewind, maar is ver genoeg van het heersende zuiden dat de macht er begint te rafelen en kronkelen tot het absurde, onlogische vormen aanneemt. Er zijn geen wetten meer: dus niks mag, alles kan. En dan is het ook carnaval. Menigten gaan feestend door de straten. Overal is seks in de openbare ruimte: in de bioscoop, achter bomen, naast de archiefkast middenop de werkdag. Anderen lijken verlamd toe te kijken. Er heerst een fatalistische sfeer: de bewoners van Recife gedragen zich alsof er een komeet op weg is naar de aarde, en de laatste dagen van de mensheid zijn aangebroken. Marcelo/Armando/Fernando loopt er aarzeland doorheen.

De Braziliaans journalist Fernando Molicla schreefdat *The Secret Agent* „een geweldige film zou zijn, als-ie een script had.” En het klopt dat de film veel losser en experimenteler is dan de titel suggereert. Verwacht geen explosies, heldendom, knokpartijen. Het ergste geweld in *The Secret Agent* zit in de stilte. Hoe een heel land afwacht als een hond in een auto in de felle zon. Regisseur Kleber Mendonça Filho vat dat zoals je het nog nooit hebt gezien. Je kunt er niet eens echt een vinger op leggen: in het aarzelande spel van Wagner Moura, in de absurde scènes, in de vermoeide koppen - in alles voel je een klimaat van angst. Duidelijk wordt dat neutraliteit daarin onmogelijk is; iedereen wordt in de straalmotor gezogen.

Nostalgie

Tegelijkertijd bevat de film een soort nostalgie naar deze „tijd vol ondeugendheid”, zoals de opening het noemt. De film zit vol met popliedjes die populair waren op de radio, modetrends op straat, de films (*Jaws*) in de bioscoop, zelfs de stijlvolle gele belhokjes die eruit zien als droogkappen. Mendonça Filho kleurt het verleden met wat ervan is overgebleven in het heden: de jaren zeventig in de stijl van films als *The French Connection*.

The Secret Agent is daarmee niet alleen een film over angst, maar ook over terugkijken, herinnering. De personages zijn constant bezig met bewaring. 'Geheim agent' Marcelo zoekt in de archieven tevergeefs naar bestaansbewijs van zijn moeder, 'een Indiaan' die niet het registreren waard was. Zijn zoon probeert diens overleden moeder niet te vergeten. Het verzet maakt geluidsopnamen. En in een flashforward naar het Brazilië van de 21^{ste} eeuw probeert een jonge vrouw de geschiedenis te reconstrueren uit geluidsopnamen, herinneringen en volstrekte onzin in staatspropaganda en tandeloze kranten.

Dat blijkt onmogelijk. Veel blijft uiteindelijk onopgelost, als kijker krijg je niet eens echt een einde. De verhalen uit die tijd zijn voorgoed uitgehold, verdraaid of verkleurd. En de menselijke herinnering is te kort en emotioneel. Dat maakt *The Secret Agent* een eeuwig mysterie, een film die je wel vijf keer kunt kijken, en waarvan sommige details onbegrijpelijk blijven, behalve voor diegenen die erbij waren.



Wagner Moura in 'The Secret Agent'. BEELD IMAGINE FILM

De Telefilms van 2026 draaien om rampen in de generatiekloof

TELEFILM 2026 De zes nieuwe Telefilms van 2026 richten zich op een jong publiek. De generatiekloof speelt altijd een rol in de rampscenario's, variërend van een mislukte roofoverval tot een zonnestorm en een bijna-kernramp.

Door **Dana Linssen**

Please Try Again Later We hebben in ieder geval goed uitzicht

Voor de eerste film die in een nieuwe serie Telefilms voor jongeren werd uitgezonden sloegen gen X'er Boris Paval Conen (die vorig jaar jaar al een stelletje Boomers portretteerde in wielerdrama *Laatste ronde*) en gen Z'er Rosa Kreulen de handen ineen. Het verhaal over een groepje twintigers dat dansend op de vulkaan een grote stroomstoring tijdens een zonnestorm afwacht, had zich met hetzelfde gemak tijdens de atoomdreiging van de nadagen van de Koude Oorlog of tijdens de milleniumbugpaniek van 1999 kunnen afspelen.

Schijnstudent Bobje en ambulancemedewerker Alima gaan allebei op hun eigen manier met hun faalangst om. De Apocalyps is mis-



schien een wat dramatische manier om te ontdekken waar het echt om gaat in het leven, maar met name het tweede deel van de film overtuigt door hun innerlijke strijd. Zelfspotmoment: Bobjes vrienden staan ondertussen op het dak te wachten op iets waarvan ze denken dat het „een mix tussen Koningsnacht en Oud & Nieuw”

zal worden. „Wat er ook gebeurt, we hebben in ieder geval goed uitzicht.”

Please Try Again Later. Regie: Rosa Kreulen en Boris Paval Conen. Met: Adanna Unigwe, Romy Gevers, Jip van den Dool, Meral Polat. 70 minuten. Te zien op: NPO Start. ●●●○○

Een best wel heftige date Zoenen is spannender dan een gijzeling

Het scenario van *Een best wel heftige date* volgt een vertrouwd stramien. Wanneer de date van de verlegen Sander en de wereldwijze Alex op niets lijkt uit te lopen, volgt er een estafette van onverwachte gebeurtenissen. Er vindt een roofoverval met gijzeling plaats in het restaurant waar ze hebben afgesproken, en het steeds chaotischer wordende verhaal wordt steeds weer vanuit een nieuw perspectief verteld. Zo maken we kennis met de geheimen van de klunzige boevenbende - denk aan de Zwarte Jongens uit de Donald Duck - en het archetypische oudere stel dat niet alleen elkaar niks meer te zeggen heeft, maar ook de politie niet tijdens het verhoor.



De beste generatiegrap is als de gen Z-servervester aan de millennial-overvallers vraagt of ze naar buiten mag 'omdat ze zich best wel onveilig voelt en best wel overvloedig is door de hele situatie'. Voor Sander en Alex lijkt het allemaal goed af te lopen, al is zoenen nog steeds een stuk spannender

dan die hele gijzeling.

Een best wel heftige date. Regie: Tim Kamps. Met: Tobias Kersloot, Yurani Blindenburg, Laura Bakker, Yannick van de Velde. 78 minuten. Uitzenddatum 14 februari, daarna te zien op NPO Start. ●●●○○

Fanboy Uitgebluste YouTuber

'Parasociaal' werd vorig jaar door de Cambridge Dictionary uitgeroepen tot het woord van het jaar. Het geeft de eenzijdige relaties aan die fans met hun idool denken te hebben, veroorzaakt door de alomtegenwoordigheid van influencers op sociale media. Zeker als mensen veel tijd online doorbrengen, weten ze vaak meer intieme details van de sterren die ze bewonderen dan van de mensen met wie ze in de fysieke wereld te maken hebben.

Fanboy gaat over zo'n parasociale relatie tussen de bijna zestienjarige Sem en de professionele gamer Wesley, die een heel legertje assistenten en parasieten heeft verzameld die zich aan zijn succes laven. Als Wesley in het echt helemaal niet zo'n toffe peer is als hij



online lijkt te zijn, vindt er een interessante rolwisseling plaats waardoor Sem met behulp van *deepfakes* in de huid van zijn held kruipt. Daar zit ook wat slordigheid in de plot, waardoor de precieze motivaties van Sem onderbelicht blijven.

Fanboy houdt vooral de blik gericht op het nihilistische *Black Mirror*-achtige einde. De generatiekloof tussen millennial Wesley en

de kersverse generation Alpha Sem wordt pijnlijk duidelijk als de uitgebluste YouTuber van Sem te horen krijgt dat 'die prankvideo's niet echt iets zijn waar wij nu nog naar kijken, als doelgroep'.

Fanboy. Regie: Gregory Samson. Met: Kylian de Pagter, Ko Zandvliet, Damaris de Jong. 70 minuten. Te zien op: NPO Start. ●●○○○

Geestig Mieters

Een originele variatie op de *bodyswap*-film: als de activistische student Anna in de jaren zeventig komt bij een brand, blijft ze net zo lang spoken in haar oude studentenhuis tot ze een halve eeuw later haar kans schoon ziet en in het lichaam van een gen Z'er met een spreukenboek 'incarneert'.

Geestig laat zien dat de verschillen tussen de generaties niet zo groot zijn als vaak wordt gedacht. Ja, millennials en gen Z'ers praten anders. Met van die veelbetekende pauzes in heel gewone zinnen. Zo valt Anna dan ook door de mand. Na een impulsieve *one night stand* roept ze tot verbijstering van



haar jonge partner uit: 'Dat was mieters. Ik heb al 54 jaar geen seks gehad.'

Yara Brand, Josephine Arendsen, Foshade Illembade, Iris Bakker. Lengte: 93 minuten. Uitzenddatum 28 februari, daarna te zien op NPO Start. ●●●○○

Geestig. Regie: Ivo van Aart. Met:

Nuclear Boy Melttdownprotocol

De afwezige vader van de 17-jarige Aike is de vleesgeworden generatiekloof in *Nuclear Boy*, die zo stilistisch verzorgd en oogverblindend is gefilmd en vormgegeven dat je die eigenlijk op een groter scherm dan een tv zou moeten zien.

Terwijl vader zich met zijn tweede leg bezighoudt en moeder zich in de nachtdienst kapotwerkt, probeert Aike in de schuur een kernreactor te bouwen. Aangespoord door een anoniem legertje volgers van zijn YouTube-kanaal dat bij elke mislukte explosie als een grauw groepje denkbeeldige vrienden in de achtertuin lijkt te



staan, worden zijn experimenten steeds gevaarlijker. Mooie melancholieke en raadselachtige film. Pijnlijkste vaderzoonmoment: als Aike zijn vader wil bezoeken op zijn werk in de kerncentrale en met een 'melt-downprotocol' wordt afgescheept.

Nuclear Boy. Regie: Joren Molter. Met: Guus Blanken, Jelka van Houten, Kiara Sastroredjo, Horace Cohen. 77 minuten. Uitzenddatum 21 februari, daarna te zien op NPO Start. ●●●●○

Met oprechte deelneming Gerard Reve citeren

Wat moet je als gen Z'er tussen de boomers? Dat vat de premisse van *Met oprechte deelneming* perfect samen. Als haar vader onverwacht overlijdt, besluit Eli in plaats van met hem met haar oma op reis te gaan - misschien kunnen ze samen de as uitstrooien? Maar hoe rouw je als je niet alleen een generatiekloof, maar ook het 'Indische zwijgen' moet zien te overbruggen?

Met oprechte deelneming is geestig en laconiek gefilmd en de terloopse scènes zitten vol rake observaties. Het ultieme boomer-moment is wel als een van de bejaarde reisgenoten Gerard Reves



De avonden begint te citeren: 'Men kan weg moeten, zonder dat men ergens heen moet. Dat zijn de gevallen, dat men ergens vandaan moet.' Dat was in 1947 waar en nu nog steeds.

Met oprechte deelneming. Regie: Roxanne Stam. Met: Tara Hetharia, Nel Lekatompey, Zoë Livay, Raymond Thiry. 86 minuten. Uitzenddatum 21 maart, daarna te zien op NPO Start. ●●●●○

Dromers willen in gestolen auto ontsnappen aan slechte toekomst

Recensie Roadmovie

Where the Wind Comes From. Regie: Amel Guellaty. Met: Eya Bellagha, Slim Baccar, Sondas Belhassen. Lengte: 100 min. ●●●●○

André Waardenburg

AMSTERDAM



'Als we niet mogen dromen, wat blijft er dan nog over?' Aan het begin van de Tunesische road movie *Where the Wind Comes From* stelt de jonge hoofdpersoon Alyssa deze vraag. Zij is zelf een dromer. Als het alledaagse leven te monotoon of te verstikkend wordt, vlucht ze in haar rijke fantasie.

Debuterend regisseur Amel Guellaty verbeeldt Alyssa's fantasiewereld op speelse wijze. Zo begint

een lerares tijdens een saaie schooldag zomaar te dansen. Maar Alyssa is ook opstandig, ze rookt wiet en daagt haar omgeving uit. Ze is bevriend met haar buurjongen, de romantisch ingestelde Mehdi. De filmtitel is ontleend aan een van zijn poëtische verhandelingen waar dingen vandaan ko-

men, zoals wolken of wind. Mehdi is opgeleid als ICT'er, maar zou liever kunstenaar zijn. Mehdi's tekeningen zijn net zo surrealistisch als Alyssa's verbeelding. Hun vriendschap wordt sensitief geschetst.

Beide personages dromen ervan te ontsnappen aan hedendaags Tunesië, waar het toekomstper-

spectief niet echt rooskleurig is: de (jeugd)werkloosheid is hoog, evenals de armoede. De avontuurlijke Alyssa haalt de zachtmoedige Mehdi over aan een kunstwedstrijd mee te doen op het eiland Djerba, zo'n 300 kilometer van hun woonplaats Tunis. Wie wint, mag met een kunstbeurs naar Duitsland.

Ze gaan op pad in een gestolen auto, onderweg ontdekken ze zowel het moderne als het conservatieve Tunesië. De contrasten tussen beide zijn even groot als tussen het blauwe shirt van Mehdi en Alyssa's rode blouse. Ondertussen stipt Guellaty onderwerpen aan als sociale ongelijkheid, klassenverschillen, misogynie en de torenhoge verwachtingen van ouders over hun kinderen, een druk waar zij bijna onder bezwijkt.

Guellaty filmt alles in boeiende beeldcomposities en in een klassieke stijl, in een prettig tempo en met een pakkende afwisseling tussen fraaie landschapshots en hachelijke avonturen. Het levert een fijnzinnige film op die impliciet ook gaat over het falen van de Jasmijnrevolutie eind 2010, begin 2011. „Je toekomst moet even wachten” zegt iemand tegen Alyssa. Dat geldt ook voor Tunesië.

Recensie Dramaserie

The Threesome

Regie: Chad Hartigan. Met: Jonah Hauer-King, Zoey Deutch, Ruby Cruz. 112 min. ●●●○○

André Waardenburg

AMSTERDAM



keer af. Om Olivia jaloers te maken, gaat hij in de bar waar zij werkt aan het tafeltje zitten waar Jenny (Ruby Cruz) vergeefs op haar date wacht. De avond eindigt bij Connor thuis, waar een jointje en een spelletje 'truth or dare' leidt tot een tam gefilmd trio. Maar dat eenmalige intieme samenzijn heeft voor iedereen

verstreckende gevolgen. Wat begint als een hedendaagse romantische komedie ontwikkelt zich tot een 'dramedy', waarbij iedereen zelf moet bepalen hoe geslaagd de grappen eigenlijk zijn. Je kunt bijvoorbeeld grinniken om Jenny's conservatieve ouders, maar ze ook zien als een commentaar op een land in

conservatieve regressie. Fratsen als polyamorie of zelfs seks voor het huwelijk zijn in de ogen van behoudend Amerika immers een horror. The Threesome combineert romkom met drama en levert daarbij impliciet sociaal commentaar. De omwil te kiezen typeert de film ook inhoudelijk. Enerzijds wordt aangestipt dat je voor een abortus in de VS tegenwoordig soms naar een andere staat moet rijden, in veel staten is het recht op abortus stevig ingeperkt. Anderzijds is abortus geen serieuze optie, het moederschap is daarvoor toch te heilig. En Connors beste vriend is een getrouwde homoseksuel, maar deze 'gay best friend' mag als in zoveel romkoms vooral de komische noot verzorgen. Toch is het zwalkende *The Threesome* geen mislukking, vooral dankzij het innemende spel van Ruby Cruz. Zij is een echt een ontdekking.

COLOFON

Mediahuis NRC BV

Hoofdredacteur: Patricia Veldhuis
Algemeen directeur: Dominic Stas

Redactie

Vragen, opmerkingen of suggesties? Mail naar redactie@nrc.nl of ga naar nrc.nl/contact. Postadres: Postbus 20673, 1001 NR Amsterdam, t.a.v. rubriek, redactie of persoon. T: **020 - 755 3000** (algemene nummer)

Ingezonden brieven

Reageren op artikelen? Stuur maximaal 250 woorden naar opinie@nrc.nl. Vermeld naam, adres en tel. nummer.

Advertenties

T: **020 - 755 3049**, E: sales@nrc.nl, W: adverteren.nrc.nl

Familieberichten

T: **020 - 755 3052**, E: familieberichten@nrc.nl

NRC Webwinkel

E: klantenservice@nrcwebwinkel.nl

Bezorging en abonnementen

Wij streven ernaar *NRC* te bezorgen voor 7.00 uur, op zaterdag voor 9.00 uur. W: nrc.nl/service, T: **088-572 0572** (ma-vr 8.00-17.00, za 9.00-13.00)

Omgang

persoonsgegevens

Mediahuis NRC BV legt van abonnees en gebruikers van online dienstverlening gegevens vast voor de uitvoering van een (abonnee)overeenkomst en/of het verlenen van diensten. Deze gegevens kunnen worden gebruikt om u te informeren over relevante producten en diensten van Mediahuis NRC BV (zie ook nrc.nl/privacyverklaring). Afmelden kan via privacy@nrc.nl.

Auteursrecht

© NRC, 2026. Alle auteursrechten en databankrechten ten aanzien van (de inhoud van) deze uitgave worden uitdrukkelijk voorbehouden. Deze rechten berusten bij Mediahuis NRC BV c.q. de betreffende auteur. Zie voor de volledige tekst: nrc.nl

Zo leest u de NRC waardering

●●●●● buitengewoon
●●●●○ zeer goed
●●●○○ goed
●●○○○ matig
●○○○○ zwak

Detachering • Recruitment • Tech Solutions

Dit zou zomaar kunnen passen

Professioneel, inhoudelijk en ambitieus



HR Directeur Nederland

Bedrijf

Colliers is een internationaal toonaangevend bedrijf in commerciële vastgoeddiensten en beleggingsbeheer, met een sterke positie in Nederland en focus op duurzaam vastgoedadvies en -beheer.

Functie

Als HR Directeur Nederland geef je richting aan de HR-strategie, adviseer je de CEO als gelijkwaardige sparringpartner en leid je het HR-team. Je speelt een sleutelrol in het realiseren van groei, betrokkenheid en een prestatiegericht cultuur binnen Colliers. Ben jij het HR-talent dat impact wil maken? Solliciteer vandaag nog.

Locatie: Amsterdam / **Ervaring:** +10 jaar / **Sector:** Vastgoed / **Opleiding:** Wo Master / **Voorwaarden:** Uitstekende arbeidsvoorwaarden

Contactpersoon YER
Elke Kesnich, +31 6 214 892 11



Service Manager

Bedrijf

Tadano is een wereldwijde producent van mobiele hijskranen en hoogwerkers, met een sterke sales- en serviceorganisatie in de Benelux die zorgt voor verkoop, onderhoud en betrouwbare ondersteuning.

Functie

De Service Manager bij Tadano is verantwoordelijk voor het aansturen van de Nederlandse serviceorganisatie, het waarborgen van kwaliteit en veiligheid, en het bieden van technische ondersteuning aan klanten en interne teams. Ben jij geschikt voor deze sleutelrol bij een van 's werelds grootste mobiele kranenbouwers?

Locatie: Purmerend / **Ervaring:** +5 jaar / **Sector:** Transportation & Logistics / **Opleiding:** Hbo / **Voorwaarden:** Uitstekende arbeidsvoorwaarden

Contactpersoon YER
Paul de Fouw, +31 6 513 399 55



Scan de QR-code en
bekijk alle vacatures
yer.nl/nrc

YER. Mensgericht. Ambitieuw. Deskundig.



HR Manager

Bedrijf

TK Home Solutions, onderdeel van het wereldwijde TKE (TK Elevator), levert al meer dan 70 jaar innovatieve en op maat gemaakte trapliften met geavanceerde robotica voor optimale veiligheid en comfort.

Functie

Bij TK Home Solutions krijg je geen gespreid bedje. Je stapt in een organisatie met ambitie, een productieomgeving die doordraait, een kantoor dat vooruit wil en een HR-organisatie die je verder mag bouwen. Wij zoeken een HR Manager die HR niet ziet als papieren tijger, maar als business-partner. Iemand die opbouwt, structuur aanbrengt en tempo maakt.

Locatie: Krimpen aan den IJssel / **Ervaring:** +10 jaar / **Sector:** Engineering, Product development & Production / **Opleiding:** Hbo / **Voorwaarden:** € 90.000 - € 110.000/jaar

Contactpersoon YER
Kim Steenkamp, +31 6 515 278 12



Partner in Sales Excellence

Bedrijf

Hovingh & Partners is dé autoriteit in sales- en onderhandelings-technieken. Met een bewezen formule, sterke reputatie en ervaren team bieden zij commerciële professionals de kans om hun eigen praktijk te bouwen en organisaties naar een hoger niveau te tillen.

Functie

Je bent een ondernemende salesprofessional met ervaring in new business en sales leadership. Je combineert strategisch partnerschap met het coachen en ontwikkelen van mensen en zet je volledig in om een nieuwe onderneming succesvol te maken.

Locatie: Hybride / **Ervaring:** +10 jaar / **Sector:** Sales & Influence Consulting / **Opleiding:** Wo Bachelor / **Voorwaarden:** onderscheidend verdienmodel

Contactpersoon YER
Janne Knipping, +31 6 23 64 28 87

YER ambitions in motion